

M A T.
CORDERII
COLLOQUIORUM
SCHOLASTICORUM
LIBRI IV.

Diligenter Recogniti.

Proptrepticon

Ad benè vivendi, rectèque loquendi
studiosos.

Calvinus didicit quo præceptore Latinè
Grammaticèq; loqui, Quantus hic autor erat !
Hinc benè vivendi documenta, aptèq; loquendi,
O Pueri, à teneris imbibite unguiculis.

EDITIO Novissima,
Correctior & Emendatior.

L O N D I N I :
Excudebant T. WOOD & T. SHARPE
pro Societate Stationariorum. 1717.

MAT
CORDIERII

CONCORDIA
MORUM

LIBRI

DE

PROLOGUS

Ad bonum morum
liber

Quia bonum morum
est
et bonum morum
est
et bonum morum
est
et bonum morum
est

LIBRI

DE

CONCORDIA
MORUM
LIBRI

MATURINI CORDERII

in Colloquiorum suorum Libros

P R Æ F A T I O.

ANnus agitur minimùm quinquagesimus, ex quo, susceptâ docendi pueros provinciâ, in hanc cogitationem totus incubui, quâ possem ratione efficere, ut pueri pietatem bonasque mores cum humanarum literarum studiis conjungerent. Quamvis enim, cùm Parisiis primùm eo munere fungi cæpi, (cùm in aliis gymnasiis, tum in Rhemenfi, S. Barbaræ, Lexoviensi, Marchiano, Navarræo) nondum mihi verum Evangelii lumen illuxisset; sed in profundis superstitionum tenebris demersus jacerem: Discipulos tamen meos bonâ fide semper, non solum ad humanitatis studia, sed etiam ad cultum divinum adhortabar; si tamen eo nomine appellare licet profanos illos falsæ Ecclesiæ ritus, quos ego penè ab incunabulis hauseram, & Deo acceptos esse mihi persuaseram. Me autem in illo instituto constanter perseverâsse, satis idonei sunt testes libelli aliquot à me diversis temporibus editi; in quibus scribendis semper mihi consilium fuit ad utrumq; horum simul pueros formare. Idem testari possunt & mei discipuli, è quorum ingenti numero cùm supersint ad hunc usque diem plerique celeberrimi Viri; unus tamen potissimùm in præsentia mihi occurrit, ex iis quos Parisiis docui, præstantissimus ille vir, Joannes Calvinus, quem honoris causâ nomino. Ex quo autem misertus Pater clementissimus mentem verè sui Evangelii cognitione illustravit, multò etiam ardentius id propositum persequutus sum. Quod & Nivernensis Schola, & aliquanto post etiam Burdegalensis (ad quam, Lutetiâ profugus propter Evangelicæ Doctrinæ Professionem, me contulerim) per triennium ex-

PRÆFATIO.

perta est, sed cum & plenior Evangelii cognitio deinde accessisset, & liberior etiam, imò vero prorsus libera, mihi esset ejus professio; tum verò voti mei compos, redii vehementiori desiderio quàm unquam antea concupiui. Atque id testari hæc Schola Genevensis jampridem potuit, in qua, relicta Burdegalensi, docui: potuit & Neocomensis, cujus per annos circiter septem fui Moderator, (de Neocomo autem in Helvetiorum finibus sito loquor:) potuit & Lausannensis id testari, ubi Gymnasiarchæ partes annos totos duodecim, magnificentissimorum dominorum Bernatum auspicio, sustinui: potuerunt, inquam, unâ cum Genevensi, hæc quoque Scholæ id testari: sed & nunc eadem mihi testis esse potest: cum in eam me secundo Pater ille benignissimus, senectutis meæ misertus, (quæ annum octogesium quintum attigit) tanquam in portum tutissimum, post infinitos labores & multa pericula receperit. Ex quo tempore sæpissimè mecum cogitavi, quâ potissimum re inservire illi possem, qui me per totam vitam tantâ benignitate prosequutus esset, meque tot laboribus & periculis liberasset. Cum autem Robertus Stephanus, amicorum meorum intimus, (quo primùm doctore ad Evangelii cognitionem usus fueram) me, ut aliàs sæpe, ad scribendum aliquid pueris vehementer hortaretur, & adminicula quæcunque necessaria essent polliceretur, atque adeò jam me benignissimè suis sumptibus aleret: animum ad eam rem appellere cæpi. Sed (prò dolor!) Robertus ille meus haud multò post ex hac vita ad Christum, non sine maximo literarum detrimento, commigravit. Neque tamen ego incepto destiti, sed aliquot opuscula scribere sum aggressus, quibus me consulturum puerorum studiis sperabam, si quando mihi manum illis extremam imponere liceret. Verùm enimvero, ex quo tempore ad hanc docendi provinciam (Deo ita volente) sum revocatus, sic animum abjeci, ut vix sperare possem aliquid unquam edendi mihi datum iri spatium: propterea quod (ut semper antea feceram) me ad satisfaciendum discipulis ita dederam, ut nè succisivas quidem horas mihi liberas relinquerem: & quamvis permulti

sæpe

PRÆFATIO.

Sæpe mecum agerent, adeoque precibus efflagitarent, ut tandem aliquid ad puerorum utilitatem in lucem emitterem; nemo tamen persuadere poterat, ut mihi exirent è manibus, quæ iudicio meo nondum satis probarentur. Anno tamen superiore, cum docendi adjutor ex animi sententia mihi dono Dei obtigisset, venit in mentem chartulas meas, præsertim vetustiores, diligentius excutere; inter quas occurrerunt hæc nostra Colloquia, quæ jam ferè triennium (quasi sopita) in musæolo meo latuerant. Ea igitur, velut è somno excitata, cum in manus sumpsissem, placuit matutinis horis (id est, tempore mihi à docendi provincia vacuo) recognoscere, aliquot etiam augere colloquiis, & quantum res ipsa patiebatur, expolire. Peractâ recognitione, visum est opusculum communicare cum quibusdam viris doctissimis, qui cum meum in eo consilium probassent, dignumque censuissent quod pueri cum Grammaticæ rudimentis haberent in manibus, ego, persuasus frequenti eorum hortatione, permisi ut in publicum ederetur. Sunt enim hæc nostra colloquia ejusmodi, quæ (nisi me fallit animus) bonæ indolis pueros magnopere juvare possint ad eas res consequendas, quas ego semper in votis habui, & in quibus ut pueri exercerentur, omni professionis meæ tempore potissimum laboravi: hoc est, (ut supra dixi) ad pietatem & bonos mores cum literarum elegantia conjungendos. Equidem fateor aliis opus esse ad eam rem adjumentis, præterquam his, quæ puerilia sunt colloquia: sed tamen si pueri, diligenti Magistrorum exhortatione assidue incitati, in his lectitandis sese oblectârint, futurum confido, ut non solum purius & honestius sermones inter se conferre assuescant, sed à pravis etiam colloquiis abstinere, (quibus ut ait Apostolus ex Menandro,) mores boni corrumpuntur. Hic etenim, præter linguæ Latinæ simplicem puritatem, multæ interjectæ sunt modo ad pietatem & Dei timorem admonitiones, modò præcepta salutaria de moribus, passim verò documenta sive exempla ad rectè vivendum accommodata: ut interim taceam, quot modis unâ & eadem operâ excitari & acui possit puerorum ingenium, & ad prudentiam,

PRÆFATIO.

tiam, & ad iudicium comparandum; ubi scilicet alter alterum hortatur, admonet, arguit, liberèque reprehendit: porro in his ipsis libellis sic induxi loquentes pueros, ut etiam obiter, & quasi aliud agens, parentes, pædagogos, præceptores quoque minùs diligentes, de suo quemque, in tractandis puerilibus ingeniis, officio compluribus in locis commonesciam. Sed de Colloquiorum usu atque utilitate hætenus. Reliquum est, ut illa pueri, in quorum usum conscripta sunt, eo que scripsimus animo complectantur & legant; iisque quamdiu opus erit fruantur. Quid si quid fructus ex eorum lectione se percepisse intellexerint, ei gratias agant immortales, qui nobis ad ea scribenda & animum & facultatem suppeditavit. Interea quoque meminerint, preces ad ipsum sæpe & ex animo pro hujus civitatis amplissimo Senatu & prudentissimis Magistratibus fundere: sub quorum felici administratione, Deo suâ gratiâ providente, tranquillam vitam agimus, studiaque nostra in ipsius gloriam prosequimur.

DATUM GENEVÆ,
VIII. Idus Februar.

Anno Christianæ Redemptionis,
MDLXIII.

Ætatis autem nostræ
LXXXV.

MATU-

M A T U R I N I C O R D E R I I

Colloquiorum Scholasticorum

LIBRI QUATUOR,

Ad Pueros in quotidiano Sermone paulatim
exercendos.

LIBER. I.

C O L L O Q. I.

Bernardus, Claudius.

S Alve, *Claudi*. C. Tu quoque salvus sis, *Bernarde*.
B. Ludamus paulisper. C. Quid ais, ineptule?
Vix Scholam ingressus es, & jam de ludo lo-
queris? B. Ne irascaris, quæso. C. Non iras-
cor. B. Quid ergò sic exclamas? C. Accuso
tuam stultitiam. B. Non licet igitur ludere? C. Imò
licet; at cum tempus est. B. Vah! tu nimium sapias. C.
Utinam tantum sciperem fatis: sed mitte me, quæso, ut
repetam quæ mox reddenda erunt præceptori. B. Æ-
quum dicis: volo ego quoque tecum repetere, si tibi
placet. C. Eho! quid hoc est? quid sibi vult ista tam su-
bita mutatio? nonne tu modò loquebaris de lusu? B.
Loquebar quidem; sed non seriò. C. Cur simulabas?
B. Ut paucis tecum fabularer. C. Quid istud prodest?
B. Etiam rogas? nunquam audivisti ex præceptore? C.
Nunc mihi non occurrit: quid, inquam, prodest confa-
bulari? B. Ad nos in *Latina* lingua exercendos. C. Pro-
fectò rectè putas, & ego te nunc magis amo. B. Habeo
tibi gratiam: agè repetamus prælectionem; nam bre-
vi præceptor aderit.

COLL. 2.

Stephanio, Præceptor.

Salve Præceptor. P. Salvus sis, mi *Stephanio*. Unde venis tam multò mané? S. E cubiculo nostro. P. Quando surrexisti? S. Paulò ante sextam, Præceptor. P. Quid ais? S. Sic est, ut dico. P. Tu nimises matutinus; quis te expergefecit? S. Frater meus. P. An precatus es Deum? S. Cùm primùm frater me pexuit, precatus sum. P. Quomodo? S. Flexis genibus & conjunctis manibus, dixi *Precationem Dominicam* cum gratiarum actione. P. Quâ linguâ? S. *Anglicâ*. P. O factum benè! quis te misit ad me? S. Nemo. Quid ergò? S. Ultrò veni. P. Mi animule, quàm pulchrum est sapere! Nonne est jentandi tempus? S. Nondum esurio. P. Quid vis igitur? S. Volo reddere nomina quotidiana, si tibi placet audire me. P. Quidni placeret? tenes igitur memoriâ? S. Teneo, gratia Deo. P. Agè; pronuntia. S. Sed mihi soles præire *Anglicè*; & ego *Latine* respondeo. P. Bene mones; penè istud oblitus eram: responde igitur. S. Expecto ut proponas.

P. *The Head*. S. Caput. P. *The Top of the Head*. S. Vertex.

P. *The Fore-part*. S. Sinciput.

P. *The Hinder-part*. S. Occiput.

P. Nunc responde *Anglicè*.

Caput. S. *The Head*.

P. Vertex. S. *The Top of the Head*.

P. Sinciput. S. *The Fore-part*.

P. Occiput. S. *The Hinder-part*.

P. Quid si nunc solus dicas omnia? S. Facile dicam.

P. Ego verò te libenter audiam.

S. Caput, *The Head*

Vertex, *The Top of the Head*.

Sinciput, *The Fore-part*.

Occiput, *The Hinder-part*.

Nonne benè dixi, præceptor? P. Quàm optimè. S. Laudetur Dominus Deus. P. O pulchrum verbum! Ito nunc petrum ab ancilla jentaculum. S. Malim abs te acci-

accipere, Præceptor, si tibi non est molestum. P. O quàm te amo de isto verbo! agè, sequere me: dabo tibi aliquid boni, quia tuum rectè fecisti officium. Quid est hoc? S. Panis candidus, *White Bread*. P. Quid hæc sunt? S. Ficus aridæ, *Dry Figs*. P. Numera. S. Una, duæ, tres, quatuor, quinque, sex. P. O lepidum capitulum! Jenta nunc otiosè.

COLL. 3.

A. B.

VIS jentare mecum? P. Non habeo jentaculum.

A. Quid! non attulisti? B. Ego domi jentaveram. A. Itàne semper facis? B. Minimè, sed quia benè manè surrexeram sic matri placuit me tractare. A. Profic tibi: ego igitur solus jentabo. B. Et ego interim studebo.

COLL. 4.

Magister, Discipulus.

FSne paratus ad reddendum studii tui rationem? D. Paratus, ut mihi videor. M. Redde igitur, & esto præsentì animo. D. Hoc matutino tempore primùm pronunciavimus carmen ex *Catone*: deinde ejus interpretationem *Latinè & Anglicè* reddidimus: postremò bini tractavimus singulas partes orationis, cum attributis & significatione. M. Rectène fecisti officium tuum? D. Puto me satisfecisse præceptorì magna ex parte. M. Vide nè mentiaris: nam ego illum percontabor. D. Ut voles, Præceptor; nihil hac in re metuo. M. Age, pergamus. Meridie quid habetis reddere? D. Habemus declinare verbum *Possum*, *Latinè & Anglicè*. M. Nihil præterea? D. Nihil. M. Ego te istud aliàs docui: nonne tenes memorià? D. Non ausim affirmare, donec tentavero. M. Declina in primas personas; cætera tibi erunt facillima. D. *Indicativus*. Possum. *I can*; poteram, *I was able*; potui, *I have been able*; potueram, *I had been able*; poterò, *I shall be able*.

Imperativus deest.

Optativus.

Optativus. Utinam possim, *God grant I can*; utinam possem, *would to God I could*; utinam potuerim, *God grant I have been able*; utinam potuissem, *would to God I had been able*.

Subjunctivus. Ut possim, *that I may*; ut possem, *that I might*; quamvis potuerim, *although I have been able*; quamvis potuissem, *although I had been able*; cum potuero, *when I shall be able*. M. Declina totum *Infinitivum*.

D. Infinitivi modi præsens & præteritum-imperfectum, *Posse, To may or can*; præteritum perfectum & plusquam-perfectum, *Potuisse, To have or had been able*; Cætera desunt. M. Cur hoc verbum *Possim* caret futuro infinito? cur item participio in *rus*? D. Quia non habet supinum. M. Quid tum? D. Illæ enim voces à supino formari solent. M. Da exemplum in aliquo verbo integro. D. Ut à supino *Lectu* sit *Lecturus*, & à *Lecturus* sit *Lecturum esse*. M. Rectè sanè. Sed cur prætermisisti participium præsens à verbo *Possim*, cum sit in usu *Potens potentis*? D. Quia (ut sæpe nos docuisti) *Potens* non est participium, licet à *Possim* veniat. M. Quid ergo est? D. Nomen adjectivum. M. Probe meministi: utinam sic pergas semper! D. Spero indies meliora per Dei gratiam. M. Ego quoque idem tecum spero. Nunc restat ut dicas præteritum cum prole. D. *Potui, Potueram, Potuerim, Potuero, Potuissem, Potuisse*. M. Dic terminationes. D. *i, ram, rim, ro, sem, se*. M. Dic significationes. D. *Possim, I am able*; *posse, to be able*. M. Hæc hæc hactenus: ecce! ecce! vocamur ad prandium.

COLL. 5.

C. D.

Quando vis prandere? D. Ego jam prandi. C. Quotâ horâ? D. Sesequioctavâ. C. Tam manè igitur pranderis? D. Sic ferè solemus in æstate: Vos autem? C. Non prandemus ante sesequidecimam: interdum ab undecima. D. Papæ! cur non citiùs? C. Expectandus

. I.
am
God
God
bat
le ;
o-
ni-
m,
uf-
e ;
u-
on
u-
oo
us
sti
o-
ns
r-
:
er
nc
e-
i-
o-
c

pectandus est pater, dum è turia redierit. D. Tu igitur non potes adesse aulæ in cantione *Psalmorum*. C. Rarò admodum intersum. D. Quomodo excusaris? C. Exemptus sum illo munere. D. Quis te exemit? C. Didascalus, patris mei monitu. D. Ergò omnes Senatorum filii habent hujusmodi privilegium? C. Habent modò patres jubeant. D. Nonne mater posset dare tibi prandium ante reditum patris è Senatu? C. Posset quidem, sed pater vult à me expectari. D. Quamobrem? C. Quia sic illi placet. D. Nunc mihi tacendum est: os enim mihi occlusisti. C. Cur tu es tam curiosus percontator? D. Puer sum; & *pueri semper cupiunt aliquid scire novi*. C. Fateor: sed *est modus in rebus*, ut præceptor nos sæpe docet. D. Ergò discedamus, ut te pransum conferas. C. Ignosce, quæso, si qua in re te offenderim. D. Ego abs te idem peto: ego, inquam, potius, qui te offendere potui loquacitate meâ; sed interrim nihil mali cogitans.

COLL. 6.

F. G.

UBI hodiè cibum cepisti? G. Apud hospitem meum. F. Quanti prandisti? G. Sex quadrantibus. F. Quid cæna, quanti constitit? G. Tantidem. Tu verò quanti aleris quotidie? F. Pluris quàm tu. G. Quanti igitur? F. Quatuor assibus.

COLL. 7.

Choletus, Colloquarius.

UNde nunc redis? Co. Foris. Ch. Cur prodieras? Co. Ut irem domum. Ch. Quid eò? Co. Petitum libros meos. Ch. Eho! cur non attuleras? Co. Oblitus eram. Ch. Siccine soles jentaculum aut merendam oblivisci? Co. Rarissimè. Ch. Profectò magna fuit negligentia. Co. Imò maxima; sed quid agas? pueri sumus. Ch. Quid si Præceptor tuum factum sciret? Co. Fortasse pœnas darem. Ch. Ain' tu *fortasse*? proculdubio vapulares. Non re pudet sine libris in Scholam venire? Co. Non solùm pudet, sed piget etiam: veruntamen

runtamen nè me accusēs, obsecro. Ch. Nihil minùs cogito: sed non possum dissimulare, quin ego te reprehendam. Co. Istud (credo equidem) amicè facis: itaq; boni consulo. Ch. Id satis est mihi: eamus intrò in auditorium. Co. Tempus est: jam decuriones exigunt scripturæ rationem.

COLL. 8.

Puer, Pedagogus.

PRæceptor, licetne pauca? Pæ. Loquere audacter.

Pu. Ego & condiscipuli mei hoc ferè toto triduo libris affixi sumus, licetne paulisper animum ludo relaxare?

Pæ. Dic igitur aliquam sententiam.

Pu. *Interpone tuis interdum gaudia curis,
Ut possis animo quemvis sufferre laborem.*

Pæ. Dic etiam versus Anglicos, si memoriâ tenes.

Pu. *Mirth with thy Labour sometimes put in ure,
That better thou thy Labour may'st endure.*

Pæ. Quàm rectè dixisti omnia! Pu. Est Deo gratia.

Pæ. Addendum posthac erit aliquid. Pu. Quidnam, Præceptor? Pæ. Qui dedit mihi ingenium & mentem bonam. Pu. Sed quis me illa docebit verba? Pæ. Ea scribam tibi in commentariolo tuo, ut ediscas. Sed dic mihi, quæso, Quis te docuit istam orationem, quam pronuntiâsti? Pu. *Campanus* heri dederat mihi scriptam, & ego memoriæ mandavi. Pæ. Profectò ego te amo, mi *Daniel*, ob istam diligentiam. Pu. Ago tibi gratias, Præceptor. Permittēsne igitur ut ludamus? Pæ. Sanè. Abi, renuncia condiscipulis tuis. Pu. Faciam. Pæ. Quid dices illis? Pu. Id quod me docuisti aliquando. Pæ. Sed volo priùs ex te audire. Pu. *Gaudete pueri; en! affero vobis jucundum nuncium: Ego vobis impetravi ludendi potestatem.* Pæ. Euge, probè meministi. Ito nunc jam.

COLL. 9.

Conradus, Daniel.

REPetamus nomina quotidiana, ut certiùs reddamus ea Præceptor. D. Bene mones; præito mihi hesternâ.

C. Dic

- C. Dic Latinè, *An Eye*. D. Oculus.
 C. *The Right Eye*. D. Oculus dexter.
 C. *The left Eye*. D. Oculus sinister.
 C. *Both the Eyes*. D. Ambo oculi. C. Probè tenes.
 D. Nunc audi an rectè solus dicam. C. Agè, audio.
 D. *An Eye*. C. Debes enumerare in digitis, ut docet
 Præceptor.
 D. Quid prodest istud? C. Ad memoriam juvandam.
 D. Quid hoc sibi vult? C. Non audivisti multoties?
 D. Ego sum obliviosus: quid agerem?
 C. Esto diligentior ad ea retinenda quæ perceperis.
 D. Quod me fideliter mones, pergratum facis.
 C. Agè, ad rem redi.
 D. *An Eye*, Oculus. *The right Eye*, Oculus dexter.
The left Eye, Oculus sinister.
Both the Eyes, Ambo oculi. C. Quàm rectè omnia
 dixisti!
 D. Repetamus etiam hodierna. C. Placet: at tu vicif-
 sim præito mihi.
 D. *A Hand*. C. Manus.
 D. *The right Hand*. C. Manus dextra.
 D. *The left Hand*. C. Manus sinistra.
 D. *Both the Hands*. C. Ambæ manus. D. Restat, ut
 solus dicas.
 C. *A Hand*, Manus.
The right Hand, Manus dextra.
The left Hand, Manus sinistra.
Both the Hands, Ambæ manus. D. O si tam benè di-
 ceremus coram præceptore! C. Quid obstat? D. Quia
 timemus. C. Et tamen errata nostra satîs humaniter
 corrigit. D. Nescio quid hoc sibi velit: Ego semper sum
 timidus in principio. C. Istud est quodammodo naturale
 omnibus, ut audivimus ex Præceptore. D. Nunc re-
 petendum esset *Latinè & Anglicè*; sed Præceptorem ve-
 nientem video. C. Ingrediamur.

COLL. 10.

A. B.

DIC Latinè, *Let us say our Lesson together.* B. Repetamus unà prælectionem. A. Hæc oratio quot habet partes? B. Tres. A. Discerne singulas nominatim. B. Repetamus est verbum: Unà adverbium: Prælectionem nomen. A. Declara paulò planius. B. Tu igitur præito mihi, ut solet præceptor. A. Repetamus. B. Repeto, repetis, repetere, conjugationis tertiæ, sicut *Lego, legis, legere.* Præteritum, *repetivi*: Supinum, *reperitum*: Participia, *repetens* & *reperiturus*. A. Unà. B. Non declinatur, quia est adverbium hoc in loco; Anglicè, *Together.* A. Prælectionem. B. Prælectio, Prælectionis, f. g. *The Lesson or Lecture.*

COLL. 11.

Abrahamus, Bartholomæus.

FAmus unà reperitum. B. Quid ego repeterem? A. Nonne satis est, quod solus repetiverim? A. Si tantum semel aut bis repetieris, id parum est ad ediscendum. B. Imò, circiter decies repetivi. A. Ne id quidem sufficit. B. Quid igitur vis amplius? A. Si vis certissimè reddere coram præceptore, opus est cum aliquo repetivisse. B. Istud ego nesciebam: sed tibi libenter assentior. A. Faciamus ergò quod ego te monebam. B. Equidem non recuso: incipe.

COLL. 12.

Gentilis, Isaacus.

TEnésne memorià Prælectionem? I. Propemodum. G. Visne repetamus unà? I. Maximè velim. G. Incipe igitur. I. Faciam libenter: sed tu attentè audi ut me corrigas, si quid erravero. G. Agedum. I. *Fac sumptum prope* — G. Errasti: incipiendum fuit ab æterna. I. Benè admones: nunc incipiamus, *Iratus de re incerta contendere noli: Impedit ira* — G. Peccas accentu. I. *Impedit ira animum ne* — G. Distingue post animum. I. *Impedit ira animum, ne possit cernere verum. Fac sumptum*

sumptum properè, cum res desiderat ipsa : Dandum etenim.
 G. Iterum pecas accentu : Repete. I. *Dandum etenim est ali-*
quid, cum tempus postulat, aut res. G. Vidēsne te errasse qua-
 ter ? I. Video. G. Et observasti locos ? I. Observavi. G.
 Sic tibi facilius cavebis. I. Me miserum ! putabam
 me rectè tenere. G. Sic mihi quoq; solet accidere,
 quoties memoria non est benè confirmata. I. Felix qui
 memoriam bonam habet. G. Magnum Dei beneficium.
 Sed tempus abit ; audi nunc me. I. Audio, pronun-
 cia. G. *Iratus de re incerta contendere noli.* I. Hem ! præ-
 ceptor adest, tace, ut illum salutemus.

COLL. 13.

Clemens, Felix.

Nihilne est, quod reddamus hodiè præceptori ? F.
 Nihil, nisi de *Grammatica Rudimentis*. C. Quid-
 nam ? F. Inspice librum tuum, invenies notas in quin-
 que lectiones, quas præceptor nobis præscripsit. C.
 quando istud fuit ? F. Die *Veneris*, horâ quartâ. C.
 At ego tunc non interfui. F. Ergo plagas meruisti. C.
 Siccine judicas, severe iudex ? occupatus eram domi,
 nec abieram injussu præceptoris. F. Esto : Sed tamen
 debuisti postridiè quærere quid pridie actum esset. C.
 Meam culpam confiteor : sed cedo librum tuum, quæ-
 so, ut videam quid nobis reddendum sit. F. Accipe, &
 eadem operâ signato quæ à præceptore nobis præscripta
 sunt. C. Faciam diligenter : neque posthac (ut spero)
 me accusabis negligentæ.

COLL. 14.

Comes, Oliverius.

Quid actum est in auditorio horâ tertiâ ? O. Tra-
 ctatæ sunt orationis partes ex prælectione. C.
 Nihilne ampliùs ? O. Dixissem nisi me interpellasses.
 C. Erravi ; pergè. O. Postea dictavit præceptor ar-
 gumentum *Anglicum* hodiè vertendum. C. Quando
 reddendum ? O. Cras meridie. C. Jamne vertisti ? O.
 Utcunque.

Utcunque. C. Dicta mihi, quæso, vernaculum. O. Accipe, festina; nam habeo aliquid scribere.

COLL. 15.

Sylvius, Gervasius.

Quid agis? G. Repeto mecum. S. Quid repetis? G. Præscriptum hodiernum Præceptoris. S. Tenésne memoriâ? G. Sic opinor. S. Repetamus unâ: sic uterque nostrum rectius pronuntiabit coram præceptore. G. Tu igitur incipe, qui me provocâsti. S. Agè, attentus esto, nè me sinas aberrare. G. Sum promptior ad audiendum quam tu ad pronuntiandum.

COLL. 16.

Achoratus, Cortinus.

Visne mecum repetere prælectionem? C. Volo. A. Tenésne? C. Non satis rectè fortasse. A. Agè, faciamus periculum. C. Quid igitur expectamus? A. Ubi voles, incipe. C. Atqui tuum est potius incipere. A. Quid itâ? C. Quia me invitâsti. A. Æquum dicis; attende igitur. C. Istic sum.

COLL. 17.

Crispus, Sandrotus.

Jamne tenes quæ reddenda sunt horâ tertriâ? S. Teneo. C. Ego quoque. S. Ergo confabulemur paulisper. C. Sed si intervenerit Observator, putabit nos garrere. S. Quid times, ubi nihil timendum est? Si venerit, non deprehendet nos in otio, aut in re mala. Audiat, si velit, nostrum colloquium. C. Optimè loqueris: secedamus aliquò in angulum, nè quis nos impediat.

COLL. 18.

Trimundus, Messor.

NON decet hic otari, aut garrere; dum præceptor expectatur. M. Quid ais? Non decet? Imò non licet, nisi volumus vapulare. T. Tu igitur, audi me, dum prælectionem pronuncio: ego deinde te audiam. M. Agè, pronuncia.

COLL.

COLL. 19.

E. F.

CUR non scribis? F. Jam scripsi meam paginam : tu verò? E. Eo scriptum in area. F. Quid ita? E. Quia serenum est cœlum. F. Festina, tempus abit : & mox exigetur ratio.

COLL. 20.

Titus, Valerius.

CUR non scribis? V. Quia non libet. T. Atqui præceptor jusserat. V. Scio : sed est mihi aliquid legendum prius, præterea nihil habeo, quod nunc scribam. T. O si velles mihi scribere! V. Quidnam? T. Habeo describenda dicta præceptoris. V. Quæ dictata? T. in *Ciceronis Epistolas*. V. Libenter describam tibi : sed expecta feriarum diem proximum. T. Expectabo igitur : sed nè fallas, quæso. V. Nec sciens, nec volens fallam.

COLL. 21.

Damon, Audax.

Visne mihi describere prælectionem? A. Cur non habes? D. Quia hesterno die fui occupatus. A. Accipe librum meum, & describe. D. non ignoras me lentius scribere : & tu citius totum descripseris, quam ego quatuor aut quinque versiculos. A. Quære tibi alium scriptorem ; nunc ego tibi non possum dare operam. D. Cur non? A. Est mihi aliud negotium, idémque pernecessarium. D. Nolo te urgere, nec possum quidem ; sed saltem commoda tuum codicem. A. Accipe ; utere ut libet, modò nè abutare. D. Nihil est, quod hîc verearis.

COLL. 22.

Augustinus, Observator domesticus.

Icetne ire cubitum, condiscipule? O. Cur ante horam? A. Quia tertiâ est mihi surgendum. O. Quamobrem? A. Scribendi causâ. O. Quid habeas scribere? A. Literas ad patrem. O. Cur non petis à præceptore veniam? A. Benè mones, éstne in musæolo? O. Puto esse : vise. B

COLL.

COLL. 23.

Pædagogus, Puer.

UNde venis? Pu. Venio inferné. P. Quod erat tibi negotium infrà? Pu. Iveram redditum urinam. P. Sede nunc ad mensam, & mane in cubiculo donec rediero. Pu. Quid agam intereà? P. Edisce prælectionem in diem crastinum; ut eam mihi reddas ante cœnam. Pu. Jam edidici, præceptor. P. Lude igitur. Pu. Sed nullos habeo collusores. P. Satis multo invenies, in hac vicinia, ex tuis condiscipulis. Pu. Nihil id curo nunc: malim (si tibi placet) ediscere de *Catechismo*, in dim *Dom'nicum*. P. Ut libet. Pu. Si quis te quæret, quid illi dicam? P. Dic me prodiisse, sed mox reverfurum.

COLL. 24.

Pædagogus, Abrahamus Puer.

HEus! *Abrahame*. A Hem! præceptor. P. Pone libros; jam satis toto die studuisti: para te, ut eamus ambulatum. A. Nonne à cœna præstaret? P. Salubrior est ante cibum exercitatio corporis. A. Memini ex te audire. P. Narra *Socratis* dictum in eam sententiam. A. *Cum Socrates usque ad vesperam contentius ambularet, interrogatus quare id faceret, respondet, Se, quo melius carnaret, obsonare famem ambulando*. P. Probe meministi: quis auctor? A. *Cicero*: sed quò prodibimus, præceptor? P. Extra urbem. A. Mutabône calceos? P. Muta, nè illos novos pulvere conspergas: sume etiam umbellam, nè solis ardor infuscet tibi faciem. A. Jam paratus adsum. P. Nunc fanè prodeamus. A. Vocabône ex vicinia unum aut alterum comitem. P. Rectè admones? sic enim jucundior erit deambulatio: nam per viam sermones inter vos conferetis, & in umbra colludetis alicubi. A. Sic etiam excitabitur cibi appetentia. P. Ego lento gradu præcedam, ubi nactus eris comites, vos me per *portam Ripariam* sequimini. A. Nos igitur illic expectabis? P. Certò. A. Quid si nullos invenero? P. Nihilominus sequere me: audist'ne? A. Audivi, præceptor.

COLL.

COLL. 25.

Herfenius, Gimardus.

A Quo emisti istam chartam? *G. A Fatino.* *H. Estne bona?* *G. Melior quàm ista tua, ut opinor.* *H. Nihil miror.* *G. Cur istud dicis?* *H. Quia fortasse carior.* *G. Nescio.* *H. Quanti emisti scapum?* *G. Solido & semisse: tu verò quanti?* *H. Solido & pluris.* *G. Quanti igitur?* *H. Quinque quadrantibus.* *G. Non malè profectò emisti.* *H. Quinetiam mercator dedit mihi autarium.* *G. Quodnam quæso?* *H. Schedam chartæ bibulæ.* *G. O me imprudentem, qui oblitus sum petere!* *H. Ego nè petivi quidem, sed ultrò ille dedit.* *Et hoc, inquit, addo tibi, ut merevisas.* *G. Sic solent emptores allicere.* *H. Nec mirum: suum quisque commodum quærit.* *G. Sed quid agimus, hodierni pensî immemores?* *H. Exiguum est: satis temporis nobis restat.*

COLL. 26.

Ancellus, Fontanus.

M Eministin' meribi nuper dedisse chartam mutuo? *F. Quidni meminerim! non aded sum obliviosus.* *A. Quot erant schedæ?* *F. Quatuor.* *A. Cur non reddidisti?* *F. Expectavi dum haberem codicem.* *A. Habuistine tandem?* *F. Tantum hodie.* *A. Unde nactus es?* *F. Petivi à præceptore.* *A. Ubi?* *F. In bibliotheca ejus.* *A. Quid ille? dedítne libenter?* *F. Misit me ad hypodidasalum, qui statim dedit codicem.* *A. Non antè in suum codicem retulit?* *F. Nihil dare solet, quin priùs inscribat.* *A. Audivi ex patre id esse viri prudentis.* *F. Prefertim, si reddenda est ratio.* *A. Sed quibus indiciis dare tibi ausus est?* *F. Ostendi illi manu meâ scriptum in libello meo: sic enim, ut scis, facere solemus.* *A. Reddes ergò mihi mutuum?* *F. A prandio statim, nè dubites.*

COLL. 27.

Francus, Marcus.

Pennæ istæ, quas circumfers, sùntne venales? *M. Eriam, si se emptor obtulerit.* *F. Ostende: vah, quam sunt molles?*

molles ! M. Tales deciderunt ex alis nostrorum anserum : sed tenta diligenter ; sunt aliæ aliis firmiores. F. Satis video quales sint ; quot vis dare pro quadrante ? M. Tantum sex. F. Quid ais ? sex ; mallem emere à mercatoribus qui *Lutetiâ* & *Lugduno* huc adferunt. M. Quasi nesciam quanti vendantur. Audivi ex fratre, qui dat operam scribæ hujus civitatis, se emisse *Lutetiæ* singulis assibus. F. Aliter *Lutetiæ*, aliter *Genevæ* vivitur : sed non opus est tot verbis, vis dare duodecim ? M. Hui, duodecim ! quasi ego furatus sim ! F. Istud non dico ; sed vide num tibi placet conditio. M. Vis uno verbo dicam ? F. Dic, quæso ; satis jam garritum est. M. Dabo tibi novem, modò promiscuè de mea manū accipias. F. Nugas agis ; ego sine delectu nollem accipere quindecim. Vale : alibi inveniam satis. M. Per me licet : heus ! heus ! redi. F. Cur me revocas ? M. Accipe, si vis, octo ; nec à me plures expecta. F. Cedò totum fasciculum, ut deligam arbitrato meo. M. Tene ; delige ut voles. F. Vide nunc, & si libet, numera. M. Sunt viginti quatuor : constat numerus. Sed miror te nullas accepisse ex ala extrema : sunt enim firmiores. F. Scio ; sed habent caulem breviorum. Accipe pretium. M. Bene vertat Deus utrique nostrum. F. Idem tecum opto, atq; precor. Sed quando afferes meliores pennas ? M. Nescio an meliores possim ; sed, ut spero, brevi plures afferam, cum ad nos domum proficiscar. F. Suntne vobis multi anseres ? M. Tringita & amplius. F. Papæ ! quantus grex anserum ! ubi pascuntur ? M. Scies aliàs, non licet mihi diutius hic morari. Vale, *France*. F. Cura ut valeas, *Marce*.

COLL. 28.

Othomanus, Philobertus.

Visne mihi dare unicam pennam ? P. Non sic dantur mihi ! O. Hem ! rem tantillam mihi negas ? quid si magnum quid rogarem ? P. Fortasse repulsam ferres. O. Credo equidem ; age, non peto dono, saltem commodabis ? P. Non recuso, modò nè abutare. O. Non abutar, P. Cave hinc pedem moveas. O. Nusquam moveo.

COLL

COLL. 29.

Mercator, Bertrandus.

A Cuistine pennam meam? B. Jamdudum. M. Quâ formâ scripturæ? B. Mediocri. M. Maluisssem ad minutas literas. B. Debuiſti prædicere. M. Oblitus eram. B. Parùm refert, mucronem faciliè mutabo: Ipetitum. M. Sed ubi reliquiſti? B. Super menſam hypocauſti. M. In qua parte? B. Ubi ſtudere ſoleo.

COLL. 30.

Piſtonus, Joſhua.

HAbésne duas aut tres pennas? J. Sunt mihi tantùm duæ. P. Da mihi unam commodatò. J. Non faciam. P. Cur non? J. Nè abutaris. P. Memineris; fortasſe aliquando me fruſtra rogabis aliquid. J. Atqui jubet *Chriſtus* malum bono compensandum. P. Nondum iſtud didici. J. Tamen diſcas oportet, ſi cupis eſſe *Chriſti* diſcipulus. P. Quid cupio magis? J. Diſce igitur magiſtrum imitari. P. Diſcam progreſſu temporis. J. Præſtaret nunc incipere, dum per tempus licet. P. Nimis urges: nondum complevi annum Octavum, ut ait mater. J. Semper eſt benè agendi tempus; ſed interim nè mihi, quæſo, ſuccenſeas: jocabar enim ut te ad colloquendum invitarem tantisper, dum ſumus otioſi. Ecce tibi penna, eaque non omninò peſſima. P. Reddam tibi ſtatim, cùm aliquid deſcripſero. J. Nolo mihi reddas. P. Quid igitur faciam? J. Quicquid voles: à me enim tibi dono datur. P. Gratiam habeo maximam.

COLL. 31.

Henricus, Gualterus.

UNde rediſ tam anhelus? G. A foro. H. Quid illinc affers? G. Scalpellum. H. Quanti emiſti? G. Duobus aſſibus. H. Eſtne bonum? G. Eſt a *Germania*, ut dixit mercator: vide notam. H. Ego minimè novi: ſed non ſatis prudenter facis, qui fidis cuilibet mercatori. G. Quid facerem? H. Debuiſti aliquem peritum adhibere, qui tibi

optimum deligeret. G. Hic erravi, fateor : sed hoc me consolatur, quòd mercator habetur vir bonus, utpote professionis Evangelicæ. H. Quasi nulli sint fallaces ejusmodi. G. Puto esse plurimos. Sed hæc omittamus ; quin potius experiamur ipsum scalpellum. H. Experientia docebit nos. G. Accipe & tenta obsecro ; non enim probavi nisi levissimè, idq; inter emendum. H. Papæ ! quis te docuit tam prudenter eligere ? G. Rogas ? non meministi præceptorem nobis dicere tam sæpe, Deum esse solum, qui bona doceat ? H. Profectò hic optimè te docuit. G. Ago illi ex animo gratias : & precor ut me semper doceat parere suæ voluntati. H. Ego quoq; idem precor ; nec solum nobis, sed etiam piis omnibus. G. Facis ut pium decet puerum. Sed éstne tempus ut conferamus nos in auditorium ? H. Sic est : Sume libros, & eamus uná.

C O L L. 32.

Michael, Renatus.

HAbésne scalpellum ? R. Habeo. M. Oro te, com-
moda mihi parumper. R. Quando reddes ?
M. Cùm primùm duas pennas exacuero. R. Accipe ;
sed eâ lege, ut integrum reddas. M. Eâ conditione ac-
ceptum intelligo, etiamsi nihil addidisses. R. *Intelligenti*
(ut vulgò dicitur) *pauca sufficiunt.*

C O L L. 33.

Sordetes, Manasses.

EMistíne scalpellum, ut nuper volebas ? M. Non emi.
S. Quid obstitit ? dixeras enim mihi empturum te
hodié. M. Dixeram quidem ; sed mihi postea in mentem
venit, præstare ut expectem mercatum proximè futurum
in hac ipsa urbe. S. Quid facies lucri ? M. Et minoris
emam, & melioris notæ : nempe ex *Germaniæ* officinis.
S. Quis tibi istud consilium dedit ? M. *Hieronymus* noster.
S. Benè fecit. Debemus enim amicis bonum consilium
semper dare. M. Tantùmne igitur amicis ? S. Imò & ini-
micis, fateor : quia sic jubet *Christus* præceptor noster
optimus

optimus. M. Utinam doctrinam ejus benè infixam memoriæ conservemus, eamque perpetuò sequamur! S. Faxit ille Spiritus bonus, cujus unius instinctu animi nostri ad benè agendum accenduntur. M. Benè precaris.

COLL. 34.

Campanus, Languinus.

HAbésne multos libros? L. Non admodum. C. Sed quos habes? L. *Rudimenta Grammatica, Colloquia Scholastica, Terentium, Epistolas Ciceronis, cum Gallica interpretatione, Catonem, Dictionarium, Testamentum Anglicum, Psalmos cum Catechismo*, præterea librum chartaceum ad scribendum dictata præceptoris. Tu verò quos habes? C. Omnes habeo quos enumerâsti, præter *Catonem, Terentium, & Ciceronis Epistolas*. Cur enim libros haberem, qui non præleguntur in classè nostra? L. At ego, dum sumus otiosi, lego interdum illos; ut semper aliquid addiscam novi, præsertim in lingua *Latina*, & honestis moribus. C. Prudenter facis, mi *Languine*. O me miserum, qui nunquam didici quid sit studiosum esse! L. Disce igitur; *Præstat enim serò quam nunquam discere.*

COLL. 35.

Simeon, Haggæus.

Commoda mihi *Virgilium* tuum in duos Dies, si nullo incommodo tuo id fieri potest. H. Perfectò non possum. S. Cur non? H. Quùm *Gerardus* his diebus à me composito accepisset pignori apposuit. S. Ain' tu? pignori? H. Sic est, ut dico. S. Quanti oppignoravit? H. Tribus (ut ait) assibus. S. O hominem ingratum! H. Tantùmne ingratum? S. Imo verò & ingratum & malum. Sed nunquid ille rem tuam oppignorare potuit, te inconsulto? H. Potuit, ut factum vides. S. Non tamen debuit. H. Rem acutetigisti: Sed quid facerem? S. Rogas? defer eum ad præceptorem. H. Malo istam pati injuriam, quàm committere ut miser vapulet. S. Benè facis, dummodo tuum reddat. H. Reddet, spero. S. Unde redderet? H. Ait se brevi accepturum à patre pecuniam. S. Quid si te fallit? H. Fieri potest: sed tamen aliquot dies expectabo

pectabo quid postea sit futurum ; deinde consilium capiam. S. *Consilio recto nihil est tutius.* H. Meministi probè ; sic enim præceptor dictavit nobis : sed nunquid vis aliud ? S. Ut benè tibi sit. H. Et tibi optimè.

COLL. 36.

Granatus, Forestus.

Visne mihi commodare tuum *Terentium* ? F. Volo equidem, modò illum repetas à *Conrado*, cui utendum dedi. G. Quo signo vis repetam ? F. Nempe hoc quòd ejus habeo *Epistolas*. G. Id mihi satis est. F. Sed quando reddes ? G. Quùm descripsero contextum in tres aut quatuor prælectiones. F. Matura igitur, nè meo studio incommodes. G. Maturabo. F. Sed heus tu, cave macules : alioquin ægrè commodabo posthac. G. Nempe indignus essem beneficio.

COLL. 37.

Augustinus, Rodrigus.

Quis iste novus liber deauratus, quem tam magnificè ostentas ? R. *Terentius*. A. Ubi impressus ? R. *Lu-tetia*. A. quis tibi dedit eum ? R. Emi pecuniâ meâ. A. Unde nactus eras pecuniam ? R. Stulte, istud quæris ? quasi verò furatus sim ? A. Absit à me id cogitare : sed animi causâ id rogabam. R. Nec ego serio dictum tuum reprehendi : sed eo more joculari solemus cum familiaribus. A. Nihil joculari prohibet, modo nè Deus offendatur, Sed agè, ad propositum revertamur : de quo emisisti *Terentium* istum ? R. De *Clemente*. A. Illonè bibliopolâ circumforaneo ? R. Maximè. A. Quanti constitit ? R. Decem assibus. A. Nihilne amplius ? R. Nihil omninò. A. Profectò satis vile pretium. R. Præsertim cùm auratus, adeoque eleganter compactus sit. A. Erântne codices alii similes ? R. Duo vel tres. A. Deduc me quæso ad illum. R. Eamus.

COLL. 38.

Edvardus, Baldus.

Nonne hic liber est tuus ? B. Ostende mihi : agnosco meum, ubi invenisti ? E. In auditorio nostro. B.

Ago

I.
ta-
o-
id

lo
n-
oc
ed
in
nè
u,
G.

fi-
u-
A.
s?
ed
m
a-
n-
i-
o-
i-
il
m
A.
e-

co
B.
o

Ago tibi gratias, quòd eum collegeris. E. Atqui nunc notanduseffles, si summo jure vellem tecum agere. B. Quid ità? E. Nescis leges nostras scholasticas? B. *Ipsæ etiam leges cupiunt ut jure regantur.* E. Quo jure reguntur leges nostræ? B. Æquitate, & præceptoris arbitrio, nempe qui nobis eas privatim condiderit: prætereà non solet tam severus esse in eo, quod vel negligentia vel oblivione peccatum est. E. Sic sæpe expertus sum. Sed quoquo modo peccaveris, dicenda erit causa coram observatore. B. Non timeo causam dicere, ubi nihil est periculi. E. Taceo. B. Sed quæso, quid opus est ut id sciat observator? hîc enim Deus nihil offensus est. E. Agè, celabo. B. Benè facies. E. Sed, heus! memento par pari referre, si forte mihi acciderit aliquod delictum ejusmodi. B. Æquum & bonum dicis: meminero.

COLL. 39.

Calliatus, Germanus.

CUR non reddis mihi librum? G. Expecta in crastinum diem; nondum satis usus sum. C. Libenter expectabo. G. Referam tibi gratiam, Deo volente. C. Pro tantillo beneficio nullam expectabo gratiam. G. Tamen est meum agnoscere.

COLL. 40.

Noæus, Capellus.

VIdistiñe librum meum? C. Quem librum quæris? N. *Ciceronis Epistolas.* C. Ubi reliqueras? N. Oblitus eram in auditorio. C. Tua fuit negligentia. N. Fa-teor: sed interim indica, si quem scias accepisse. C. Cur non adis præceptorem? solet enim (ut scis) quæ à nobis relicta sunt aut ferre in musæolum, aut alicui dare qui reddat. N. Benè mones, O me obliviosum, cui id in mentem non venerat?

COLL. 41.

Ezekiel, Beatus.

VIS à me magnam inire gratiam? B. Nihil libentiùs fecerim, si quidem penès me res ipsa esset. Sed quid est in

in quo tibi commodare possim ? E. Da mihi mutuò asses decem B. Non tantum nunc habeo, sed majorem partem. E. Quantum quæso ? B. Nescio, nisi crumenam inspexero : ecce tibi octo asses cum semisse. E. Solos septem accipio, non enim te vacuare prorsus volo. B. Parùm refert, totum, si vis, accipe. E. Ago tibi gratias : credo hoc pecuniæ satis fore negotio meo, cum aliquantula quam ipse habeo. B. Ut libet. E. Amo te de ista tam ex prompta benignitate. B. Si quid aliud possim, nè parcas. E. Reddam totum, Deo volente, cum primùm pater ad me miserit. B. Nè sis magnopere sollicitus ; nondum est opus mihi.

COLL. 42.

David, Nicolaus.

POTÉSNE mihi mutuò dare aliquantulum pecuniæ ? N. Quantum petis ? D. Quinque asses, si tibi est commodum. N. Non tot habeo. D. Quot igitur ? N. Tantum quatuor. D. Benè fanè. Da mihi istos quatuor. N. Dabo (si vis) dimidium. D. Cur non totum ? N. Quia sunt mihi opus duo. D. Da igitur duos quæso. N. Sed tibi non sufficient. D. Petam ab aliquo alio. N. Accipe igitur hos duos : quando reddes ? D. Die (ut spero) *Sabbati*, cum pater ad forum venerit. N. Esto igitur memor. D. Nè timeas.

COLL. 43.

Pasquetus, Custos.

DA mihi duos asses mutuò C. nunc mihi non est promptum dare. P. Quid obstat ? nam scio te his diebus accepisse pecuniam. C. Accepi quidem ; sed emendi sunt libri, & alia mihi necessaria. P. Nolo tuum commodum remorari. C. Ubi emero quæ mihi sunt opus, si quid superfit, faciam te libenter participem. P. Intereâ igitur sperans expectabo : sed quid si nihil tibi superfuerit ? C. Statim dicam tibi, nè frustrâ diutiùs expectes. P. Quando emes ea quæ decrevistis ? C. Cras (ut spero) aut ad summum perendiè. P. Benè habet, tempus est brevissimum.

COLL.

COLL. 44.

Morellus, Borussardus.

A Biitne pater tuus? B. Abiit. M. Quotâ horâ? B. Primâ pomeridianâ. M. Quid dixit tibi? B. Multis verbis monuit me, ut diligenter studerem. M. Utinam sic facias! B. Faciam, Deo juvante. M. Ecquid pecuniæ dedit tibi? B. dedit, ut ferè solet. M. Quantum? B. Nihil ad te. M. Fateor: sed ramen quid facies istâ pecunia? B. Emam chartam, & alia quæ mihi sunt usui. M. Quid si fortè eguero? dabísne mihi mutuò? B. Dabo, & quidem libenter. M. Habeo tibi gratiam.

COLL. 45.

Columbanus, Fontanus.

S Atísne usus es scapello meo? F. Satís. C. Redde igitur. F. Accipe: Ago tibi gratias. C. Nihil est quòd agas. F. Sed ignosce, quòd non ultìò & citiùs reddiderim. C. Ea de re nihil sum offensus: non enim debemus offendi, nisi cùm Deum offendi videmus. F. Rectè sentis.

COLL. 46.

Bergerius, Nepos.

C Ommoda mihi parumper cultellum tuum. N. Semper aliquid commodatò petis: accipe, quin emereres potiùs? B. non habeo pecuniam. N. Cur non petis? B. Unde pererem? N. A patre. B. Non est in urbe. N. Ubi igitur? B. Peregrè profectus est. N. Quo? B. *Bernam*. N. Quo die? B. Nudfustertius. N. Quando est reversurus? B. Cras, ut speramus: sic enim dixit proficiscens. N. Benè vertat Deus.

COLL. 47.

Columberius, Simo.

R Estátne tibi multum panis? S. Satís, gratia Deo. C. Vísne dare mihi mutuò? S. Libenter. C. Sed fortasse tibi non sufficiet. S. Im, ut spero. C. Ad quod usq; tempus? S. Ad diem *Veneris*. C. Unde habebis postea? S. Do-

S. Domo. C. Quis afferet? S. Egomet ibo petitum. C. Quando? S. ipso die *Veneris*. C. Da mihi mutuò sesquilibram. S. Quis appendet? C. Uxor præceptoris, aut ancilla. S. Eamus petitum ex arca mea. C. Quin ito solus: ego te in culina expectabo.

COLL. 48.

I. T.

ORO te, da mihi ex pane tuo. T. Mihi non habeo nimis; tamen volo tibi impertire: accipe. I. Grati-
as ago tibi. T. non est quòd agas ob rem tantulam. Sed dic, quæso, cur non attulisti? I. quia nemo erat domi nostræ qui mihi daret. T. Tu verò cur non accipis? I. Non audeo, nisi det mater. T. Bene facis; sed audi bonum consilium. I. Ausculto, ut audiam: dic, quæso. T. Cùm, prandio finito, tolluntur mensæ reliquæ, petito merendam tuam, eamque in peram statim recondito: ità fiet, ut nunquam inanis venias. I. De jentaculo autem quid suades? T. ut petas in exitu cœnæ, & idem facias, quod dixi tibi de merenda. I. Nunquam vidi melius concilium dari. T. Fac igitur ut memineris: cùm voles utere. I. Ego verò utar, quoties opus erit.

COLL. 49.

A. B

DA mihi frustrum panis. B. Non habes? A. Si habere, non peterem. B. Cur non attulisti? A. Dicam postea; sed da interim, quæso: nam esurio vehementer. B. Cape. A. Hui tantillum! B. Etiam quereris? A. Non immeritò, das parcè nimis. B. Vide quantum restat dedi ferè dimidium. A. Agotibi gratias; dedisti abundè, sed jocabar. B. nunc responde: cur non attulisti panem: domo? A. nemo erat, qui daret. B. Nemo? A. Prorsus nemo. B. Quid mater? A. Aberat domo. B. Quid cæteri? A. Omnes erant occupati. B. Cur tute non accipiebas? A. Nunquam audirem tale quidpiam. B. Cur non? A. Mater perpetuò vetat, nè quid attingam sine permissu ejus. B. Dura mater. A. Tuo quidem iudicio, qui indulgentiorem habes. B. Non dico indulgentem; sed certè liberalem

liberalem. A. Quomodo te tractat? B. Suavissimè, omninoq; ex animi sententia. A. Fortasse in tuam perniciem. B. Avertat Deus optimus maximus. A. Non equidem invideo. B. Cur ergò istud dicis? A. Ut interim te moneam *Omnes licentiâ deteriores fieri*. B. Benè facis: sed quid censes? Nonne uti licet parentum bonitate? A. Certè licet, modò nè abutaris. B. Quomodo abutimur? A. Rogas? cùm aut patris aut matris indulgentiam in malum vertimus. B. Rectè dicis: sed quotusquisq; id facit? A. Imò, ferè omnes, nisi qui à Domino Deo prohibentur. B. Quis potest bonus esse, nisi per Dei gratiam? A. Ergò (ut sæpe monemur à præceptore) precandus est, ut Spiritu suo nos bonos & sanctos efficiat. B. Gaudeote non attulisse jentaculum A. Quamobrem? B. Quia hoc nostro, colloquio mihi videor multum profecisse. A. Ego quoq; non parùm. B. Tuâ opera id factum est. A. Imò beneficio Dei, qui quidem ità voluit. B. Credo equidem. A. Hic igitur, & in cæteris agnoscamus bonitatem ejus. B. Valdè id æquum est. A. Imò valdè necessarium, si quidem volumus ingrati animi crimen effugere. B. O sermonem jucundissimum! A. Gratia Deo immortales, per *Jesum Christum*. B. Ità velim.

C O L L. 50

Discipulus primus ex victoribus, Præceptor, Nomenclator.

PRæceptor, visne dare præmiolum? P. Quamobrem? D. Victoriæ causâ. P. Ubi sunt compares tui? D. Ad-sunt *Hugo & Audax*. P. Heus, nomenclator, sũntne hi victores hâc hebdomade? N. Habent notas omnium paucissimas. P. Ergò sunt victore; quid aliud ex te quæro? Vos igitur quod præmium petitis? D. Quod tibi placuerit. P. Quo tandem jure debeo? D. Ex promisso. P. Equum dicitis. *Quicquid enim rectè promissum est, præstari debet*. D. Sic ex te didicimus. P. Ecce vobis pennæ singulæ ad scribendum! ac nè putetis vulgares esse; ex earum sunt genere, quæ vulgò *Hollandicæ* appellantur. D. Gratias agimus, præceptor. P. Quin potiùs agite Deo omni-

omnium bonorum auctori, qui dat studiis vestris successus prosperos: vos autem in literarum studio pergite diligenter. D. Dabimus operam, quantum juvabit ille Pater optimus. P. Sine ejus ope vana sunt nostra omnia.

COLL. 51.

Observator, Capparonus.

UNde venis, Capparone? C. Domo. O. Quid affers illic? C. Merendam. O. Quis tibi permiserat exire? C. Præceptor ipse. O. Unde istud probabis? C. Adeamus illum ut consulamus. O. At vide quid agas! C. Hæc in re nihil timeo. O. Adeone securus es! C. *Qui verum dicit, nihil timere debet.* O. vera quidem ista est sententia, sed quotusquisq; non mentitur? C. Certus sum me nihil mentiri nunc. O. Propemodum persuades mihi. Abi, credo tibi, quia in mendacio nunquam te deprehendi. C. Est Deo gratia: quem precor ut me integrum & purum custodiat. O. Utinam ex animo sic omnes precarentur! recipe nunc te, ut edas merendam tuam.

COLL. 52.

Giraldus, Eliel.

QUI sunt victores hâc hebdomade? E. Ubi eras, cum rationes redderentur? G. Accersitus à patre fueram: sed qui sunt victores? dic sodes, E. Ego & *Puteanus*. G. Jamne habuistis præmium? E. Habuimus. G. Quodnam? E. Duodenas juglandes. G. Hui! quale præmium! E. Eho, inepte, æstimas ergò præmiũ ex rei pretio? G. Hic nihil aliud video æstimandum. E. Sordidus es, qui lucro sic inhias. Non meministi verbum præceptoris? G. Quod verbum? E. *Non lucri sed honores causâ datur præmium.* G. Nunc reminiscor, quasi per nebulam. Posthac ero diligentior. E. Sic tandem sapiēs.

COLL. 53

Galatinus, Burchardus

EUge, dimissi sumus ad ludum. audistine? B. Quidni audirem cum egomet adfuerim? G. placetne paulisper

lisper confabulari? deinde ludemus unà. B. Mallem ego prius ludere. G. Atqui difficile est ludum abrumperè. B. Planè verum dicis, & ego in me sic experior. G. Quoniam igitur placet tibi mea ratio, da nobis aliquid argumenti ad confabulandum. B. Imo tuum est dare, ut qui me lacessiveris. G. Æquum dicis; redde nomina *Latine*, quæ tibi *Anglicè* proponam. B. Qua de re propones? G. De supellectili. B. Tentabo respondere: modò nè plura quam decem proponas. G. Enumerabo in digitis, nè fortè numerum excedam. Audi igitur. B. Istic sum. G. *A Cup-board.* B. Abacus. G. *A Bench.* B. Sella. G. *A Candlestick.* B. Candelabrum. G. *A Caldron.* B. Ahenum. G. *A Pair of Bellows,* B. Follis. G. *A Pillow.* B. Pulvinar. G. *A Bolster.* B. Cervical. G. *Linnen-cloth.* B. Linteum. G. *A Pot of Earth.* B. Olla. G. *A Flaggon of Wine.* B. Oenophorum. G. Errâsti semel. B. Ubi? G. Dixisti linteum pro lodice. B. Fateor: debeo tibi semel victoriam. G. Nunc vicissim propone ut redimas, si potes. B. Vis respondere de eduliis? G. Ut libet. B. *Fresh Meat.* G. Caro recens. B. *Pork.* G. Suilla. B. *Venison.* G. Ferina. B. *Venison of a wild Boar.* G. Aprugna. B. *Sod Milk.* G. Lac decoctum. B. *Whey.* G. Serum vel serum lactis. B. *New Cheese.* G. Caseus recens. B. *Pottage.* G. Jus carniū. B. *Fish sod.* G. Piscis elixus. B. *Pickle.* G. Condimentum. B. Falleris. G. Quid ergò est? B. *Intinctus.* G. Condimentum volo. B. At ego nolo contendere. G. Quis contendit? consulamus. B. Quin prius ludamus; illud fiet posterius. G. Age; fiet, nè amittamus ludendi occasionem.

COLL. 54.

Moses, Olevitanus.

J Amdudum tædet me toties repetere lusus scholasticos. O. Quid facies igitur? M. Eamus in hortum nostrum. O. Quid agemus? M. Ambulabimus, colloquemur, Dei beneficia in ejus operibus commemorabimus. O. Nihil sane jucundius, sed interim petenda est à præceptore venia. M. Jam impetravi mihi, & item uni, quem véllem mecum

mecum ducere. O. Benè res habet; eamus, ducente Deo. M. Precor ut nos custodiat. O. Ego quoque idem precor tecum.

COLL. 55.

Sulpitius, Munchius.

Impetrâstis ludendi facultatem? M. Impetravimus. S. Ad quod usq; tempus? M. Ad cœnam usq; S. Qui dederunt versus? M. Primi & secundi. S. Quid cæteræ classes? M. Primus quisq; decurio trium proximarum classium pronunciavit unam è sacris literis sententiam. S. Nonne precari estis, ut solemus? M. Precati, & quidem præsentè ludimagistro; tu verò ubi eras? S. Iveram domum, à matre accersitus. M. Nunc igitur quid agere cogitas? S. Ludere sesquihoram: deinde ad studium me recipere. M. Vin' tu, ut tibi sim collusor? S. Quidni velim? M. Quo lusu nos exercebimus? S. Nullus est mihi jucundior pilâ palmariâ. M. Nec mihi quidem, S. Visamus igitur, an cæteri partes sortiti sint: nam si soli luderemus, minus esset voluptatis. M. Visamus sanè.

COLL. 56.

M. R.

Visne venire mecum? R. Quò properas? M. Ad lacum. R. Quid eò? M. Lotum pedes. R. I sanè; nunc lotionè mihi opus non est. M. Sed interim parum fabulabimur. R. Nè fabulari quidem nunc velim. M. Atqui utilis est confabulatio; duntaxat de honestis rebus. R. At mihi utilior est ad valetudinem exercitatio corporis. M. quid si mansero tecum? R. Prudenter facies, & nos pilâ palmariâ colludemus. M. Benè vertat Deus: maneo. R. Aliàs lotum unâ tecum ibo; cùm scilicet longius erit temporis spatium. M. Ad ludum igitur nos accingamus. R. Nulla est in me mora.

COLL. 57.

Vincentius, Bonus.

CUR hodiè non lusisti nobiscum? B. Non erat mihi ludendi spatium. V. Quid habebas negotii? B. Non

B. Non absolveram pensum meum. V. Quod pensum ?
 B. Dimidium exemplaris restabat mihi perscribendum.
 V. Perfecistine ? B. Perfeci. V. Laudo tuam diligentiam : Ludes aliàs otiosè. B. Cùm voluerit Deus. V. Retè dicis : nam absque voluntate ejus fieri nihil potest.

COLL. 58.

Primus Puer, Præceptor, Secundus puer, & tertius.

SAlve, præceptor. P. Sit vobis salus à *Christo*. *Pueri*. Amen. P. Jàmne repetivistis ? *Pri*. Etiam, præceptor. P. Quis docuit vos ? *Pri*. Subdoctor. P. Quid nunc vultis ? *Sec*. Ut per te liceat nobis parumper ludere. P. Non est ludendi tempus. *Ter*. Non petimus omnibus, sed nobis parvulis tantùm. P. Atqui pluit, ut videtis. *Sec*. Ludemus in pergula. P. Quo lusu ? *Sec*. Acciculis, vel juglandibus. P. Quid mihi dabitis ? *Pri*. Dicemus nomina. P. Quot dicetis singuli ? *Sec*. Duo. P. Dicite igitur. *Pri*. *Paper*, Charta ; *Ink*, Atramentum. *Dixi*. *Sec*. *A Book*, Liber ; *A Little Book*, Libellus. *Dixi*. *Ter*. *A Cherry*, Cerasum ; *Walnuts*, Juglandes. *Diximus*. P. Quàm belli estis homunculi ! Ludite ad cœnam usque. *Pueri*. Gratias agimus, præceptor.

COLL. 59.

A. B.

UBI nunc est pater tuus ? B. Puto eum esse *Lugduni*. A. Quid illic agit ? B. Negotiatur. A. Ex quo tempore ? B. Ab ipso initio mercatûs. A. Valdè miror, qui audeat illic commorari tot dies, cùm pestilentia tanta sit per totam urbem. B. Non est adedò mirandum. A. Itâne tibi videtur ? B. Ità profectò : fuit enim aliàs in majore periculo ; sed Dominus Deus semper eum custodivit. A. Credo equidem, & adhuc custodiet. Sed quando est reversurus ? B. Nescio ; in hōras expectamus. A. Reducat illum Deus. B. Ità præcor.

COLL. 60.

Elizæus, Delphinus.

QUA de re sic elatus es lætitiâ? D. Pater meus modò advenit. E. Quid meâ refert? D. Imò plurimum, quia nobis impetravit ludendi veniam. E. Ain'tu? D. Vide pueros jam ludentes in area. E. Ludant sanè alii: ego studere malim quàm ludere. D. Nec minùs ego, sed in tempore: nam (ut est in proverbio) *Omnia tempus habent.* Undè & nos rectè monet Cato noster,

*Interpone tuis interdum gaudia curis;**Ut possis animo quemvis sufferre laborem.*

E. Vera sunt, quæ dicis, fateor: sed interim omitte me, ut seriò studeam. D. Per me studeas licet; nihil impedio: at ego hac utar occasione. E. Utere sanè.

COLL. 61.

*Nomenclator, Quidam puer ex turba,**Item alius.*

HEUS! pueri, heus, heus, heus! Q. Quid clamitas? N. Desistendum est à lusu. Q. Eho! inepte, nondum hora quarta exacta est. N. Imò ferè semihora post quartam. Q. Cur non dedisti signum? N. Quia tintinnabuli funis fractus est. A. Clama iterum; sed attolle vocem. N. Heus! pueri, recipite vos omnes. A. Festinate, festinate, inquam; urget præceptor. N. Desine clamare, accurrunt omnes.

COLL. 62.

Oremius, Quintus.

QUID ità lætus es? Q. Quia venit pater. O. Ain'tu? Unde venit? Q. *Lutetiâ.* O. Quando advenit? Q. Modò. O. Jamne salutasti? Q. Salutavi, cum ex equo descenderet. O. Quid amplius illi fecisti? Q. Calcaria detraxi & ocreas. O. Miror te non mansisse domi, propter ejus adventum. Q. Nec ille permisisset, nec ego vellem; præsertim nunc, cum audienda est prælectio. O. Benè tibi consulis, qui temporis rationem habeas. Sed quid pater, valèrne? Q. Rectè, Dei beneficio. O. Equidem gaudeo plurimum, tuâ, & ejus causâ, quòd salvus peregrè redierit.

dierit. Q. Facis, ut amicum decet : sed cras pluribus verbis colloquemur. Vidi præceptorem qui jam ingreditur auditorium. O. Eamus auditum prælectionem.

COLL. 63.

Marcus, Aaron.

Miseret me tui. A. Quid ita? M. Quod pennam tuam tam misere abutaris. A. Quomodo abutor? M. Quia pessime tractas eam in acuendo. A. Non est culpa mea, nè quid erres. M. Cujus igitur? A. Scalpelli mei, cujus acies obtusa est. M. Scalpellum in culpa non est, sed tu ipse. A. Cur istud dicis? M. Quia debuisti vel scalpellum tuum acuire, vel aliud alicunde rogare commodatò, saltem ad præsens negotium. A. Non audeo petere. M. Quid times? A. Nè mihi denegeretur. M. Ecce tibi meum. A. Gratias ago. M. Utere quantum voles; sed rectè. A. Sciens non abutar. M. Nec sis posthac tam verecundus in petendo. A. Sic est ingenium meum; soleo libentius dare quam petere. M. Utinam multi essent tui similes! sed tamen qui libenter dat beneficium, is petere quoque liberè potest. Sed ego te nimis detineo; perfice quod cœperas.

COLL. 64.

A. B.

CUR non venit *Petrus* in Scholam? B. Est occupatus. A. In quo negotio? B. In ligno struendo. A. Qui scis? B. Dictum est mihi. A. A quo? B. A patre ejus. A. Ubi eum vidisti? B. Fuit mihi obuius, cum venirem. A. Vide nè mentiaris; nam ex illo quæram, si fortè occurrat mihi per vicos. B. Reperies sic, ut dico.

COLL. 65.

Sulpitius. Rogerus.

CUR hodie manè abfuiisti? R. Occupatus eram. S. In quo negotio? R. In scribendis ad matrem literis. S. Quid opus erat illi scribere? R. Quia ad me scripserat. S. Ergò rescripsisti? R. Propriè loqueris. S. Unde tibi miserat

ferat literas ? R. Rure ; nempe ex villa nostra. S. Quando rus profecta est ? R. Superioribus diebus. S. Quid agit ruri ? R. Curat nostra negotia rustica. S. Quid potissimum ? R. Præparat ea, quæ sunt opus ad proximam vindemiam. S. Prudenter agit. R. Undè istud probares ? S. Nam *omnibus in rebus adhibenda est præparatio diligens*. R. Quis te istud docuit ? S. Quidam pædagogus dictavit è *Cicerone*. R. Quâ occasione ? S. Cùm admoneret ut me diligenter pararem ad reddendam hebdomadam postera die. R. Profectò rectè monebat. S. Sed ad propositum revertamur. Non habetis villicum, qui curet ruri negotia vestra ? R. Imo & villicum habemus, & famulos, & ancillas. S. Quid opus est illic tuæ matris operâ ? R. Quia meliùs novit providere rebus omnibus, quàm isti imperiti ruricolæ. S. Nihilne amplius ? R. Sine me finire propositum. S. Putabam te absolvisse, perge. R. Etiam (ut ex patre audivi) *Præcipua cura domini requiritur in re familiari administranda*. S. Ergò pater tuus nunc potius deberet ad villam esse. R. Non potest. S. Quid prohibet ? R. Quia totus est in arte sua occupatus. S. Majorem, ut opinor, ex ea re fructum percipiet. R. Quis dubitet ? S. Indè igitur fit, ut relinquat uxori omnem curam rei domesticæ. R. Omnino sic est. S. Sed mater quando est reversura ? R. Vix antè perfectam vindemiam. S. Quid tu ? non ibis vindemiatum ? R. A matre (ut spero) brevi accersar. Sed, quæso te, quid cogitamus ? Jam omnes in auditorium currunt. S. Benè res habet ; curramus & nos, nè postremi simus.

COLL. 66.

Riparius, Amadeus.

AUdistine horologium ? A. Dudum sonuit. R. Dinumerâsti horas. A. Dinumeravi. R. Quota est ? A. Ferè sesquiprima. R. Instat igitur prælectionis tempus : fac ut paratus sis. A. Ubi merendam peredero, ecce me paratum ! R. Cur meridiè non adfuisti nobiscum ?
A. Pro-

A. Prodieram cum bona venia præceptoris. R. Sed interim sum tibi impedimento. A Nihil impedis ; nè bolum quidem perdidisti interpellatione tuâ. R. Benè habet ; perge, sed matura.

COLL. 67.

Ligorius, Saracinus.

Fecistine officium tuum ? S. Qua in re ? L. In repetenda prælectione. S. Nihil adhuc repetivi. L. Quid causæ fuit ? S. Expectabam, dum rediret compar meus. L. Quò ille ivit ? S. Domum. L. Quid eò ? S. Petiturum merendam. L. Quid si redibit serius ? S. Nescio ; fieri potest. L. Vis interea mecum repetere ? S. Equidem non recuso. L. Secedamus igitur, nè quis molestus sit nobis. S. Profectò benè mones ; *nemo studere potest in tanto ambulatorum strepitu, & clamore.* L. Aspice illic locum remotissimum, ubi nulli sunt ambulantes. S. Eamus illuc.

COLL. 68.

D. E.

QUO properas ? E. Eo cœnatum : quid tu ? D. Jam cœnavi. E. Quotâ horâ ? D. Quintâ, ut ferè solemus. E. Quid nunc ages ? D. Repetam aliquid eorum, quæ reddere habemus crastino die. E. Ego didici ex pædagogo meo, *Non esse tam citò à cibo studendum.* D. Istud ego quoq; didici ; sed volo nunc ediscere. E. Quid ergo facies ? D. Ego, quasi animi causâ, prælectionem particulatim aliquoties legam & relegam. E. Quid rum ? D. Ità paulatim fiet, ut sine cura, sine tædio, sine molestia, bonam partem prælectionis ediscam. E. Ista non satis intelligo, & certè videris mihi supra ætatem sapere. D. Non est res adeò difficilis, quin te docere possem, nisi ad cœnam properares. E. De cœna in tempore admones : ego igitur ejus causâ me domum recipio. Vale. D. Ducat te Deus, & educat.

PRÆFATIUNCULA, Quæ septem proximis Colloquiis præfixa erat.

NE pueri nihil agendo discant malè agere, præsertim otioso sermone, pravisque aut ineptis colloquiis, sese invicem corrumpentes; omnibus modis incitandi sunt, ut in schola dum præceptoris ingressum expectant, assuescant interea bini ternive, id, quod ab eo præscriptum fuerit, simul repetere. Plurimum proderit hæc illis jucunda exercitatio, eosque interim ab otio, lascivia, multisque aliis rebus malis, quibus offenditur Deus, avertere poterit. Sed quia, sine puerili colloquio, ejusmodi repetitiones tractari non solent; pueri autem ipsi, nisi instituti fuerint, nihil aliud quàm barbarè loquuntur: idcirco, ut Latinè inter se loqui paulatim discant, hac de re hic aliquot breves colloquendi formulas proposuimus. Ceterùm in præceptoris diligentia situm erit, ut hæc ipsa colloquia discipulis aliquoties interpretetur, doceatque quomodo in his, & aliis ejus generis (quæ tradere ipse poterit) sese & domi & in schola debeant exercere, ad idque illos identidem cohortetur. Ità fiet, progressu temporis, ut promptiores semper & alacriores eos habiturus sit ad ea maturè reddenda, quæ præscripserit: hinc etiam consequetur, ut minore cum labore ac molestiâ docendi munus exequatur.

COLL. 69.

A. B.

Visne repetamus unà? B. Quidnam? A. Id quod nobis præscriptum est. B. Equidem volo: sed quo genere repetendi utemur? A. Audiamus nos vicissim. B. Sic præceptor nos monet sapè. A. Rectè monet: sed malè paremus. B. Uter incipiet? A. Ego, si ità tibi placet. B. Maximè placet; incipe igitur. A. Secundæ declinationis nomina his exemplis Latinè declinantur;

Magister, Puer, Dominus, Lanius, Antonius, Regnum.

B. Quæ sunt hodiè declinanda? A. Hesternum quidem est *Lanius*, hodiernum verò *Antonius*. A. Cur nos id repetimus

petimus quotidie, quod pridie reddidimus? A. Quia sic præceptor jubet. B. Id satis scio: sed cur jubet? A. Ad confirmandam memoriam. B. Agè, declina *Lanius*.

A. Nom. Sing. *Hic Lanius*. Gen. *hujus lanii*, &c. ad finem usque.

B. Verte *Anglicè*. A. *Lanius, lanii*, g. m. *A Butcher*.

B. Declina *Antonius*.

A. Nom. Sing. *Hic Antonius*. Gen. *hujus Antonii*. Dat. *huic Antonio*, &c. ad finem usque.

B. Verte *Anglicè*. A. *Antonius, Antonii*, g. m. est nomen viri, *it is the proper Name of a Man*. *Anglicè Anthony*.

C. Cur dicis nomen viri? tu nondum es vir. A. Fateor: sed sunt alii *Antonii*, qui viri sunt. B. Utinam aliquando vir evadas! A. Evadam, Deo juvante.

B. Attende nunc, ut vicissim audias me. A. Isthic sum, dic audacter.

B. Secundæ declinationis nomina. A. Desine: Præceptor adest. B. Audio tuffientem; desinamus, nè putet nos garrire.

COLL. 70.

C. D.

MOX aderit præceptor: repetamus. D. Quid opus est mihi repetitione? solus repetivi satis: omnia teneo memoriâ. C. Quid tum? *Quanto sapius repetes, tanto melius tenebis*. D. Benè mones: habeo tibi gratiam.

C. Incipe: tempus abit.

D. *Quartæ declinationis*. C. Erras, *Daniel*: incipiendum est ab exemplo hesterni. D. Erravi, fateor. C. Dic igitur nunc rectè. D. Nom. Sing. *Hoc sedile*. Gen. *hujus sedilis*, &c. ad finem usque.

Quartæ declinationis nomina hoc exemplo declinantur:

Nom. Sing. *Hic sensus*. Gen. *hujus sensûs*. Dat. *huic sensui*. C. Hactenus satis; audio præceptorem.

COLL. 71.

E. F. G.

Quid agis, *Francisce*? instat præceptoris adventus. F. Scilicet instat, nondum est semihora post secundam.

dam. E. Tamen non debemus interim tempore sic abuti : repetamus. F. Non stabit per me : ego enim sum paratus. E. Incipe igitur. G. Expecta parumper, quæso ; ego sum vestræ decuriæ. E. Matura. F. Dicamus suum quisque casum ordine, ut interdum nos docet præceptor. E. Satis verborum, attendite. F. Quid aliud agimus ?

E. *Tertiæ declinationis nomina his exemplis latinè declinantur* : Pater, lumen, rupes, messis, pars, sedes, vestigal, laquear.

F. Nom. Sing. *Hæ rupes*. G. Gen. *hujus rupis*. E. Dat. *huic rupi*. F. Acc. *hanc rupem*. G. Voc. *ô rupes*. E. Ablat. *ab hæc rupe*.

F. Nom. Pl. *Hæ rupes*. G. Gen. *harum rupum*. E. Errâsti, *Gabriel*, corrige erratum. G. Gen. *harum rupium*. E. Dat. *his rupibus*. F. Acc. *has rupes*. G. Voc. *ô rupes*. E. Ablat. *ab his rupibus*.

F. Verte *Anglicè*. G. *Rupes, rupis, g. f. A Rock*.

E. Pone in oratione. F. Non est in libro nostro.

E. Sed præceptor docuit. F. *Alta rupes, An high Rock*.

E. More patrio dicis, aspira fortiter, *high*. F. *An high Rock*.

E. Nom. Sing. *Hæ messis*. G. Gen. *hujus messis*. E. Dat. *huic messi*, &c. *usque ad finem hujus nominis ; deinde sic pergunt colloqui*.

F. Ambo errâstis. E. Erravi fateor. G. Ego quoque : sed uter erit victus ? E. Præceptor judicabit. F. Æquum dicis. E. Vultisne dicamus iterum, ad memoriam confirmandam ? F. Quidni ? G. Quid si præceptor interveniat ? E. Quid tum ? laudabit nos ore pleno.

G. Sed mutandus est ordo. E. Non est dubium ; incipe, *Franciscæ*.

F. *Tertiæ Declinationis nomina, &c.*

COLL. 72.

H. I.

Vultisne repetere mecum ? I. Cur tam citò ? H. Nè observator nos deprehendat garrientes, aut otiosos.

I Agè

I. Agè repetamus ; sed uter incipiet ? H. Ego, quia victor sum.

I. Dic igitur.

H. *Prudens*, nomen adjectivum, sic declinatur in genera.

Hic Prudens, g. m. *hæc prudens*, gen. f. *hoc prudens*, gen. n.

Idem nomen sic declinatur in casus.

Nom. Sing. *Hic hæc & hoc prudens*.

I Gen. *Prudentis*. H. Dat. *Prudenti*.

I. Acc. *Prudentem*, & *prudens*, &c. *ad finem usque*.

COLL. 73.

L. M.

CUR tu es otiosus ? M. Non sum omninó. L. Quid agis igitur ? M. Cogito de lectione reddenda. L. Ego quoq; id ago ; repetamus uná. M. Fiat ; sed quam rationem tenebimus ? L. Age præceptoris partes, ego discipuli. M. Valdè placet mihi conditio. L. Sed nè sis mihi austerior. M. Nè timeas, nôsti me satis. L. Novi. M. Declina *Lego* in modo infinito.

L. Infiniti modi tempus præsens & præteritum imperfectum, *Legere* ; præteritum perfectum & plusquam perfectum, *Legisse*. M. Perge. L. Sine me paulisper respirare, quæso, præceptor. M. Agè, sino ; satisne respirâsti ? L. Satis. M. Perge, nunc. L. Futurum indefinitum, *Lecturum esse*. Gerundia, *Legendi*, &c. *ad finem usque*.

M. Gaudeo te rectè fecisse officium. L. Ego verò mihi gratulor. Sed est Deo gratia. M. Rectè dicis, utinam ex animo ! L. Ex animo certè. M. Benè habet : destinamus ; sentio præceptoris adventum. L. Eccum ! adest.

COLL. 74.

N. O. P. Q. R.

H EUS pueri ! nos hîc sumus quinque : repetamus hodiernum verbum ut solemps coram præceptore. G. Nemo (ut opinor) contradicet. P. Quis contradiceret ?

ceret ? nostra omnium res agitur. Q. Incipe igitur, *Nicolae*, qui primus sedes.

N. Optativi & Subjunctivi modi præsens, *Audiam*.
O. *Audias*. P. *Audiat*. Q. *Audiamus*. R. *Audiatis*. N. *Audiant*. O. Præteritum imperfectum, *Audirem*. P. *Audires*.
Q. *Audiret*. R. *Audiremus*. N. *Audiretis*. O. *Audirent*.
P. Præteritum Perfectum, *Audiuerim*. Q. *Audiueris*.
R. *Audiuerit*. N. *Audiuerimus*, &c. usque ad finem verbi pergunt ordine.

COLL. 75.

S. T. V.

HI C dies nobis est feriatuſ, & jam ſatis luſimus ? T. Satis opinor. S. Vultis ergò ut animi gratiâ conferamus de ſtudiis noſtris ? T. Sanè mihi gratum feceris. V. Mihi verò gratiſſimum. T. Sed quid tractabimus ? S. Tentemus declinare aliquod verbum *latinè* ſimul & *anglicè*. V. Incipe igitur, qui nos provocâſti. S. Faciam, quando ità placet vobis. T. Audiamus.

S. Indicativi modi præsens tempus.

Doceo, *I teach* : doces, *thou teacheſt* : docet, *he teacheth*.
P. Docemus, *we teach* : docetis, *ye teach* & docent, *they teach*.

T. Præteritum imperfectum, Docebam. *I did teach* :
docebas, *thou didſt teach* : docebat, *he did teach*.

Pl. Docebamus, *we did teach* : docebatis, *ye did teach* :
docebant, *they did teach*.

S. Præteritum-perfectum, Docui, *I have taught* : docuiſti, *thou haſt taught* : docuit, *he hath taught*.

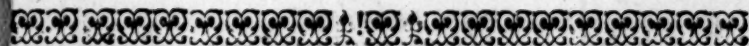
Pl. Docuimus, *we have taught* : docuiſtis, *ye have taught* :
docuerunt vel docuère, *they have taught*.

S. Aliter *anglicè*, *I have taught*, *thou haſt taught*, *he hath taught*, *we have taught*, *ye have taught*, *they have taught*.

T. Præteritum-plusquam perfectum. S. Docueram, *I had taught* : docueras, *thou haſt taught*, &c. Sic pergunt quatenus placet.

Libri primi finis.

COLLO.

COLLOQUIORUM SCHOLASTICORUM LIBER II.

COLL. I.

Cornelius, Martialis.

Quid legis? M. Literas. C. A quo? M. A patre. C. quando accepisti? M. Heri vesperi. C. Quis attulit? M. Nescio. C. Nescis? Quis tibi reddidit eas? M. Ancillā quædam à caupone. C. Undè sunt datæ? M. *Lutetiâ*, credo. C. Quo die? M. Nondum licuit inspicere. C. Nempe ego te interpellavi. M. Parùm refert, non adedum occupatus. C. Agè, perlege tuam Epistolam, ego intereà studebo. M. Ego quoque mox idem faciam.

COLL. 2.

Musicus, Heraldus.

QUO in statu sunt res vestræ *Lugdunenses*? H. Nescio: jampridem nihil audivimus. M. Nihilne scripsit frater tuus? H. Post menses duos nihil literarum misit, quod viderit pater. M. Fortasse ægrotat. H. Minimè verò: nam tabellarii sæpe nobis salutem nunciant verbis ejus. M. Libenter audio illum rectè valere: valdè enim diligo, quia fuit mihi suavissimus condiscipulus. M. Ille (ut opinor) te vicissim diligit. M. Id verò mihi non est dubium. Sed nos hora vocat; eamus in auditorium. H. Maturemus. Jam recitatur catalogus.

COLL. 3.

Observator, Briscantellus.

DEsinite, ô pueri, garrire, absente magistro,
Verba, quibus summus læditur ille Pater.

De studiis potius tractate, & rebus honestis :

Discite sermones aptaque verba loqui.

Disc te & inter vos reddenda revolvere sæpe :

Doctor enim pueris semper adesse nequit.

Discite sectari vestigia certa bonorum ;

Otia vos fallant blanda, cavete, precor.

En ! ego pramonco, vos nè delectet abuti

Tempore, nè tergum verbera dura premant.

Ecce iterum vobis morum prædico magister :

Si quis erit cæsus, nè mihi det vitio.

B. Desine plura loqui, nemo parere recusat :

Est monitor nobis optimus ille Pater,

Illiusque Patris natus, cui nomen Jesus,

Et qui nos renovans Spiritus intus alit.

Ob. Quem mihi sperâssem tam respondere paratum ?

Quis puer angelicos mittit ab ore sonos ?

O quàm te memorem, nostræ doctissime classis !

Nam tibi divinum carmen ab ore fluit.

Non sum tam felix ut fundam ex tempore versus :

Sed modò quæ dixi præmeditatus eram.

B. Si meditatus eras, qui nunc tam fundis apertè

Castalios latices, quis furor iste novus ?

Ob. Nam tua me tantis moverunt carmina flammis ;

U' mihi nunc videar posse movere feras.

B. Sed cur immeritum tantis me laudibus effers ?

Est tribuenda Uni Gloria summa Deo

Atque utenam eloquium nobis spatiàmque daretur,

Et nostra in laudes solveret ora suas !

Sed quia tempus adest, ut voce & mente precemur,

Idque jubet doctor, desino plura loqui.

COLL. 4.

Observator, Puer.

Quid agis ? P. Scribo. O. Quid scribis ? P. Sententias. O. Quas ? P. Ex Novo Testamento. O. Benè facis : undè habuisti ? P. Hypodidasculus dictavit nobis. O. Quando ? P. Heri. O. Quotâ horâ ? P. Meridie.

die. O. Ubi? P. in areà. O. Qui aderant? P. Omnes domestici, præter primos & secundos. O. Ubi erant illi? P. In aula communi. O. Quid agebant? P. Disputabant. O. Vale, & perge scribere.

COLL. 5.

Observator, Pueri garrientes.

Quid vos hîc agitis, pueri? Mihi videmini garrire, & nugas agere. *Quidam Puer.* Longè falleris: nam repetimus unâ. *Ob.* Qua de re? P. De *verbis anomalis*, id quod reddendum est horâ tertiâ. *Ob.* Benè facitis. P. Vis audire nostrum colloquium. *Ob.* Imò, pergite; majus opus moveo; volo tendere laqueos Picis & Graculis. P. In area multos ad solem invenies. *Ob.* Retibus est illic prædâ parata meis.

COLL. 6.

Observator, Pueri garrientes.

At! ecce, nunc capti estis; non fatemini? *Quidam Puer.* Certè fatemur ingenuè: sed non dicebamus mala verba. Quæso te, mi *Necolas*, nè velis notare nos. *Ob.* Quid garriebatis? audiui nescio quid de jentaculo. P. Illud est; loquebamur de jentaculo matutino, quia famulus non dederat nobis in tempore. *Ob.* Puto id fuisse; nec certè est valdè magnum malum, nisi quòd sunt otiosa verba. P. Sed *latine* loquebamur. *Ob.* Audiui, sed non erat fabulandi locus. Nam (ut scitis) hoc pusillum temporis à merenda debet vobis esse valde pretiosum, cum sit dicatum studio; scilicet ut se diligenter quisque præparet ad reddenda magistris ea, quæ præscripserint; nonne verum dico? P. Certè verum dicis; debuissimus legere simul de *Testamento* quæ mox oportebit reddere: sed ignosce, precor, suavissime *Nicolae*; posthac erimus prudentiores, & Officium nostrum diligenter faciemus. *Ob.* Si sic feceritis, Præceptor vos amabit, tanquam minuta sua intestina. Nonne videtis quemadmodum diligit bonos pueros & studiosos? nec amat solum, sed etiam laudat & præmiolis afficit. P. Ista scimus

scimus & quotidie experimur. O. Ergò mementote & promissa facite. P. Tacebis igitur hanc culpam? O. Tacebo: sed eà lege, ut caveatis recidere. P. Cavebimus, *Christo favente.*

COLL. 7.

Nomenclator, Puer.

UBI est frater tuus? P. Modò ivit domum. N. Quid eò? P. Petitum nobis opsonium. N. Quid nunc opus est opsonio? P. In merendam. N. Annon habetis in arca vestra? P. Non. N. Quid ità non? P. Quia mater non solet nobis dare opsonium, nisi in præsens tempus. N. Nempe quia novit vos esse gulosos. P. Quomodo gulosi sumus? N. Quia fortasse uno convictu devoratis, quod in tres datum fuerat. P. Tace. N. Ego dicam praeceptori, fratrem tuum nihil aliud quàm discurrere. P. Atqui prodire non solet, nisi cum bona venia praeceptoris. N. Atqui praeceptorem fallit. P. Quomodo fallit eum? N. Non enim mens est praeceptoris, ut ter quotidie prodeat. P. Sine illum venire, videbis quid tibi respondeat. N. Imò videat quid praeceptori respondeat.

COLL. 8.

Pastor. Languinus.

FRater tuus venitne *Lugduno*? L. Jam venit heri ante meridiem. P. Nihilne literarum tibi attulit? L. Nihil. P. Quid igitur nunciavit? L. Prospera omnia. P. De patre quid narrat potissimùm? L. Ait illum, Dei beneficio, jam planè febri carere, & paulatim convalescere. P. Gaudeo sanè, Deumque precor, ut pristinam valetudinem brevi recuperet: sed cur ille (ut solet) nihil ad te scripsit? L. Negat frater eum potuisse scribere. P. Quomobrem? L. Quia nondum satis erat confirmatus. P. Nihil mirum cum tamdiu tam graviter ægrotaverit: sed ille nihil ad te misit? L. Imò pecuniam. P. Euge; nullus est jucundior nuncius. L. Ità aiunt. P. Tu verò sic respondes quasi fabulas audias. L. Quin pejus audio. P. Quidnam? L. Me-

L. Merum mendacium. P. Egóne mentitus sum? L. Non dico te esse mentitum: sed falsum dixisti. P. Ego quid dicas non intelligo. L. Dabo operam ut intelligas. P. Obsecro te. L. Si nullus est jucundior nuncius, quàm de allata nobis pecunia, quid ergò est Evangelium *Christi*? quis est jucundior nuncius, quàm gratia Dei, quam *Christus* attulit nobis per Evangelium? P. Fateor nihil esse jucundius Evangelio, iis duntaxat qui credunt ei, quiq; id ex animo amplectuntur. L. Equidem sic intelligo: At ego loquebar de humanis & terrenis rebus, tu verò ad cælum statim ascendisti. L. Ità solent boni concionatores. P. Non putabam te esse Theologum tam acutum. L. Nihil dixi, nisi quod est tritum & in medio positum. P. Utinam illud adeo vulgare & protritum foret, ut omnes in *Christum* crederent! L. Nunquam credent omnes. P. Quid prohibet? L. Quia *multi sunt vocati, pauci verò electi*, sicut *Christus* ipse testatur. P. Sed nè te diutiùs teneam, potésne facere ut fratrem tuum paucis conveniam? L. Vix possum. P. Quid ità? L. Nam habet à patre nostro mandata plurima in quibus curandis totus est occupatus. P. Nonne cœnabit apud vos? L. Cœnabit, opinor. P. Ibo igitur sub horam cœnæ. L. Veni præcor, & eâdem operâ nobiscum cœnabis. P. Non recuso. L. Interim vale; sed fac memineris adesse tempore. P. Quotâ horâ? L. Antè sextam. P. Hora est mihi commodissima.

C O L L. 9.

Vignolus, Angelinus:

Rogo te *Angeline*, compinge mihi hanc chartam. A. Quid me rogas? Non est ars mea. V. Et tamen sæpè compingis aliis. A. Quot habes schedas? V. Octo: sed jam sunt complicatæ, tantùm restat insuere membranæ. A. Quid dabis, si tibi compegero? V. Nihil habeo, quod possum dare, nam pecunia nulla mihi est. A. Ergò quære tibi alium opificem; non enim gratis faciam. V. Mi *Angeline*, tu es tam bonus, denegabis mihi rem tantillam? A. Scin' tu quid habet proverbium? V. Quod prover-
bium

bium dicis? A. *Manus manum fricat.* V. Quid hoc sibi vult? A. Da aliquid si velis accipere. V. Si quid haberem, certè libenter darem. A. Cedò merendam tuam. V. Merendam? ah me miserum! quid ederem? Mallem dare pileum, si auderem. A. Merenda tua parva res est. V. Sed vehementer esurio. A. Quid causæ est? V. Quia nihil prandi, nisi frustum panis & tres aut quatuor juglandes. A. Eho, quid causæ fuit? V. Quia mater domi aberat. A. Quis ergò tibi dedit merendam? V. Ipsa. A. Atqui dicebas eam abfuisse. V. Verum est; aberat enim tempore prandii, nec rediit, nisi paulò ante merendam. A. Nihiln edisti domi, antequam in ludum venieres? V. Nihil. A. Cur non? V. Quia timebam non adesse in tempore. A. Tintinnabuli sonitus te satis admonere debet. V. Sed rarò audimus à nostris ædibus. A. Quid ita? V. Quia longè nimis ab hac schola distant. A. Sùntne vera ista omnia, quæ mihi narras? V. Vera profectò, *Angeline*. A. Agè, da mihi tuam chartam; ego tibi compingam elegantem libellum: tu interim ede merendam tuam. V. Ego petam à matre sextantem, quem dabo tibi. A. Cave petas, nihil volo: quin potius darem tibi, si egeres. V. Ago tibi gratias. A. Nonne putabas me feriò petere abs te merendam? V. Profectò sic putabam. A. Atqui dicebam joco. V. Quamobrem? A. Ut paulisper audirem te *latinè* fabulari. Nam quòd benè diccas gaudeo. Quanti emisisti chartam hanc? V. Dedi pro codice assem cum semisse. A. Non emisisti malè, bona est, sed non rectè complicasti. Habes membranam? V. Ecce tibi! A. Benè res habet; ego citiùs confecero, quàm tu merendam perederis. V. Habebo tibi maximam gratiam, mi *Angeline*. A. Honestè loqueris: sed memento, fili, ut semper vivas in timore Dei, diligenter obedias matri, sis frequens in schola, diligens in studio, nè verferis cum pravis ac dissolutis; denique, quibus poteris benefacito, quo modo vides me fecisse tibi; intellextin? V. Optimè. A. Fac igitur, ut sæpè recorderis. V. Faciam, Deo volente. A. Ede nunc otiosè.

COLL.

COLL. 10.

Divinus, Albus.

Quid tibi dedit mater in merendam? A. Vide. D. Caro est; sed quænam? A. Bubula. D. Utrùm recens, an falsa? A. Est bubula salita. D. Utrùm pinguis, an macra? A. Eho inepte, non vides macram esse? D. Annon malles esse vitulinam, quàm vervecinam? A. Utrâq; bona est: sed in omni genere sapit mihi hædina, præsertim assa. D. Hem! delicatule, jàmne palatum tam doctum habes? A. Dico ut sentio: non enim est mentiendum. D. Absint à nobis mendacia; fumus enim filii Dei, & Christi fratres, qui est ipsa veritas, ut ipse de se loquens testatur. A. Sed ad rem. Suillâ quoq; vescor libenter, modico sale aspersâ, & benè coctâ. D. O mirificam Dei gratiam, qui dat nobis tot opsoniorum genera, & tam bona! A. Quot putas esse hac in urbe pauperes, qui solo pane hordeaceo victitant, neq; tamen ad saturitatem? D. Non dubito multos esse, in tanta præsertim annonæ caritate. A. Itâq; nos in tanta bonarum rerum copia, quantas Deo gratias agere debemus, quas laudes illi dicere? D. Ejus igitur beneficia magnificè ubiq; prædicemus: atq; interim precemur, ut pauperum suorum misereatur inopiæ. A. Utinam ipse corda nostra suo Spiritu ad eam rem penitus afficiat! D. Itâ precor.

COLL. 11.

Erasmus, Bessoni.

Quid rides? B. Nescio. E. Nescis? magnum signum stultitiæ. B. Me igitur stultum vocas? E. Minimè verò; sed dico tibi, argumentum esse stultitiæ, cùm quis ridet, & ridendi causam nescit. B. Quid est stultitia? E. Si diligenter evolvas Catonem tuum istud quod quæris invenies. B. Nunc non habeo meum Catonem, & volo aliam rem agere. E. Quod habes negotium? B. Habeo ediscere aliquid de rudimentis. E. Interim quæris fabulari, ineptule? B. Dic mihi (quæso) de stultitia in Catone. E. *Stultitiam simulare loco, prudentia summa est.* Annon hæc didicisti? B. Imò: sed

non recordabar. E. Cùm domi eris, inspice librum tuum. B. O quantas gratias ago tibi! Ego proponam aliqui istam questionem, qui non poterit mihi respondere, & sic erit victus. E. Tace, puer, tace & stude, nè vapules. B. Non multùm curo: ego ferè teneo prælectionem. E. Nisi taceas, dicam observatori, qui te statim notabit. B. Mane, mane: nihil dicam ampliùs. E. Sed memento id quod dixi tibi. B. Quid est? E. Nè rideas unquam sine causâ. B. Sed ridere non est malum. E. Non dico istud. B. Quid igitur? E. Stultum est sine causâ ridere. B. Nunc intelligo. E. Recordare sæpe.

COLL. 12.

Cleophilus, Melchisedech.

ECquid habes novi? M. Accepi literas à patre, qui *Lugduni* habitat. C. Quando accepisti? M. Heri sub noctem. C. Quis attulit? M. Piscarius. C. Quidnam intellexisti ex istis literis? M. Omnia benè illi habere, quod ad Evangelium pertinet. C. Verâne prædicas? M. Expecta, literas ipsas ostendam tibi à prandio. C. Est, profectò, quòd nostris fratribus gratulemur. M. Scilicet, quòdque Deo nostro gratias maximas agamus. C. Id quidem præstare debemus omni tempore; sed nunc maximè, cùm audimusea, quæ ad gloriam ejus præcipuè pertinent. M. Utinam hoc semper habeamus in memoria! C. Communicabis igitur mecum tuas literas? M. Ut promisi. C. Ergò post prandium. M. Etiam dubitas? C. Interea vale, M. Vale, & salve, *Cleophile.*

COLL. 13.

Israel, Matthæus.

EStne domi frater tuus? M. Cur istud rogas? I. Pater meus volebat eum convenire. M. Non est in hac urbe. I. Ubi igitur? M. Peregrè profectus est. I. Quando? M. Nudiustertius. I. Quonam ivit? M. *Lutetiam*. I. Quà iter facturus est? M. *Lugduno*. I. Utrùm pedes an eques ivit? M. Ivit in equo. I. Quando est rediturus? M. Nescio. I. Sed quem terminum constituit illi pater? M. Jussit ut hîc adesset ad vicesimum hujus mensis diem. I. Ducat illum Deus, ac reducat. M. Ità precor.

COLL.

COLL. 14.

Dnaus, Ballinus.

QUando profecturus es domum? B. Cras, Deo iuvante. D. Quis iussit? B. Pater. D. Quando autem iussit? B. Ad me scripsit superiore hebdomade. D. Quo die literas accepisti? B. Die *Veneris*. D. Quid continebant præterea literæ? B. Omnes rectè valere, & proximis diebus initium fore vindemiæ. D. O fortunatum, qui vindemiatum properas! B. Vis dicam patri meo, ut te accersat? D. Quàm gratum mihi faceres! sed vereor ut nolit. B. Imò gaudebit, cùm propter nostram conjunctionem, tum verò quia & *Latine* colloquendo nos exercebimus, & de studio unà interdum conferemus. D. Oh, gaudio totus exilio! Amabo te, id cura, mi animule. B. Senties: interim Deum precemur, ut dicta & consilia nostra vertat in gloriam sui nominis. D. Benè mones, & certè ità expedit facere.

COLL. 15.

Aurelius, Lambertus.

Siste parumper gradum, *Lamberte*; quò properas? L. Rectà domum. A. Quid eò? L. Mater me vult paucis convenire. A. Nescis quamobrem? L. Nescio, nisi fortè ut vestimenta hyberna mihi facienda curet. A. Istud est verisimile; jam enim instat hyems. L. Jam visa sunt gelicidia, & glacies etiam alicubi. A. His diebus vidi in foro montanos quosdam, qui dicebant magnam vim nivium decidisse superiore hebdomade, cùm hîc interea lentas pluvias tantùm videremus. L. Ego quoque id ipsum audiavi domi nostræ ex rusticis, qui triticum nobis advexerant. Sed cogor abrumpere sermonem, nè mihi irascatur mater. A. Sed heus tu, mi *Lamberte*, adfer mihi domo aliquot uvas; nam amplissima fuit vobis vindemia. L. Adferam (ut spero) utrique nostrum affatim, nisi siquid fortè mater irata est mihi. A. Istud avertat Deus.

COLL. 16.

Pelignus, Bartholomæus.

QUonam istam celeriter? B. Ad tonforem. P. Ego quoq; unà tecum. B. Rogasti veniam? P. Non

rogavi, sed tantisper expecta me, dum eo rogatum. B. Festina igitur. P. Mox redibo. — Redii; eamus nunc jam. B. Quo vultu te preceptor excepit? P. Hilari sanè. B. Eodem me quoque exceperat. P. Non solet irasci nobis, nisi illum adeamus intempestivè. B. Quotusquisque id non ægrè fert? P. Etiam nos, qui pueri sumus, sæpiùs irascimur condiscipulis, cùm studia nostra, quantulacunque sunt, interpellant: sed jam desinamus: optimè tonsorem ante officinam video. B. Euge, nulli sunt igitur expectantes; ità fiet, ut minùs diu moremur.

COLL. 17.

A. B.

QUO nunc solus abis? B. Semper à versibus aliquid auspicaris. A. Facile est carmen inciperet deducere non item. Sed dic, quò nunc is? B. Rectà in portum. A. Quid in portu habes negotii? B. Viso ecquid alimenti mihi advectum sit. A. Vis me tibi comitem? B. Imò etiam ducem, si tibi ità videtur. A. Nunquam dux esse didici, sed sæpe egi comitem. B. Nihil ad rem pertinet pluribus verbis hìc fabulari; eamus unà. A. Eamus sanè; confabulari licebit ampliùs ambulando in ripa lacùs, si navis nondum appulsa sit. B. Quid si jam appulsa? A. Tamen deambulare fatis diu poterimus dum exonerabitur.

COLL. 18.

Nomenclator, Puer.

UBI est Petrus? P. Ivit foràs. N. Quò? P. Abiturus: N. Quicum? P. Cum patre. N. Quis venerat accersitum? P. Patris famulus. N. Quando est in urbem rediturus? P. Hinc (ut dixit) ad octavum diem. N. A quo petivit abeundi veniam? P. Ab hypodidascalo. N. Cur non potiùs à ludimagistro? P. Ad negotia prodierat. N. Sat habeo.

COLL. 19.

Richardus, Niger.

QUò ascendis? N. In cubiculum nostrum. R. Quid eò? N. Petikum thecam scriptoriam. R. Adfer mihi cingulam eadem operâ. N. Ubi est? R. Super arcam

cam meam. N. Adferam: sed tu me hîc expecta. R. Nusquam moveo.

COLL. 20.

Levinus, Gerardus.

HEus! *Gerarde.* G. Quid vis? L. Accerferis. G. Quis me vocat? L. Frater tuus. G. Ubi est? L. Præ foribus te expectat. G. Certò scis esse fratrem meum? L. Quidni sciam? vidi illum, & sum alloquutus. G. Viso sanè quid sit.

COLL. 21.

Putaneus, Vilastus.

Nescis vetitum esse, nè submissè loquamur inter nos? V. Quid ni scirem, cùm præceptor tam sæpe nobis inculcet ejus rei causas? P. Cur igitur modò faciebas contrà? V. Quia *Isaias* ità me cœperat alloqui. P. Quid tum? debuisti illum admonere, non imitari. V. Debui; sed tunc mihi non venit in mentem. P. Sed interim notandus es. V. Minimè verò: nisi vis esse ipso præceptore severior. P. Dic mihi causam. V. Quia præceptor vetat quempiam notari, qui sponte delictum agnoverit; modò nè tale sit factum, quod verbo Dei interdictum sit. P. Nonne à Deo præceptum est, ut parentibus obediamus? V. Illud est quintum decalogi præceptum. P. Atqui (ut habemus in Catechismo) præceptum illud patet latiùs; nam parentum nomine præceptores complectitur, & magistratus, & deniq; omnes, quibus Deus ipse nos subjecit. V. Non equidem nego vera esse quæ narras: sed malo præceptorem consulere quàm tecum disputare; alioquin in majus malum me induceres, quod est contentionis vitium, multò magis à præceptore vetitum. P. Æquum dicis: meminervis igitur præceptorem admonere, cùm rationes à nobis exigeret. V. Nè putes me obliturum, præsertim cùm res mea agatur.

COLL. 22.

Rossetus, Ferrerius.

Unde venis? F. E foro. R. Quid illic audisti novi? F. Nihil. R. Nihilne? F. Nihil prorsus. R.

Mirum est te nihil audisse de bello, aut de cæteris rebus *Anglicis*. F. De iis quæ nihil ad me pertinent, non soleo percontari. R. Esto, sed tamen aliquid vel in transitu audiri solet. F. Nè mentiar, intellexi nonnihil in transitu. R. Narra mihi, quæso. F. Nunc non est narrandi spatium. R. Cur non? F. Est mihi aliò properandum. R. Quónam? istud audiamus? F. Nihil ad te. R. Quando igitur revises nos, ut ex te istud audiamus? F. A prandio, si licebit per otium. R. Amabo te, fac liceat. F. Dabo operam; sed me detines diutiùs. Vale.

COLL. 23.

A. B.

U Nde venis? B. A. foro. A. Quis te illuc miserat? B. Mater. A. Quid egisti in foro? B. Emi pyra. A. Nescis nobis veritum esse emere fructus aliquos? B. Quis istud ignorat? nam dictum est palàm in aula. A. Quì igitur ausus es emere pyra? B. Mater dederat mihi sextantem, ut mihi emerem in merendam. Quid mali feci. si parui matri? A. Sat habeo.

COLL. 24.

Franciscus, Dionysius.

U BI fuisti his diebus? D. Rure. F. Quo in loco? D. In villa nostra. F. Quid agebas illic? D. Ministrabam patri. F. Quid verò ille? D. Pastinabat vites nostras. F. Quando illinc rediisti? D. Heri tantùm. F. Quid pater? D. Unà mecum reversus est. F. Benè factum: sed quò nunc is? D. Rectà domum. F. Sed quando repetes ludum literarium? D. Cras, juvante Deo, aut ad summum perendiè. F. Ergò interim vale. D. Et tu vale, mi *Francisce*.

COLL. 25.

Fontetius, Curtetus.

Q Uando rediturus est *Blasus*? C. Non certò scio; fortasse die crastino: sed cur istud rogas? F. Quia secum abstulit catalogum, & præceptor irascetur, si nemo sit, qui recitet. C. Relinque mihi istam curam; habeo catalogi exemplum. F. Recirabis igitur? C. Recitabo. F. Benè facies, & noster *Blasius* referet gratiam, si qua se offeret occasio.

COLL.

QUod est tibi domicilium? F. Paterna domus. G. Undè nunc venis? F. Domo. G. Ubi prandisti? F. Domi. G. Ubi cœnabis? F. Domi vestræ, ut spero. G. Quis scis? F. Pater ipse tuus hodiè me invitavit. G. Ubi illum vidisti? F. Domi *Varronis*. G. Quod illic erat tibi negotium? F. Pater me miserat nunciatum aliquid. G. Scire etiam vellem ubi sis cubiturus. F. Domi fratris. G. Quid habes negotii cum fratre tuo? F. Dixit sorori nostræ, se velle convenire me otiosè. G. In qua domo habitat? F. In quadam conductitia. G. Eho, nullamne habet propriam domum? F. Habet quidem, sed eam locat quibusdam inquilinis. G. Locat igitur domum propriam & conducit alienam? F. Scilicet, ut ex me audis. G. Quanti locat? F. Octodecim aureis *Italicis*, quos nunc *Pistoletos* vocant. G. Cur illam non potiùs habitat? F. Quia sita non est in loco satis comodo, sive (ut ità loquar) mercatorio. G. Sed illam alienam quanti conducit? F. Longè pluris. G. Quanti igitur? F. Quinque & viginti. G. Cara est habitatio. F. Carissima; sed quid agat? loci commoditas id facit. G. Agè (ut aliquando tandem finiamus) dic precor, scisne ubi cras futurus sis? F. Domum revertar, ut indè in scholam me conferam, siquidem permiserit Dominus. G. Cur addis *Si Dominus permiserit*? F. Quia, nisi permissu Dei, ne domo quidem exire possumus. G. Istud audiivi sæpe ex præceptore. F. Cur ergò rogabas? G. Quia nunquam nimis dicitur quod benè dictum fuerit, præsertim ubi de rebus divinis agitur. F. Istud quoque ex præceptore didicimus. G. Verum; sed utile est talia sæpè repetere ad memoriam exercendam. F. Vide quòd nos sensim adduxerit tua prima interrogatio. G. Tantùm volebam paucis verbis tecum joculari. F. Agè, quoniam nunc satis animum exercuimus, non vis etiam corpus exercere valetudinis causâ? G. Quidni velim? F. Eamus igitur lufum pilæ palmariæ, nam eo lusu scio te delectari. G. Delector sanè, sed nunc pilam non habeo. F. Ecce tibi: sequere me. G. Ego te sequor libens, tu me benè ducito.

COLL. 27.

Creditor, Debitor.

Quoad patris reditum expectas? D. Hinc ad diem octavum. C. Quis scis diem? D. Ipse pater ad me scripsit. C. Adventus ejus (ut spero) te ditabit. D. *Crasso* ditior ero, si benè nummatus venerit. C. Tunc mihi mutuum reddes? D. Non est quidd dubites; quin, si tibi opus erit ampliùs, non modò reddam mutuum, sed etiam referam gratiam. C. Quomodo? D. Pecuniam mutuam vicissim dabo. C. Nihil opus erit, spero. D. At nescis quid possit accidere. C. Tempus est brevissimum. D. Non eò dico, quod tibi vellem ominari malum. C. Quicquid ominentur homines, Deus clavum tenet. D. Sed quid cessamus recipere nos in auditorium? C. Opportunè admones.

COLL. 28.

Picus, Macuardus.

Quando rediisti domo? M. Tantum redeo. P. Ubi est frater? M. Mansit domi. P. Cur mansit? M. Ut pranderet cum patre. P. Tu verò, cur etiam non mansisti? M. Jam pranderam cum patre. P. Quis vobis ministrabat? M. Ancilla. P. Quid mater? ubi erat? M. Etiam domi, sed occupata. P. Qua in re? M. In recipiendo tritico, quod nobis advectum fuerat. P. Quando redibis domum? M. Cum accersar à patre. P. Quo die istud erit? M. Fortasse hinc ad quatuor dies. P. Cur vos tam sæpè domum commeat? M. Sic volunt parentes. P. Quid agitis domi? M. Quod jubemur à parentibus. P. Sed interim perit vobis studiorum tempus. M. Non omninò perit. P. Quid igitur? M. Quoties pater non est necessariò occupatus, omnibus horis exercet nos, manè, ante, & post prandium, ante cœnam, à cœna sat is diu, postremò etiam antequam cubitum eamus. P. Quibus rebus vos exercet? M. Exigit à nobis ea potissimum, quæ totà hebdomade in schola didicimus; themata nostra inspicit, ac de iis nos interrogat? sæpè dat nobis aliquid modò Latine, modò vernaculè describendum; interdum etiam nobis proponit brevem sententiam vernaculo sermone, quam Latine vertamus; interdum contrà jubet aliquid Latinum

Latinum Anglicè reddere ; postremò, ante cibum & post, semper ex Bibliis Anglicis aliquid legimus, idque totà præsente familiâ. P. Nihilne de Catechismo interrogat ? M. Id facit omni die Dominico, nisi fortè domo absit. P. Mira narras, si modò vera. M. Imò, sunt longè plura quàm tibi narravi : sum enim oblitus morum civilitatem, de qua etiam admonere nos solet in mensa. P. Cur pater vester tantum sumit laborem in vobis docendis ? M. Ut sic Intelligat num in schola operam ludamus, & tempore abutamur. P. Mira hominis diligentia, atque adeò prudentia ! O quàm devincti estis Patri cœlesti, qui talem patrem in terra dedit vobis ! M. Faxit ille, ut hoc & cætera ejus beneficia nunquam obliviscamur. P. Bonum & pium est istud optare ; cura, ut habeas non modò in ore, sed in animo etiam magis. M. Quòd me tam fideliter mones habeo tibi gratiam. P. Benè monendi officium debemus omnibus, sed maximè fratribus. M. Fratribusne igitur solis ? P. Eos potissimùm fratres hîc dico, qui ex fide in Christum nobis conjuncti sunt. M. Rectè judicas : sed viso num frater domo tandem reverterit ; nam ad cessandum promptus est plus satis.

COLL. 29.

Mychonius, Petellus.

SERiône scribis, an tu ineptis ? P. Equidem scribo seriò ; cur enim tempore abuterer ? Tu verò cur istud rogas ? M. Quia vidi aliquando cùm benè scriberes. P. Scribo interdum meliùs. M. Quî fit igitur, ut nunc scribas tam malè ? P. Desunt mihi benè scribendi adjumenta. M. Quæ tandem ? P. Bona charta, bonum atramentum, bona penna. Nam hæc mea charta (ut vides) miserè perfluit, atramentum est aquosum & subalbidum, penna mollis & malè parata. M. Cur ista omnia maturè non providisti ? P. Pecunia mihi deerat & nunc etiam deest. M. Incidisti in illud vulgare proverbium : *Cui deest pecunia, huic desunt omnia.* P. Sic agitur mecum. M. Sed quando te speras accepturum ? P. In mercatu proximo pater ad me missurus est, aut ipsemet venturus. M. Ego te interea juvare volo. P. Siquidem id potes, magno beneficio

neficio me affeceris. M. Accipe hos sex asses mutuò ad chartam & cætera comparanda. P. Quàm verè dictum est illud, *Amicus certus in re incerta cernitur* ! sed quid te impellit ut mihi ultrò tam benignè facias ? M. Charitas illa Dei, quæ (ut *Paulus* ait) effusa est in cordibus nostris. P. Mira est vis divini Spiritûs, qui ejus auctor est charitatis. Sed mihi interim cogitandum, quomodo tibi referam gratiam. M. Parva res est ; omitte istam cogitationem, nè te impediat quò minùs in utramvis aurem dormias : tantùm redde mutuum, quum tibi commodum fuerit. P. Reddam (ut spero) propediem. M. Eamus ad precationem, nè notemur. P. Adde unum, si placet. M. Quid est ? P. Nè hodie incœnati mittamus cubitum. M. Ha, ha, hæ !

C O L L. 30.

Velusatus, Stephanus.

QUotâ horâ surrexisti hodie ? St. Paulò ante quintam. V. Quis te expergefecit ? S. Nemo. V. An cæteri jam surrexerunt ? S. Nondum. V. Non ivisti illos excitatum ? S. Non ivi. V. Quamobrem ? S. Nescio, nisi quia non putabam illud ad me pertinere. V. An non te illi excitant interdum ? S. Imò sæpissimè. V. Debuiisti igitur similiter facere. S. Debui fateor. V. Memento igitur ut posthac facias. S. Meminero, Deo juvante. V. Sed tu, quid fecisti ex quo surrexisti è lecto ? S. Primùm, flexis genibus precatus sum Patrem cœlestem in Nomine Filii ejus, Domini nostri *Jesu Christi*. V. Factum benè : quid postea ? S. Deinde ornavi me, & curavi corpus mediocriter, ut *Christianum* decet : postremò ad quotidiana studia me retuli. V. Si perges sic facere, nè dubites quin Deus tua juvet studia. S. Adhuc me semper juvit, quæ est ejus benignitas ; nec me (ut spero) derelinquet. V. Rectè loqueris ; nec ille spem tuam frustrabitur. S. Anno superiore didici in *Catone* ; *Spem retine : spes una hominem nec morte relinquit*. V. Quòd retinueris, benè fecisti ; est enim egregia sententia, & homine *Christiano* digna. S. Atqui autor ejus libri non fuit *Christianus*. V. Non fuit, certa res est. S. Unde igitur sumpsit tot pulchras

chras sententias ? V. Maximè ex Philosophis *Ethnicis*. Nam & ipsi (divino Spiritu illuminati) plurima dixerunt quæ sunt verbo Dei consentanea ; quod tu quoq; videre aliquando poteris, si literarum studium prosequare. S. Ego prosequar (ut spero) dummodo ipse Deus det patri meo vitam longiorem. V. Precare diligenter & ex animo ut illud contingat. S. Quotidie id precor sæpe. V. Det tibi Dominus Deus in omni opere bono perseverantiam. S. Quod mihi optas, idem tibi precor ; & gratias ago, quòd me tam fraternè monueris.

COLL. 31.

Dominicus, Barraffus.

UBI sunt juglandes tuæ ? B. De quibus loqueris juglandibus ? D. Quas hodie ex præmio accepisti. B. Ubi sunt rogas ! quasi verò tibi servare debuerim. D. Non sic intelligo : sed quæro quid feceris. B. Edi in merendam. D. Edisti miser ? cur potius non servabas ad ludendum ? B. Edere malui quàm perdere. D. Non poteras perdere nisi duodecim. B. Fateor. D. Quòd si fors tulisset, potuisses ducentas aut fortasse plures lucrifacere. B. *Dubius est* (ut vulgò dicitur) *ludi eventus*. D. Quid tum ? ubiq; parati esse debemus in utràmq; partem, & boni consulere quicquid nobis evenerit. B. Istud ego scio ; sed non sum admodum ludendi peritus in eo genere. D. Abi, nunquam rem facies. B. Nemo rem facit, nisi Deo volente : nec ego ditare ex ludo velim. D. Ergò (ut video) quærendus est mihi collusor alius. B. Nihil sanè impedio. Sed mane parumper. D. Quid vis ? B. Quid tu vocas sortem, de qua hîc mihi mentionem fecisti ? D. Ipsam fortunam. B. Quid autem est fortuna ? D. Stultorum opinio. B. De fortuna quid opinantur stulti ? D. Nunc mihi non vacat de hoc tibi respondere : sed vide annotationem præceptoris in *Catonem*. B. In quem locum ? D. In illum versiculum, *Indulget fortuna malis, ut lادere possit*. B. Ut video, non ignoras quid sit fortuna. D. Satis scio fortunam nihil esse. B. Cur ergò dixisti, Quod si fors tulisset ? D. Excidit mihi sic loqui, *Ethnicorum more*. Nam eorum libri (ut sæpe docet

docet præceptor) pleni sunt ejusmodi impiâ doctrinâ. B. Nihil mirum, nempe illi veram Dei cognitionem non habuerunt. D. Sed audi, mi *Barraſi*, ſi vis ampliùs diſputare, quære tibi alios diſputatores; nam mihi nunc ſeriò ludendum eſt: volo tamen priùs te viciffim admonere. B. O quàm gratum mihi feceris! D. Nonne tu dixiſti hæc verba, *dubius eſt ludi eventus*? B. Fateor me dixiſſe, ſed præmunivi. D. Quomodo iſtud intelligis? B. Addidi enim hæc tria verba; *Ut vulgò dicitur*. D. O aſtutam vulpeculam! Os occluſiſti mihi. Sed hæc inter nos ſine odio aut malevolentia dicta ſint. B. Novit Deus utriùſq; animum. D. Eſt enim ille ſolus cordium ſcrutator. Sed quid tu, vis hîc ſolus otio torpeſcere? B. Cogito quo luſu me exerceam. D. Quafi verò ſit diutiùs cogitandum. Agè, ſequere me, dabo tibi mutuò juglandes. B. Amicè nunc loqueris: ſed quando reddam? D. Ad calendas Græcas, ſi non potes citiùs. B. O feſtivum caput! eamus.

COLL. 32.

H. 7.

Jacobe. J. Quid vis? H. Repetamus unâ prælectionem. J. Non eſt mihi otium. H. Quid habes negotii? J. Volo ſcribere. H. Quid ſcribere paras? J. Dictata præceptoris. H. Cur heri non ſcripſiſti? J. Quo tempore ſcripſiſſem? H. Cùm luderetur. J. At ego nolebam amittere ludendi occaſionem. H. Ah! piger, nihil aliud quàm luſiones meditaris? Nonne diebus Mercurii & Sabbati ternæ ſunt horæ liberæ? J. Liberæ quidem ſunt, ſed ad luſum deſtinatæ, deputatæ, attributæ, assignatæ. H. Imò partim luſibus aut alicui honeſtæ remiſſioni, partim ſtudio literario ſunt dicatæ. J. Fateor duntaxat iis, qui volunt immori ſtudiis. H. Non poteras heri ſeſquihoram detrudere ludo tuo, aut ſaltem horam unicam? J. Tu ſtude quantum voles; ego verò ludam quandiu licebit. H. Per me quidem licebit; ſed interim parùm promovebis in literis. J. Nonne præceptor ſatisfacio? H. Ut-cunque. J. Tu igitur, ſtudioſe, vis eſſe præceptore ipſo ſeverior? Omitte me tandem, age tuum negotium, ego meum. H. Age, Age, ut libet.

COLL.

COLL. 33.

Rufus, Castrensis.

QUando repetes ludum literarium? C. Nescio. R. Cur hac de re patrem non admones? C. Quid putas me curare? R. Parùm admodùm, ut credo. C. Profectò verum dicis. R. Satis est signi te non amare literas. C. Scio legere, scribere, Latine loqui, saltem medicriter: quid opus est mihi tantâ scientiâ? Ego plura scio quàm tres sacerdotes Papistici. R. O miserum adolescentem! ficcine rem contemnis inæstimabilem? C. Quid tu sic exclamas? Unde tibi videor miser? R. Amice, nulla tibi à me orta est injuria. Quod enim tibi dixi, non est convicium; nè tu in malam partem accipias: sed misereor tui, quia id contemnis, quod felicitatem parit. C. Lucrum, divitiæ, & voluptas, felicitatem pariunt. R. Imò ista multis fuerunt exitio; tametsi divitiæ sunt donum Dei, nec nocent, nisi iis qui abutuntur: verùm enimverò nulla est homini pretiosior possessio quàm virtus, & rerum honestarum cognitio. C. Vis igitur concionari, ut video. R. Utinam divinas conciones audivisses diligenter! C. Hem! obtundis me; nunquid vis? R. Ut bonam mentem det tibi Deus. C. Eâ fortasse tibi magis est opus, quàm mihi. Vale.

COLL. 34.

Adolphus, Beatus.

MIror ego quid tibi velis; tu ferè semper es otiosus, aut garris, aut ineptis. B. Quid vis faciam? A. Ut studeas diligenter. B. Cur me istud mones? A. Pro meo in te amore, tuâq; utilitate. B. Frustrà mones. A. Quid ità? B. Quia non est mihi animus in literis. A. Quid ergò velles? B. Discere aliquam artem aptam ingenio meo. A. Jamne cigitâsti quænam ars tibi placeat potissimum? B. Jampridem. A. Cur ergò patrem non admones? B. Nunquam ausus sum. A. Cur non? B. Vereor nè mihi irascatur. A. Roga præceptorem, ut illi dicat. B. Imò te oro, mi Adolphe, Dic tu ipse præceptori meis verbis: nam verecundia me impedit.

Faciésne

Faciésne quod rogo? A. Faciam certè, idque libentissimè. Valde enim tædet me videre te aded remissum. C. O quàm mihi gratum feceris! A. Sed præceptor te appellabit. B. Quid tvm? Oblata occasio me audacem reddet ad mentem meam liberè aperiendam. A. Rectè judicas. B. Tu igitur fac promissi memineris: deinde renuncia mihi quid ille tibi responderit. A. Alioquin essem tibi nuncius inutilis.

COLL. 35.

Michael, Frisus.

SALVE, *Frisi.* F. Tu quoq; salvus sis, *Michael.* Quota est hora? M. Mox audies sonum semihoræ post quintam. F. Benè habet, maturè satís aderimus. M. Gaudio me tibi occurisse, ut euntes *Latinè* tantisper colloquamur. F. Ea sanè est utilis & jucunda exercitatio. M. Quoties incido in aliquem ex istis dissolutis nebulonibus, malletm rhedarium offendisse: Non enim per eos mihi licet aliquid in via meditari, adeo mihi sunt eorum mores odiosi. F. Nihil mirum. Nam ferè sunt ejusmodi, ut néque loqui velint quidpiam boni, néque audire sustineant. M. Quid cum illis agas, quibus nihil est curæ, nisi ut suas libidines expleant? F. Nihil aliud crepant, nisi suas cupedias, & meras computationes in secretis cauponulis. M. Etiam nos irrident plenis buccis, quòd *Latinè* per vicos loquamur. Illud verò est omnium pessimum, quòd nusquam se patiuntur admoneri. F. Quia scilicet (ut ait Propheta) *Non est timor Dei ante oculos eorum.* M. Si quid occeperis amicè commonere, statim audies, Tace concionator, obtundis me. Quòd si dixeris, Deferam te ad præceptorem aut observatorem: Oh, egóne curo? inquiunt: tu non audes. Nam si me accusares, non ferres impunè. F. Imò verò te continuò verberabunt, si locus erit semotus ab arbitris. M. Profectò, cùm quidam eorum, me nuper offendisset in quodam recessu, impexit mihi in utràmque malam duos ingentes colaphos, & aufugit continuò. F. Quid tu, quæso, interea? M. Quid

M. Quid istud quæris? tam istud subitum fuit, ut vix hominem aspicere potuerim. F. Sed quî tam citò & sensim ad scholam pervenimus? M. Sic ferè confabulantibus usu venire solet. F. Agè, ingrediamur sine murmure & strepitu, ne studentes offendamus.

COLL. 36.

Probus, Amiculus.

U Nde aufers istam tuniculam? A. A domo. P. Quid vis facere? A. Volo induere. P. Nunc non est mutandi tempus. A. Quando igitur? P. Cras manè quum surges è lecto. A. Benè mones, expectabo.

COLL. 37.

Antonius, Daniel.

E Uge! audiivi sororem tuam nupsisse. D. Verum audisti. A. Quis est maritus ejus. D. Quidam civis *Londinensis*, honestis parentibus progenitus. A. Estne dives? D. Sic habetur, sed tamen pater meus hæc longè pluris facit; primùm, quòd ille sit benè moratus adolescens; deinde, quòd non solùm doctissimus, sed etiam bonarum literarum amantissimus; deniq; quòd verus Dei cultor, & *Christiana* religionis summus observator. A. Mihi narras egregios adolescentis titulos. O felicem sororem tuam, quæ Dei beneficio talem virum nacta est! D. Felicem sanè non abs re dixeris, siquidem bonum illud perpetuò sic agnoscat, ut semper meminerit ex Dei bonitate profectum esse, ob idq; immortales agat eidem gratias. A. Credo id facturam. D. Ità spero quidem; sic enim à parentibus semper instituta est in doctrina *Christiana*. Sed me jam aliò revocant domestica negotia. Ergo vale, mi *Antoni*. A. Tu quoq; benè vale, suavissime *Daniel*. D. Nunquid vis? A. Ut verbis meis dicas salutem plurimam tuis omnibus, præcipuè patri matrîque, & ipsi novi nuptæ; méque illi gratulari faustum illud conjugium. D. Ego verò id faciam, & quidem libentissimè.

COLL. 38.

Henricus, Gerardus.

Hodie te non vidi in concione, quid illud sibi vult? **G.** Quid sibi velit nescio, ego tamen interfui. **H.** Narra mihi quæ mandâsti memoriæ. **G.** Non est tuum à me rationem exigere. **H.** Ego quidem non exigo, verùm id rogo, ut memoriæ causâ conferamus unâ. **G.** Malim nunc solus recordari. Audies me (si voles) cùm præceptor ante prandium nos interrogabit. **H.** Quid mali esset, si nunc inter nos ea de re conferremus! **G.** Nihil mali esset, fateor; sed nunc mihi non libet. **H.** Tua igitur te libido regit. **G.** Omitte me; cur molestus es? **H.** Omitto sanè; sed audi unum verbum, Non decet puerum esse tam morosum. **G.** Nec puerum decet esse tam molestum.

COLL. 39.

Rublius, Lepusculus.

Quid fecisti de regula mea? **L.** Reliqui in pergula superiore. **R.** Cur eam reliquisti? **L.** Oblitus sum. **R.** Non rectè factum; sed tu sic ferè soles, si quid tibi fuerit commodatum. **L.** Piget me negligentia meâ. **R.** Non satis est dolere, nisi mores mutare velis. **L.** Deum precabor, ut mihi mutare velit. **R.** Si sapias; alioqui nemo tibi posthac commodare volet. **L.** Habeo gratiam, quodd me tam amicè monueris. **R.** I nunc petitum meam regulam; est enim eâ mihi opus ad ducendas in charta lineas. **L.** Nunc eo. **R.** Refer ad me in cubiculum. **L.** Mox habebis.

COLL. 40.

Emericus, Baldus.

CUR solus rides? **B.** Quid tuâ? **Q.** Quia fortasse rides me. **B.** Unde tibi orta est ista suspicio? **Q.** Quia malus es. **B.** Omnes quidem mali sumus? at ego te pejor non sum. Nemo igitur ridet, nisi aliquem irrideat? **Q.** Non sic intelligo; sed qui solus ridet, (ut sæpè audiui) aut stultus est, aut aliquid mali cogitat. **B.** Ista sententia cujus sit nescio; sed cujuscunque sit, non est perpetuò vera: tamen admonitionem tuam in bonam

bonam partem accipio, téque moneo vicissim, ut caveas suspiciosus esse: *Nam timidis & suspectis aptissima mors est*, ut est in morali nostro carmine. E. Memini; boni tamen consulo admonitionem tuam.

COLL. 41.

Nathanael, Mercurius.

UNde venis? M. Domo. N. Quid agitur domi vestrae? M. Nihil tuâ refert. N. Fateor; sed familiares sic rogare ferè solemus; perinde quasi rogemus, *Ut valetis? Quomodo se vestra res habent?* M. De re aliena nimium percontari non decet. N. Taceo; sed videris mihi pro ætate nimis sapere. M. Nihil meum dico; id audiivi sæpe. N. Ego quoque non semel audiivi. M. Cur ergo non uteris? N. Quia non semper in mentem venit. M. Imò quia tu es percontator; quæ res non sine causa datur vitio. N. Habeo gratiam, quòd me aded amicè moneas; posthac, adjuvante Deo, cavebo ineptus esse. M. Ità paulatim sapiēs.

COLL. 42.

Humbertus, Plautinus.

HEus tu, præceptor adest. P. Quid tum? H. Respice ad illum. P. Quamobrem? H. Ut ei caput aperias, & venientem salutes. P. Ita decet facere; sed aliud cogitabam. H. Tace.

COLL. 43.

Pontanus, Marcus.

UNde redis? M. Foris. P. Cur exieras? M. Redditum urisam. P. Qualis est cœli facies? M. Nubulosa. P. An regelat? M. Sic resolvitur gelu, ut nives omnino liquescant. P. Etiamne pluit? M. Sensi aliquid supernè distillare. P. Fortasse in transitu, è stillicidio tecti. M. Imò è nubibus, scio; quòd si non credis, vide tu ipse. P. Quasi ego tibi non credam in re tantilla. M. Cur igitur dubitare videbaris? P. Ut pluribus verbis tecum fabularer. M. Quorsum id pertinet? P. Ad *Latinum* sermonem exercendum. M. Sed interim sæpè otiosa verba dicimus, à quibus omnino abstinentum *Christus* præcepit. P. Totà erras viâ in præcepti intellectu. M. Cur istud dicis? P. Quia *Non est*

otiosus sermo, qui ad aliquam institutionem refertur, præsertim ubi agitur de bonis & honestis, qualia sunt Dei opera in rebus naturalibus. M. Videris mihi rectè sentire; proinde facilè tibi assentior. P. Sed hæc hætenus; instat nobis aliud negotium. M. Agè, desinamus.

COLL. 44.

Trollecanus, Bolanus.

SCin' tu quota sit hora? B. Non certum scio: sed video instare cœnæ tempus. T. Me miserum! oblitus sum adire matrem, quæ jusserat. B. Curre, curre; opportunè venies, ut cœnes domi. T. Rectè mones, eo rogatum veniam. B. Eccum hypodidasalum. T. Optimè adest.

COLL. 45.

Rolandus, Languinus.

Quid ais de scalpello, quod emeram tibi nudiustertius? éstne satis bonum? L. Imò verò est optimum; sed (me miserum) parùm abfuit quin perdidderim. R. Eho, quid ais? quomodo id accidit? L. Cùm redirem foris, exciderat mihi in vico. R. Unde exciderat? L. E thecâ meâ, quam imprudenter apertam reliqueram. R. Quomodo recuperâsti? L. Affixeram statim chartulam valvis januæ: post prandium quidam puer sextæ classis mihi retulit. R. Utinam omnes tam fideles essent, qui res amissas reperiunt! L. Profectò pauci sunt, qui restituent; si modò sit res alicujus pretii. R. Et tamen id verbo Dei nominatim præcipitur. L. Quidni? Est enim furti species, si quis rem alienam inventam retineat, modò sciat cui reddenda sit. R. At plerique putant se jure possidere quicquid amissum invenerint. L. Errant illi quidem gravissimè. R. Verùm (ut redeamus ad inceptum sermonem) quid dedisti puero, qui scalpellum tuum invenerat? L. Dedi sextantem, & nuces aliquot juglandes: laudavi præterea, & paucis admonui idem semper esse faciendum. R. Rectè fecisti, sic enim libentiùs reddet aliàs si quid repererit. Sed quid si perdidisses? L. Æ-

quo

quo animo tulissem, & mihi emissem aliud. R. Itâne æquo tulisses animo? L. Certè non sine aliqua molestia. R. Non igitur æquo animo; sed nolo te arctiùs urgere. L. Non fumus Theologi. R. Quid ergò? L. Grammaticuli. R. Et quidem imperiti. L. Tantò diligentius Deum precari debemus, ut per *Evangelium* suum nos liberet ab ignorantia tenebris; in quibus & versati sumus & adhuc versamur. R. Id verò faciemus, si sanctis admonitionibus pareamus, quas audimus quotidie à præceptore, & sæpe à concionatoribus, divini verbi ministris. L. Vide quantum profuerit nobis scalpelli mei amissio. R. Ob eam rem tibi dupliciter gratulor: primùm quòd tibi rectè emerim, deinde quòd amissum recuperaveris. L. Habeo tibi gratiam, mi *Rolande*. R. Quin Patri nostro cœlesti sit laus, & gratiarum actio. L. *Amen*.

COLL. 46.

Mercarius, Calvinus.

Mihi non videris nimis occupatus. C. Mediocriter. M. Quid si mihi exacuas duas aut tres pennas? C. Satis sit tibi, si unam acuero in præsentia. Sûntne novæ? M. Novæ quidem; sed paratæ usque dum acuantur: Jam enim lævigavi, caudam rescidi, detraxi plumulas. C. Ostende; profectò sunt optimæ, & ad scribendum aptissimæ. M. Unde istud nôsti? C. Quia sunt caule amplo, firmo, nitido; nam molles, & quæ caulem breviorē habent, parū sunt ad scribendi usum habiles. M. Gaudeo me utiliter emissem. C. Nan abs re; sed quanti? M. Pro his tribus dedi quadrantes duos. C. Singulas igitur binis emisisti denariolis. M. Res apparet. C. Est vile pretium, pro rei bonitate. De quo emisisti? M. De quodam circumforaneo. C. Apud hujus oppidi mercatores singulæ, & quidem minùs bonæ, venduntur sextantibus. M. Et tamen audent interdum dicere, pluris sibi constare *Londini*. C. Ea ferè est mercatorum consuetudo; *Nihil enim proficiunt, nisi admodum mentiantur*; ut ait *Cicero*. M. Sed agè, nè te diutiùs remorer, agamus quod instat. C. Citò expediero; aspice me diligenter, ut discas aliquando.

M. Aspicio intentis oculis ; sed mihi opus esset spatio paulò longiore. C. Istud ergò fiet in cubiculo, si quando me velis invisere. M. Quo tempore ? C. Post scholæ missionem, hoc est, horâ nonâ matutinâ, vel quartâ pomeridianâ. Nunc habes pennas duas, rectè (ni fallor) in usum tuum accomodatas. Hanc tertiam in aliud tempus tibi integram servabis. M. Accipe tibi, si placer. C. Quin tibi serva ; domo adferuntur mihi satis multæ. M. Ago tibi quantas possum gratias, vale. C. Incolumem te conservet Deus. Sed heus, nè parcas unquam labori meo. M. Tu quoque & me & rebus meis vicissim utere, si quid opus fuerit. Iterùm vale.

COLL. 47.

Puteanus, Buerla.

U^Nde veniebas modo ? B. E culina. P. Quid illuc iveras ? B. Ut me calefacerem. P. Tu, credo, libentiùs es in culina, quàm in schola ; nonne ? B. Nichil mirum ; in schola non est ignis, sicut in culina. P. Abi, sapis. B. Utinam tam saperem in divinis rebus quàm in cura corporis ! P. Fac sapias. B. Quomodo ? P. Studio, curâ, labore & diligentia. B. Non parco labori. P. Rectè facis ; sed est tempus expectandum cujus progressu fiunt omnia : interea precandus est Deus assiduè. B. Benè mones ; utinam ille studia nostra promoveat in gloriam sui nominis ! P. Faciet, si pergamus eum colere diligenter.

COLL. 48.

Puteanus, Capusius.

Q^Uid tecum cogitas, *Capusi* ? C. Libenter irem domum. P. Quid eo ? C. Ut me his diebus parumper recrearem cum matre. P. Quid obstat, quò minus eas ? C. Præceptor non vult permittere. P. Meliùs tibi consulit quàm ipse putas. C. Quomodo ? P. Nam interea perderes multum temporis, & cùm redisses, tibi doleret. Nonne verum dico ? C. Profectò sic est. P. Mane igitur, si sapis. C. Parebo tuo consilio, quia mihi rectum videtur. P. Nollem sciens malum

Jum tibi consilium dare. Atque utinam quod suadeo succedat tibi prosperè ! C. Spero ità fore, Deo volente.

COLL. 49.

Martialis, Blancus.

Quantum habes pecuniæ ? B. Assem cum semisse : tu verò ? M. Non tantum. B. Quantum igitur ? M. Unicum assem. B. Vis mihi dare mutuò ? M. Est mihi opus. B. In quem usum ? M. Ad emendam chartam. B. Hodie reddam tibi. M. Addendum fuit, Deo juvante. B. Sic docet præceptor ex verbo Dei, sed non possum assuescere. M. Fac assuescas. B. Quomodo id fiet ? M. Si sæpe cogites nos à Deo sic pendere, ut nihil possimus sine ejus auxilio. B. Bonum mihi das consilium. M. Quale mihi dari velim. B. Sed (ut ad propositum redeamus) dabis mihi mutuo istum assem ? M. Miror te mutuo petere, qui plus habeas quàm ego. B. Est quidam Scholasticus hâc transiens, qui librum venalem ostentat. M. Quid tum ? B. Cupiebam emere, quia vilius indicat quàm noster bibliopola. M. Accipe ; sed, quæso, unde tam cito reddes ? B. A cœna ibo domum, ut à patre peram. M. Quid si dare nolit ? B. Nihil cunctabitur, cùm librum ostendero.

COLL. 50.

Montanus, Eusebius.

Quot annos habes ? E. Tredecim, ut à matre accepi : tu vero ? M. Equidem non tot habeo. E. Quot igitur ? M. Deest unus. E. Sunt ergo duodecim. M. In promptu est ratio. E. Sed frater tuus quotum agit annum ? M. Quintum. E. Quid ais ? jam *Latine* loquitur. M. Quid miraris ? semper habemus domi prædagogum & doctum & diligentem : is semper nos *Latine* loqui docet ; nihil *Anglicum* effert, nisi aliquid declarandi causà, quinetiam patrem non audemus nisi *Latine* alloqui. E. Nunquam igitur *Anglice* loquimini ? M. Solùm cum matre, idque certà quâdam horâ, cum illa nos ad se vocari jubet. E. Quid agitis cum familia ? M. Cùm familia rarus est nobis sermo, & quidem tan-

tum in transitu, & tamen famuli ipsi nos *Latine* alloquuntur. E. Quid ancillæ? M. Si quando usus postulat ut eas alloquamur, utimur sermone vernaculo, ut solemus cum ipsa matre. E. O vos felices, qui tam diligenter docemini! M. Est Deo gratia, cujus dono patrem habemus, qui curet nos tam accuratè erudiendos. E. Certè ejus rei laus & honor unico cœlesti Patri debetur. M. Sed quid agimus? jam audio recitari catalogos. E. Ergò festinemus.

COLL. 51.

Sylvius, Ludovicus.

Quid tristis es, *Ludovice*? L. Ægroto. S. Quid morbi est? L. Haud scio. S. Sed tamen estne gravis morbus? L. Non admodum, gratia Deo. S. Quidnam tibi dolet? L. Caput. S. Quid? totumne caput? L. Non certè. S. Quid ergo? utrum sinciput, an occiput? L. Hæc pars anterior. S. Est ergò sinciput. L. Quid igitur faciam? S. Quiesce; benè mox sanus eris. Sic enim à matre accepi, nullum esse præsentius remedium capitis doloribus, quàm quietem. L. Atqui sunt varii morbi capitis. S. Et varia fortasse remedia: sed quid est facilius quàm id tentare quod dixi tibi? L. Experiri quidem nihil (ut spero) nocebit: sed ubi quiescam? S. Domi vestræ, in lecto. L. Mater non sinet. S. Imò, si dixeris te ægrotare. L. Atqui me putabit simulare. S. Fieri potest: sed quid dubitas periculum facere? L. Bonum consilium. S. Utere, si vis. L. Faciam profectò. S. Enimvero, si sapias. L. Sed unum testat. S. Quid est? L. Impetranda est à præceptore venia. S. Adi, & pete. L. Quid si nolit dare? S. Imò facillimè. L. Quis scis istud? S. Quia satls est credulus nobis, nisi qui aliquoties illum fefellerunt. L. Nunquàm sciens illum fefelli. S. Ito igitur fidenter. L. Nunc eo. S. Sed heus priùs meditare quid sis dicturus, ne fortè loquendo hæreas. L. Bene mones; non accedam imparatus.

COLL.

COLL. 52.

Paulus, Timotheus, Solomon iudex.

O Pratus mihi ades, *Timothee*; quærebam, qui mecum certare vellet; sed omnes ad lusûs certamen currunt: tu verò quid ais? T. Quid ego malim, quàm tecum de nostris studiis pacificè contendere? P. Sed quod petis certandi argumentum? An de repetendis *Ciceronis Epistolis*? T. Malo de *Catone*. P. Quamobrem? T. Quia restant mihi ediscendæ aliquot prælectiones de *Cicerone*. Scis enim me ægrotâsse ferè duas hebdomadas. P. Memini. Vis igitur dicamus secundum librum *Moralium Distichorum*? T. Est longus nimis in hanc horam. P. Quid ita? T. Quia nobis aliquandiu ludendum est, ut corpus exerceamus ad valetudinem conservandam. P. Dicamus ergò librum tertium, qui est brevissimus. T. Sed iudicem volo. P. Præstò est *Solomon*, qui me ob eam rem sequitur. T. Vis igitur, *Solomon*, audire nos? S. Quid dicturi estis? P. Tertium librum *Distichorum Moralium*. S. Nonne alterni dicetis? T. Scilicet suum uterque *Distichum*. S. At pueri (ne erretis) nolo vos audire tanquam iudex. P. Cur non? S. Nè fortè meâ sententiâ alteruter amicorum offendatur. T. In quo igitur nobis eris adjutor? S. Notabo in chartula diligenter utriusq; lapsus; deinde referetis ad præceptorem. T. Quid tum fiet? S. Ille, uti videbitur, & victoriam & præmium adjudicabit. P. Eris igitur nobis tantùm testis? S. Sic intelligo. T. Optima sanè videtur mihi ratio. P. Mihi quoq; valde probatur. S. Sed unum restat. T. Quid est? S. Vultisne præter lapsus manifestos hæitationes etiam notari? T. Sic volunt præceptoris leges super hac re. S. Date mihi librum in manum, ut certiùs observare possim. P. Tenete meum. T. Incipiámne? P. Æquum est, quia tu à me provocatus es. T. Audi (quæso) *Solomon*, sed diligenter. S. Tu verò cave dicas negligenter.

T. Hoc quicumque cupis carmen cognoscere, Lector,
Hæc præcepta feres, quæ sunt gratissima vitæ.

P. Instrue præceptis animum, nec discere cesses:
Nam sine doctrina vita est quasi mortis imago.

T. *Commoda multa feres ; sin autem spreveris illud,
Non me scriptorem, sed te neglexeris ipse.*

P. *Cum rectè vivas, nè cures verba malorum ;
Arbitrii nostri, &c.*

Sic pergunt ad finem usque libri tertii.

COLL. 3

Dionysius, Gulielmus.

Gratulor tibi reditum, *Gulielme* ; quando rediisti rurè ? G. Heri post meridiem. D. Quid mater ? G. Quemadmodum illa me secum duxerat, ita reduxit. D. Nonne venit in equo ? G. Et quidem solutario. D. Tu verò ? G. Quid rogas ? eram illi à pedibus. D. Non tibi fuit molestus labor itineris ? G. Nulla mihi fuit via difficilis, adèd erat jucunda in urbem reditio. Quid quæris ? noluissem eques venire. D. Quantum distat hinc villa vestra ? G. Quatuor milliaribus, iisq; non admodum longis. D. Sed jam satîs de reditu : Nunc aliud agamus. Fuistine memor promissi tui ? num rediisti vacuus ? G. Attuli uvarum quantum potui. D. Quantum igitur ? G. Quasillum. D. Hui ! quasillum ? tibi igitur uni. G. Imò nobis duobus. D. Quid ! duobus tantillum ? G. Non poteram ferre amplius pro viribus corpusculi mei. Quòd si robustus essem, asini onus asportassem ; mater enim facîle permittebat. D. Quàm vellem adfuisse ? G. Ego & mater te plurimùm desideravimus. Sed esto animo bono, ea reliquit famulum ruri, qui amplissimâ corbe onustus veniet : tum illa tibi dabit affatim. D. Aha ! nunc optata loqueris, mi *Gulielme*. G. Eamus domum ad nos, videbis quasillum nostrum adhuc (ut spero) integrum. D. O lepidum caput ? nam & cupiebam ire salutatum matrem tuam mihi charissimam. G. Profectò illi gratissimum feceris. D. Eamus igitur.

COLL. 54.

Antonius, Bernardus.

Quid hîc solus cogitas ? B. Meam deploro miseriam. A. Quænam te afficit miseria ? B. Heu me miserum ! ecce mutavimus classen, neq; est mihi pecu-

pecunia unde libros emam. A. Annon tibi dat pater ? P. Dat quidem interdum, sed parcè nimis. A. Est igitur avarus. B. Non sequitur. A. Quid igitur impedit quò minùs tibi pecuniam suppeditet ? B. Paupertas ; præterea, cum peto, miratur tot nobis opus esse libris. A. Nihil mirum, præsertim cùm sit pauper : sed interim esto animo bono, nec te afflictes, quæso. Dabo operam, ut te juvet pater meus : libenter enim largitur pauperibus, præsertim iis quos novit bonarum literarum studiosos esse. B. O me felicem, si tuà operâ me Deus adjuverit ! A. Juvabit, spero : sed tu interim precare illum diligenter ut mei patris animum erga te affectum reddat. B. Benè mones ; nam (ut sæpe audiivi è sacris concionibus) *Solus est Deus qui hominum corda gubernat ac dirigit.* A. Ita res habet. B. Vale, mi *Antoni* qui mihi animum reddidisti. A. Tu quoque, *Bernarde*, Vale ; sed dic mihi, quæso, quantum nummorum tibi opus est ? B. Si duos haberem decusses, abundè mihi esset in præsentia. A. Tace ; cras (ut spero) divinum auxilium senties.

COLL. 55.

Philippus, Vultherius.

QUòd nunc is ? V. In hypocaustum. P. Quid eò ? V. Hocceine rogandum est ? non frigus sentis. P. Quotusquisq; nunc non sentiat, cùm sit adedè acerbum ? Sed ego malim me in culina calefacere. V. Atqui præceptor vetuit. P. Non ignoro : sed rogabo veniam. V. Cur non vis in hypocausto calefieri. P. Vapores clibani tentant mihi caput, quod alioquin infirmum fatìs habeo : unde fit ut facilè ex capite laborem. V. Ego quoque sic aliquando fui ; sed paulatim assuefeci me ad ferenda hypocausti incommoda. P. Et ego (ut spero) me assuefaciam : verum præstat id fieri horis pomeridianis, ubi tantus ille æstus deferbuerit. V. Sed nunc tempus non est hìc philosophandi diutiùs : jam mihi dentes frigore crepitant.

COLL. 56.

Stratanus, Theobaldus.

QUÆ sunt arbores in horto vestro ? T. Hortum habemus suburbanum, in quo sunt olera, quibus vescimur

cimur quotidie ; præterea sunt in fundo nostro bini hor-
ti variis arboribus confiti. S. In horto quæ sunt olera?
T. De hoc mater melius respondere posset. Nam illic
sæpe versatur aut ferendi causa, aut farriendi, aut aliquid
colligendi. S. Sed tamen dic mihi aliquot olerum no-
mina. T. Parùm prodeffet nomina tibi recensere, nisi
res ipsas videres: quin eamus in rem præsentem. S. Po-
tes ire quando libet? T. Possum quidem, matre per-
mittente. S. Fac amabo permittat; sed eâ lege ut me
tibi comitem assumas. T. Id facillimè fiet; tantùm hîc
me expectes: mox rediero. S. Quid si ea domi non est?
T. Tamen hoc tibi renunciabo. S. Benè vertat Deus.

COLL. 57.

Præpositus, Caulonius.

Hodie pecuniam à patre accepi, si tibi fortè est o-
pus. C. Nihil nunc opus est mihi, sed tamen gra-
tiam habeo maximam, quòd pro tua liberalitate ultrò
mihi offers beneficium. Quotus enim quisque id faciat?
P. Credo esse paucissimos: tu me tamen non semel bene-
ficiis provocasti. C. Adeò parva illa fuerunt, ut non sint
commemoratione digna. P. Non est parvum benefici-
um, quod ab optima voluntate profectum est. C. Uti-
nam Dei erga nos beneficia tam expenderemus, quàm
solemus hominum? P. Faxit ille ut in ea cogitatione nos
exerceamus & sapiùs & diligentius. C. Illud profectò
necesse est, si volumus ejus benignitatem sapiùs ex-
periri.

COLL. 58.

Fatonus, Barbarius.

Quid agis? B. Scribo. F. Quid scribis? B. Describo
dictata præceptoris. F. Quænam? B. Hesterna. F.
Quid? non aderas? B. Imò aderam: sed non poteram ma-
gistrum dictantem assequi. F. Quæ res impediabat? B.
Quòd satis commodè non sederem. F. Veneras ergò
feriùs? B. Istud est. F. Cedo commentarium tuum,
egomet tibi scribam. B. Quid faciam lucri? F. Ego ci-
tiùs quàm tu descripsero; post ludemus unà, ut concessit
præceptor. Da (inquam) libellum tuum. B. Libenter id
quidem

quidem facerem; sed non audeo. F. Quid times? B. Edictum præceptoris. F. Quod mihi edictum narras? B. Nescis eum vetuisse, nè quis sine permisso ejus alteri scribat. F. Id ego probè memini: sed unde hoc sciret? B. Rogas? cùm emendandi causâ scripturæ rationem exiget, tum captus ero: novit enim manum meam. Præterea, neque fallendum est, neque mentiendum. F. Verbo Dei utrumque vetamur. B. Quid ergò responderem præceptoris, cùm ille negaret me ista scripsisse? F. Non eò res evadet, spero. B. Nolo tuâ spe tantum subire periculum. F. Vah! nimium timidus es, nunquam rem facies. B. At tu forsitan audacior. F. Tu igitur scribe quantum voles; ego ad ludendum me conferam. B. Abi, quæso; jam unam paginam descripsissem, nisi me interpellasses. F. At interim aliquid proficimus, dum *Latine* fabulamur.

COLL. 59.

Quirinus, Romulus.

VENITNE pater ad mercatum hodiernum? R. Hodie manè convenit me, cùm adhuc è lecto surgerem. Q. Nihil ab eo petiisti? R. Imò pecuniam. Q. Et numeravit? R. In præsentia. Q. Quantum, obsecro? R. Viginti asses. Q. Papæ! asses viginti? quí fit, ut audeat tibi tantum pecuniæ committere? R. Quia novit me dispensatorem frugi. Siquidem semper illi reddo rationem usq; ad teruncium. Q. Sed ægrè fortasse impetrasti. R. Imò facillimè, atque adeò cum gratia. Q. O mitem parentem! R. Certè mitissimum. Q. Sed (ut ad rem) quid facias istâ pecuniâ? R. Emam libros, & alia mihi necessaria: Q. Potésne mihi aliquid mutuò dare! R. Possum, si modo eges. Q. Nisi egerem, non peterem. R. Quantum vis à me accipere? Q. Quinq; asses. R. Accipe. Q. O verè amicū animum! R. Amicus verus non est, nisi qui amicum juvat in tempore, si tamen habet unde juvet. Q. *Amicus certus* (ut est in Proverbio) *in re incerta cernitur.* R. Quando reddes mutuū? Q. Ubi primū pater in hanc urbem venerit. R. Quando venturum speras? Q. In mercatu proximo, nempe ad octavum diem *Octobris*.

COLL.

Hodie manè quotâ horâ expergefactus es? Pu. Ante lucem; quotâ horâ nescio. Pæ. Quis te expergefecit? Pu. Venit excitator hebdomadarius cum laterna sua, pulsavit acriter ostium cubiculi; quidam aperuit; excitator accendit nostram lucernam; elatâ voce inclamavit; experrecti sunt omnes. Pæ. Narra mihi ordine quid egeris ex illo tempore usq; ad finitum jentaculum. Vos pueri, auribus atq; animis diligenter attendite, ut discatis hunc vestrum condiscipulum imitari. Pu. Experrectus sum, surrexi è lecto, indui tunicam cum thorace, sedi in scabello, accepi femoralia & tibialia, utraq; indui, calceos calceavi, femoralia ligulis astrinxi thoraci, tibialia periscelide ligavi super crura, cingulo me præcinxi, caput diligenter pexui, aptavi capiti pileolum, togam indui; deinde egressus cubiculo descendi infra, urinam in area reddidi ad parietem, accepi frigidam è situla, manus & faciem lavi, os & dentes collui, deterxi mantili manus & faciem. Interea signum ad precationem datur minore tintinnabulo: in aulam privatam convenitur, precamur unâ, accipimus ordine jentaculum à famulo culinario, jentamus in triclinio sedentes & quieti, sine murmure & strepitu; quos audiivi ineptè garrientes, aut verba loquentes otiosa, aut etiam lascivientes vidi, amice admonui; qui non paruerunt admonitioni, detuli ad observatorem, ut eos notaret. Pæ. Nemône vobis præerat dum jentaretis? Pu. Imò, Hypodidasclus. Pæ. Quid agebat interea? Pu. Ille per mediam aulam ambulabat tenens librum in manibus, & identidem monens observatorem, ut notaret ineptè garrientes. Pæ. Nullúmne igitur verbum tunc licet emittere. Pu. Imò licet; verùm ii demum notari solent, qui diu & multis verbis ineptè & sine ullo fructu confabulantur. Cæterùm licet omnibus jucundos inter se tractare sermones de bonis & honestis rebus, dum tamen id modestè fiat, citra clamorem & contentionem. Pæ. Hactenùs satisfacisti mihi; cætera narrabis à prandio, nisi aliquod negotium intervenerit. Eamus

nunc in aulam ad prandium, nè magistro in mœra simus.
Pa. Audivi modò signum dari. *Pæ.* Opportunè datum.

COLL 61.

Magister, Discipulus.

UBI finivisti narrationem ante prandium? *D.* Cùm vellem finem imponere de jentaculo, tu me interpellàsti, præceptor. *M.* Perge igitur narrare ordine reliqua. *D.* Dum jentandi finem facimus, datur publicum signum posterius; sumit quisque libros; imus in aulam communem; recitantur de more catalogi singularum classium; qui adsunt, ad nomen respondent; ego quoq; respondeo; absentes notantur in catalogis ab ipsis nomenclatoribus. Finitâ catalogorum recitatione, ludimagister pulpitem ascendit, ut precetur; jubet nos attentos esse, tumq; publicè precatur; ubi precatus est, Recipite, inquit, vos in suum quisq; auditorium. Conveniunt omnes, ego item venio cum meis condiscipulis; sedeo in loco meo; præceptor ingreditur; inquit de absentibus; deinde sedet in cathedra sua, & jubet pronuntiari auctoris scriptum. Pronunciavimus terni clarâ voce, ut solemus quotidie. Tum jubet ut reddamus interpretationem: aliquot ex rudioribus legunt singuli; nos alii reddimus terni, idque memoriter, præter eum qui verba ipsa auctoris præit nobis ordine. Tandem præceptor exigit *Anglicam* verborum significationem: doctiores, quibus nominatim id præcepit, respondent: ego quoq; jussus ab eo, respondeo; laudat illos qui benè responderint, de quorum numero ego (quod sine jactantia dictum sit) unus eram. Postea jubet singulas orationis partes ordine tractari ad rationem Grammaticam. Postremò palam præscribit, quid sit à prandio reddendum: auditâ horâ octavâ, precationem imperat; quâ finitâ, monet ut officium sedulò faciamus: tandem nos missos facit. Eo spectante, eximus ordine & sine strepitu, lætisque discedimus. Satisne tibi feci, præceptor? *M.* Imò cumulatissimè. *D.* Placétne tibi ut sub cœnæ tempus idem faciam de reliquis hujus diei actionibus? *M.* Nihil opus erit. Nam de iis quæ horis pomeridianis aguntur,

aguntur, aliàs te audivi satis. D. Nunquid vis præterea? M. Estne tempus eundi in aulam communem ad *Psalmorum* cantionem? D. Tempus est. M. Ito igitur.

COLL. 62.

Pedagogus, Puer.

A Des, *Carole*? *Pu.* Adsum, præceptor. *Pæ.* Quid agunt duo condiscipuli tui? *Pu.* Adhuc docentur à subdoctore. *Pæ.* Tu verò jamne pronuntiasti contextum prælectionis in crastinum mane? *Pu.* Pronuntiavi. *Pæ.* Satisne necté? *Pu.* Satis gratia Deo. *Pæ.* Quis te audivit? *Pu.* Ludimagister. *Pæ.* Bene habet; sed est, quod monere te velim. *Pu.* Ego istud audire percipio. *Pæ.* Sæpenumero cogitandum tibi est, quantum debeas bonorum omnium largitori Deo, qui & ingenium & memoriã tam felicem tibi dederit. *Pu.* Quid illi non debeam, qui mihi dedit omnia? *Pæ.* Dic aliquot ejus beneficia præcipua, quemadmodum docui te aliquando. *Pu.* Dedit mihi cœlestis ille pater corpus, animam, vitam, mentem bonam, parentes bonos, locupletes, nobiles, benè erga me affectos; & qui non modò suppeditant mihi copiosè omnia ad hanc vitam necessaria, sed etiam (quod est longè maximum) me bonis literis, bonisq; moribus tam diligenter instituendum curant, ut nihil sit præterea requiring. *Pæ.* Verè omnia ista dixisti, sed unum prætermisisti, quod est singulare Dei beneficium, Scin' tu quid sit? *Pu.* Sine me paulisper cogitare. *Pæ.* Otiosè cogita. *Pu.* Nunc ege reminiscor; sed pro magnitudine rei, nescio quibus verbis id possum exprimere. *Pæ.* Dic tamen, quo poteris modo. *Pu.* Cogito etiam atq; etiam. *Pæ.* Dic tandem. *Pu.* Innumerabilia sunt Dei optimi maximi erga me beneficia, in corpore, in animo, in externis rebus; sed nullum majus nec dici nec cogitari potest, quàm quòd Filium suum unicum gratis mihi dederit, qui me miserrimum peccatorem, & sub *Satanæ* tyrannide capitivum, ac morti æternæ destinatum redemit, idque morte suâ, omnium crudelissimâ & maximè ignominiosâ. *Pæ.* Satis aptè dixisti, & totidem ferè verbis quot aliàs te docueram. Sed nunquid Deus tibi

uni

uni hoc tantum beneficium præstitit? *Pu.* Minimè vero. *Pæ.* Quibus præterea? *Pu.* Omnibus quotquot Evangelio fideliter ac verè crediderint. *Pæ.* Age, profer locum ex *Johannis* Evangelio, in eam sententiam. *Pu.* Sic Deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret, ut omnis qui credit in eum non pereat, sed habeat vitam æternam. Non enim misit Deus Filium suum in mundum, ut condemnet mundum, sed ut servetur mundus per eum. Qui credit in eum, non condemnatur; qui vero non credit, jam condemnatus est, quia non credidit in nomen unigeniti Filii Dei. *Pæ.* Hactenus, fatès; sed cujus sunt verba ista? *Pu.* Ipsius *Christi* de seipso loquentis. *Pu.* Quem alloquitur? *Pu.* *Nicodemum*, qui ad eum noctu venerat. *Pæ.* Faxit ipse *Christus*, unicus Servator noster, ut magis ac magis in ipsius cognitione proficias. *Pu.* Faciet, spero. *Pæ.* Perge igitur, ut cœpisti, alacriter, quod benè vertat Deus in gloriam sui nominis. *Pu.* Ità precor. *Pæ.* Eamus cœnatum.

COLL. 63.

Observator, Puer.

TU nunquam studes; quando eris doctus? *P.* Id fiet progressu temporis, Deo juvante. *O.* Rectè dicis; sed interim laborandum tibi est. *P.* Atqui ego non sum arator. *O.* Etiam rides? Quasi *laborare* idem sit quod *arare*. *P.* Scio non idem esse. *O.* Cur ergo sic respondisti? nonne istud ridere est? *P.* Et ridere non est malum, cum sit naturale omnibus hominibus. *O.* Pergin' tu nugas dicere? *P.* Quod dixi verum est, & verum dicere non est nugari. Cur me immeritò reprehendis? *O.* Jure te arguo. *P.* Quo jure? *O.* Quia non ignoras *ridere* pro *irridere* usitatum esse; & tamen sic accepisti quasi de risu sim loquutus. *P.* Si defendo causam meam, quid mali facio? *O.* Pergis igitur esse pertinax? Profecto seriò notaberis. *P.* Ne quæso, mihi irascaris, mi *Martine*. *O.* Non irascor; sed officium meum facio. *P.* Sed audi, quæso. *O.* Quid audiam? tuas nugas? *P.* Audi, inquam, nihil mentiar. *O.* Dic breviter? est mihi alibi negotium. *P.* Imprimis, cùm tu
me

me admonuisti, non eram otiosus. O. Quid ergo? si nihil faciebas, nonne otiosus eras? P. Non eram; pace tuâ dixerim. O. Quî potest istud fieri? P. Dicam tibi, etisi tute meliùs hoc intelligis quàm ego. Nihil faciebam, ut apparebat: sed tamen cogitabam aliquid boni. O. Declara istud mihi. P. Cùm tu facis versus, sæpe meditaris diu, quasi sis otiosus, quamvis nunquam sis minùs otiosus. O. Pro ista ætate nimis acutus es. Etiam si tibi (ut ais) otiosus non eras, tamen qui te viderent, possent aliter judicare. P. At solus eram. O. Verum: sed poterant aliqui intervenire. Denique non fateris culpam. P. Siqua fuit culpa, in eo fuit, quòd primo aspectu videbar tibi esse in otio, cùm reverà non essem. O. In eo nihil requiro: sed de irrisione quid respondes? P. Certè nihil dixi irridendi animo. O. Quid igitur? P. Jocabar, crede mihi. O. Quorsum? P. Ut paucis verbis fabulando, aliquid ex te addiscerem. O. Non is sum, à quo multa docerî queas. P. Imo tecum multum boni sæpe didici. O. Quid tandem vis concludere? P. Ut mihi ignoscas; quando, ut vides, malo animo nihil peccavi, quod equidem sciam. O. Agè, ignosco, quia videris mihi candidus & apertus, neque adhuc vidi te mendacem esse. P. Ago tibi gratias *Martine* suavissime.

C O L L. 64.

N. O.

ERgône abis in patriam? O. Cogor, abire, nempe accersitus à patre. N. Nunquàmne es reversurus? O. Non, spero. N. Quando profecturus es? O. Crastino die, ut opinor. N. Siccine igitur me relinquis? O. Ità necesse est. N. O me miserum! ubi & quando amicum talem reperiam? talem studiorum meorum focium? O. Nè doleas, esto animo bono; meliorem tibi dabit Deus. N. Ille quidem potest, scio, at ego vix sperare possum. O. Noli, obsecro, te affligere tantopere; nec enim hâc separatione corporum interitura est amicitia nostrâ, quin potius accrescet
magis

magis, & absentes corpore, præsentes animis erimus. Quid? Epistolæ, quas ultrò citròque dabimus, quantam vim speras habituras esse? Quid? quod mutuo illo desiderio amor ipse noster fiet jucundior? N. Verisimilia sunt quæ dicis omnia; sed interim non lenitur dolor meus. O. Ah! reprime lacrymas. N. Non queo præ dolore. O. Siccine agis? an putas me minore dolore tangi? Sed quid agas, divinæ voluntati parendum est. Nunc ipsè te collige, obsecro; ac potiùs ad hilariter cœnandum te para. Pluribus à cœna colloquemur. N. O quam triste divortium!

COLL. 65.

Messor, Valensis,

NON meministi præceptorem tam sæpe monere nos de fugiendis pravis sodalibus? V. Ego verò probè memini. M. Tamen alicubi satis negligenter uteris ejus monitis. V. In quo videor tibi ea negligere? M. Dicam tibi si modò attentè audias. V. Dic, obsecro, audiam attentissimè. M. Nunquam vis cavere ab illo impostore? V. Cur caveam? M. Nè illius contagione depraveris; nōsti enim esse pessimum. Atqui non sponte sequor; ad me accurrit undiq. M. Nimirum quia novit te habere quod des, & dare libenter ac sæpe. V. Quid igitur mihi faciendum suades? Dic semel & serio, & quasi animo irato. Quid vis amice? cur me ubique sequeris? omnes clamitant te esse pessimum, & ideo sodales tui esse nolunt. Proinde omitte me posthac, quæso, nè tuà causà virgis palam cædar. V. Quid si velit aliquid contrà respondere? M. Abrumpe illi sermonem, tèque recipe celeriter. V. Ago tibi gratias, quòd me tamen fideliter monueris.

COLL. 66.

G. H.

Visne permanere in ista ignorantia? H. Avertat Deus! G. Quid igitur facies? H. Da mihi super hac re consilium, quæso. G. Imprimis Deum sæpissime & ex animo precare; deinde semper attentus esto: hoc est, diligenter audito quicquid docetur, sive præceptor

loquatur sive aliquid reddant condiscipuli tui ; postremo, charitatem diligenter cole. H. Quibus modis ? G. Neminem neq; ledito neq; offendito ; nemini invideo ; neminem odio habeto ; sed contra, omnes dilige tanquam fratres ; ac bene omnibus, quoad poteris, facito. H. Quid illa mihi conferent ad studiorum profectum ? G. Plurimum. H. Quomodo ? G. Sic enim Deus tibi illuminabit ingenium, memoriam, ac ceteras animi dotes augebit, denique studia tua ita promovebit, ut majores in ea re progressus indies facias. H. Consilium mihi sanè das optimum ; utinam in Dei ipsius gloriam uti perpetuò valeam, tibi que aliquando referre gratiam ! G. Non opto, ut mihi aliud gratiæ eo nomine referas, nisi ut Deum sæpenumero laudes, studiaque honesta semper prosequaris, atque ita ad divinarum literarum cognitionem tandem pervenias.

COLL. 67.

Castellanus, Messardus.

Quid egisti per hos quindecim dies ? M. Ministravi matri, quæ graviter ægrotabat. C. Ain tu ? M. Sic est profecto. C. quo laborabat morbo ? M. Febri tertianâ. C. An convaluit ? M. Paulatim convalescit : gratia Deo. C. Quis eam sanavit ? M. Medicorum summus. C. Quis ille ? M. Ipse Deus. C. De hoc nihil dubito ; sed cujus opera ? M. Domini *Sarrafini*. C. Is habetur maximi nominis in medicinæ professione. M. Id quotidie probant egregiæ curationes ejus. C. Quibus remediis utebatur in curanda matre tua ? M. Medicamentis. C. Satis istud intelligo, etiam te tacente, Sed dic planè, quæ fuerunt ista medicamenta ? M. Sine me aliquantisper recordari. C. Sino ; dic tandem quæ reminisceris. M. Duo tantum nomina mihi occurrunt, clysteres & potiones. C. Quid ista conferunt ? M. Eho inepte, ita rogas, quasi ego medicinæ operam dederim. Itaque si cupis amplius scire, quære tute ipse ab iis potiùs, qui ista profitentur, hoc est, à medicis & pharmacopolis. C. Nè mihi succenseas, oro. M. Cur tu es adeò curiosus ? C. Ut ediscam semper aliquid. M. At vide interim nè voceris percontator. C.

Audi

Audi tamen item pauca. M. Loquere. C. Quamdiu x-
grotavit mater? M. Ferè duas hebdomadas. C. Interea
ubi erat pater? M. Profectus erat *Londinum* ad merca-
tum. C. Sed tu, quâ horâ rediisti in Gymnasium? M.
Hodie mane. C. Deditine excusationem præceptori? M.
Dedi. C. quid tibi respondit? M. Factum bene inquit.
Tu verò ubi eras? C. Hesterno die rus iveram cum pa-
truo. M. Agè, videamus quid simus reddituri horâ se-
cundâ: nam ego quodammodo nunc novus sum discipulus.

COLL. 68.

Grangerius, Torquetus.

Vis venire miſtum? T. Satis otioſè minxi. G. Ea-
mus unâ quæſo, ut parùm fabulemur. T. Tace,
inepte, niſi vis accusari. Non eſt fabulandi tempus;
nonne debuiſti meire, cùm jentaretur? G. Debui, ſed
oblitus ſum. T. Ito igitur ſolus, cum bona venia præ-
ceptoris: nè ſis poſthac tam obliſioſus. G. Parebo tibi,
& meminero.

COLL. 69.

Malognodus, Gaſſinus.

Quid cogitas *Gaſſine*? cave tibi obſecro. G. Quid
mihi cavebo? M. Nè in morbum incidas. G. Qua
ex cauſa? M. Ex nimia luſus intemperantia. G. Unde
apparet periculum? M. Quia totus æltuas, totus ſudore
mades. G. Rectè & in tempore admones. Profectò non
ſentiebam. M. Deſiſte, ſi me audis. G. Audio verò liben-
ter, ac tibi morem gero. Quis enim reſpuat tam fidele
conſilium? M. Deterge faciem ſudariolo, & indue te
celeriter, nè ſubitum frigus contrahas. G. Habeo tibi
gratiam: nam ſerè morbis ſum obnoxius. M. Quid eſt
cauſæ? G. Inſirmitas meæ valetudinis. Vides enim
quàm imbecillo ſim corpore? M. Tanto magis debes
tibi cavere. G. Iſtud probè novi, & parens uterq; me
monet ſapiffimè. Sed quid agas? naturâ proni ſumus in
noſtram perniciem. M. O mi *Gaſſine*, non eſt voluptati
ſerviendum, ſed temperantiâ valetudini conſulendum
eſt. G. Eſt in promptu carmen *Catonis* in eam ſententi-
am. M. Teneo; ſed de his aliâs. Jam ſatis indutus es.

Non est quod hîc morère diutiùs. G. Vale, *Malognode*, monitor amicissime. M. Vin' tu, ut domum te deducam? G. Nihil opus est deductione. Ego belle me habeo, Dei beneficio. M. Mi *Gassine*, cura ut valeas.

COLL. 70.

Robinerianus, Bobuffardus.

Valde miror cur hodie mane non adfueris. R. Quid miraris tantopere? nihil hoc est novi; multi absunt quotidie, imò ferè horis singulis. R. Atquî victoria tibi erat in manibus. B. Quid ego curo? Ejusmodi victoria (ut bene dicebat quidam) nihil aliud est quam brevis gloria. R. Sed interim modesti adolescentes hinc ad studia magis incenduntur; nec tamen inani gloriâ tumescent, sed ad honorem Dei referunt quicquid inde laudis accesserit. B. Istud certè rarò contingit; plures enim sunt, qui victoriis abutantur ad privatam gloriâ, quàm qui Divini honoris rationem habeant. R. Verisimile dicis. B. Imò verissimum. R. Sed velim mihi dicas, cur absueris? B. Scripsi ad patrem literas. R. Cujus nomine? B. Matris. R. Dictavitne tibi ipsa? B. Quid scripisssem, nisi dictasset? R. Quid continebant literæ? B. Longum esset tibi narrare. R. Saltem dic earum argumentum. B. Varium erat & multiplex; & quid tuâ, quæso scire refert? R. Nihil. B. Cur ergò tam avidè quæris? R. Animi causâ, ut ferè curiosi sumus novi aliquid audiendi. B. Nihil aliud quàm garris, omitte me. R. Ausculta paucis. B. Agè, ausculto; loquere quid velis. R. Scire cupio ubi sit pater tuus. B. Quasi verò nescias. R. Unde scirem? B. Cùm tibi sit notissimus, & cùm simus vicini, non putâssem te ignorare. R. Dic tandem, quæso. B. Est *Lugduni*. R. Quando est profectus? B. Ab hinc dies quatuor. R. Quid illîc agit? B. Negotiatur. R. Quando rediturus est? B. Finito mercatu. R. Ad quod tempus finietur? B. Roga mercatores; non est meum curare talia. R. Quid igitur curas? B. Ut Deum timeam, parentibus obediam, bonas artes cum pietate discam. R. Nè tu magnificè loqueris; sed dic mihi seriò, potèstne res tantas efficere? B. Egòne istud mihi

mihi assumo? Quin potiùs fateor, nè incipere quidem penès me esse. R. Quid ergò de te fiet? B. Deus ipse spiritu suo in me operabitur. R. Optimè sentis: nihil ex te præterea requirebam. B. Est Deo gratia, cui acceptum refero quicquid inest in me boni. R. Istud rectè, & laudo equidem; ne tibi videar nihil aliud quam garrere. B. Cùm illud dicerem, jocabar sanè. R. Ego sic accepi; sed tu (ut cæpisti) perge discere, & sapere. B. Qui mihi dedit fidem, idem (ut spero) perseverantiam dabit. R. Bene speras, & ego idem spero tecum: Itaque pergamus vivere inter nos conjunctissimè, ut adhuc fecimus. B. Per me quidem non stabit, nisi ope Divinà prorsus ero destitutus. R. Avertat ipse Deus! sed audin' tu horologium? B. Utin ipso tempore sermonem finivimus!

*Duo quæ sequebantur Colloquia de consilio auctoris,
sunt translata ad finem hujus secundi libri.*

COLL. 71.

Ruffetus, Monachus.

UNde venis? M. Foris. R. Quid prodieras? M. Ut emerem chartam. R. Emistine? M. Emi. R. Quantum emisti? M. Scapum. R. Quanti? M. Quinq; quadrantibus. R. Cujus formæ? M. Minoris. R. Ostende. M. Vide num bona sit. R. Bona est profecto; in quem usum emisti? M. Inepte quæris. Quis est chartarum usus nisi ad scribendum? R. Imo alius. M. Quis cedo? R. Ad merces involvendas. M. Intelligebam de charta scholastica, non de emporetica; non enim sum mercator. R. Utimur etiam chartâ ad siccandum recentem scripturam. M. Satis scio: sed charta illa est bibula. R. Et tamen charta est. M. Esto. R. Est ergò multiplex chartæ usus etiam in schola. M. Cogor fateri. R. Etiam dicam tibi alium usum, & quidem in schola frequentissimum. M. Quem? R. Non ausim dicere sine præfatione honoris. M. Quid opus est inter nos honorem præfari? non enim verba tætent. R. Dicam igitur, quando ita vis. M. Dic libere. R. Ad tergendas nates in latrina. M. Illic non referuntur chartæ puræ, sed jam

scriptæ, æque inutiles. R. Quid tum? chartæ sunt tamen. M. At ego de charta pura & nova loquebar. R. Sed interim victus es. M. Sit ita sanè, non me pœnitet disputationicula hujus nostræ. Sed jam à lusu disceditur. M. Et nos ergò loco cedamus.

COLL. 72.

Hugo, Barfius.

H Abésne bonum atramentum? B. Cur istud rogas? H. Ut mihi des aliquantulum. B. Eho, non habes? H. Imo, sed eo non possum scribere. B. Quid obstat? A. quia nimis spissum est. B. Nescis diluere? H. Non est mihi aqua. B. Dilue vino. H. Multo minùs. B. Quid si aceto dilueres? H. Inde charta perflueret. B. Quis scis? H. Audivi ex quodam magistro, qui me docebat scribere. Ego vero aliud audiui magis mirum. H. Narra mihi, fodes. B. Quid mihi dabis? H. Bonam aciculam. B. Audi igitur quid ego didici ex quodam pædago meo. Atramentum quod aceto liquefactum est, ægre eluitur. H. Fieri potest; sed interim da mihi parum in usum præsentem. B. Tene atramentarium tuum bene apertum, ego infundam tibi. H. Ecce! infunde. Vah! quam liquidum est. B. Fortasse quia non est gummi satis. H. Sed quam decolor! B. Utere si vis quale quale est; non enim habeo melius. H. Quid igitur faciam? B. Hem! inepte, non potes pennâ tuâ bene miscere? H. Miscui satis; quid possim præterea? B. Infunde rursus in cornu meum. H. Admove propiùs; est ne satis? B. Comprime pennâ linteolum. H. Ita compressi ut fere sit aridum; quid erit tandem? B. Atramentum bonum, aut certe mediocre. H. Bona est mediocritatis-regula, ut ex præceptore didicimus. Sed nunquid ex duabus malis rebus confici potest aliquid boni? B. Ubi miscuero, & tibi rursus infudero, videbis experimentum. H. Ardeo istud videndi desiderio. B. Porrige nunc atramentarium tuum. H. Ecce infunde. Ohe, jam satis est; quæ isthæc est profusio? Plus mihi dedisti quàm tibi retinueris. B. Conamisce iterum atque iterum. H. Nunquam posset coquus sua jura &

con-

condimenta melius confundere. B. Jam tandem facito periculum. H. Dicta mihi aliquam sententiam, ut interim discam aliquid. B. *Experientia* (ut vulgò dicitur) *est rerum Magistra*. Habes? H. Dicto citius. B. Videlicet jam pridem tenebas. H. Quis illud ignoraret, quod est adeò vulgare? B. Nunc videamus. H. Res apparebit melius ubi scriptura bene desiccata fuerit. B. Quid vis expectare? Jam siccata est plùs satis. H. Oh! vide quàm nigra sit. B. Dixine verè? H. Aliquando periculum feceras scilicet. B. Constat igitur experientiam esse rerum magistram. H. Quinetiam hinc experimur ex rerum commixtione bonum fieri temperamentum. B. Jam incipis altiùs philosophari; itaq; discedo. H. O longum sermonem de nihilo! B. Nihil me pœnitet! alioquin inertio otio torpuissèmus.

COLLOQUIORUM SCHOLASTICORUM LIBER II

Cui insunt magistri colloquia cum discipulis.

Admonitio.

Hæc pueris ita legenda erunt, ut ex duobus legentibus unus discipulum, alter præceptorem agat.

COLLOQ. I.

Unus ex Discipulis, Præceptor.

S Alve, præceptor. P. Salvus sis per *Jesum Christum*. An surrexerunt omnes? D. Omnes præter parvulos. P. Numquis ægrotat? D. Nemo gratia Deo. P. Quid agitur? D. Alii se induunt, alii jam student graviter. P. Adestne vobis hypodidasculus? D. Jamdudum. P. Ite igitur precatum, vosque diligenter commendate Domino Deo per *Jesum Christum*, deprecatorem nostrum; deinde pergite in studiis vestris, usque ad horam jentaculi. D. Ita solemus præceptor. P. Credo e-

quidem sed quia ferè somniculosi estis ac negligentes, idcirco ego vos admoneo sapius. D. Gratiā habemus, præceptor humanissime. Nunquid vis præterea? P. Dic famulo, ut mihi togā adferat.

COLL. 2.

Ludimagister, Discipulus.

ADfuitne hodie concioni sacræ? D. Adfui. L. Qui sunt testes? D. Multi ex condiscipulis, qui me viderunt, testari possunt. L. Sed producendi erunt aliquot. D. Producam cum jubebis. L. Quis habuit concionem? D. Dom. N. L. Quotā horā incepit? D. Septima. L. Unde sumpsit thema? D. Ex Epistola *Pauli ad Romanos*. L. Quoto capite? D. Octavo. L. Adhuc bene respondisti: nunc videamus quid sequatur. Ecquid memoriæ mandasti? D. Nihil quod referre possum. L. Nihilne? cogita paulisper, & vide ne turberis; quin esto animo bono. D. Certè præceptor, nihil possum reminisci. L. Ne verbum quidem? D. Nihil prorsus. L. Hem, verbero! Quid igitur profecisti? D. Nescio, nisi quòd fortasse interim à malis abstinui. L. Istud quidem est aliquid, si modò fieri potuit, ut malo omnino abstinueris. D. Abstinui quoad potui. L. Fac ita esse, non tamen fatisfecisti Deo, cum scriptum sit. *Declina à malo, & fac bonum*. Sed dic mihi, quæso, quā gratiā illuc iveras potissimum! D. Ut aliquid addiscerem. L. Cur id non fecisti? D. Non potui. L. Non potuisti nebulo? imo noluisti, aut certè non curasti. D. Cogor fateri. L. Quæ res te cogit? D. Conscientia mea, quæ me accusat apud Deum. L. Recte dicis; utinam ex animo! D. Equidem ex animo dico. L. Ità fieri potest; sed age, quid fuit causæ, quamobrem nihil memoriæ mandaveris? D. Negligentia mea; non enim diligenter audiebam. L. Quid igitur faciebas? D. Identidem dormiebam. L. Ità soles; sed quid agebas reliquo tempore? D. Cogitabam mille ineptias, ut solent pueri. An tu adeo puer es, ut non debeas attentus esse ad verbum Dei audiendum? D. Si attentus essem, possem aliquid proficere. L. Quid igitur meruisti? D. Verbera. L. Meruisti

ruisti profecto, idq; largissimè. D. Ingenuè confiteor. L. Verbo tenus, opinor. D. Imò certe ex animo. L. Fortasse, sed interim para te ad plagas accipiendas. D. Ah magister, ignosce obsecro. Peccavi fateor, sed nullà ex malitià. L. Atqui tam supina ista negligentia proximè ad malitiam accedit. D. Non equidem inficior; sed tuam imploro clementiam per *Jesum Christum*. L. Quid igitur facies, si tibi ignovero? D. Faciam officium meum posthac, ut spero. L. Addendum erat, Deo juvante; sed id parùm curas. D. Imò magister, adjuvante Deo, præstabo posthac officium. L. Age, condono culpam tuis lachrymis; tibique eà lege ignosco, ut promissi memineris. D. Gratias ago magister humanissime. L. Eris apud me in maxima gratia, si promissa servaveris. D. Faxit Deus optimus maximus ut possim. L. Faxit precor.

COLL. 3.

Nathaniel famulus, Magister.

Magister, nemo est qui doceat in sexta classe. M. Quid hoc rei est? ubi est magister *Philippus*? N. Morbo detinetur in lecto. M. Quis scis? N. Nunciavit quidam ex discipulis ejus domesticis. M. Dic Hypodiscalo meo. N. Non est in musæolo suo. M. Quis scis? N. Nam ego ter aut quater pulsavi ostium. M. Dic primæ classis doctori, ut mittat e suis aliquem. N. Quid si nollet mittere? M. Abi, inepte; an putas eum esse tam imprudentem ut recuset? Abi, propera.

COLL. 4.

Antonius, Magister, Discipuli.

Magister. M. Hem! quid est? A. Sunt quidem qui te conventum volunt. M. Ubi sunt? A. Te expectant in vico. M. Nunc adibo. A. Atqui urgent. M. Præcurre tu, atq; eos intromitte in aream; ego te sequar; vos interim expectate cum silentio. Mox ego adero, ut vos ad cœnam dimittam. D. O quam bonum verbum!

COLL. 5.

Canellus, Præceptor.

Præceptor, quid reddemus cras mane? P. Hodie mane palam dixi ante e scholà missionem. C. At
ego

ego non aderam, præceptor. P. Roga condiscipulos; Nam si vellent singuli me interrogare de rebus à me palam dictis, quæso, quando finis esset? Itaque fac sis posthac prudentior. C. Curabo pro viribus. P. Sed tu ubi eras? C. prodieram. P. Quid prodieras? C. Ut curarem negotium aliquod, de quo pater ad me scripserat. P. A quo petivisti veniam? C. Ab hypodidascalo. P. Cur non à me potius? C. Quia eras occupatus. P. Quid agebam? C. Alloquebaris in area quosdam viros honoratos, qui te conventum venerant. P. Abi, nunc recorder.

COLL. 6.

Præceptor, Famulus, Observatores.

HEus! *Martine.* F. Hem! præsto sum, here. P. Accerse mihi huc quinque publicos observatores, quos hesterno die in hunc mensem elegi: nostin'? F. Optime, nam egomet aderam. P. Sunt (opinor) in suo quisq; auditorio: festina. F. Quam primum rediero. O Adsumus omnes præceptor. Quid tibi placet imperare? P. Satis erat jubere; nec enim sum imperator nec magistratus. Ego vos huc accersendos jussi, ut vos officii vestri commonefacerem. Vos igitur attentis auribus atque animis audite. Non ignoratis quanto cum timore Domini hesterno die palam in aula nostra communi vos elegerim, auspicati sumus à sacris precibus, secuta est admonitio nostra atq; exhortatio ad omnem cœtum scholasticum de timore Domini deque moribus, qui deceant studiosos in schola quotidie versantes: deinde, non sine optimorum adolescentium testimonio vos elegi quinque, quos ad hoc munus idoneos existimavi: postremo, ventum est ad secundam cum gratiarum actione precationem. Ne igitur putetis ludum fuisse aut jocum actionem illam, in qua nomen Domini tam studiose fuerit invocatum. Ac licet apud imperitos aut arrogantes hoc munus & vile & abjectum videatur; vos tamen credite cum honorificum tum sanctum esse vestrum illud ministerium. Quod si aliter existimabitis, fieri non potest, ut munere vestro recte fungamini.

gamini. Itaque ego vos hector, quantum possum & per *Iesum Christum* obtestor, ut cum Dei timore atque reverentia diligentiam præstetis in iis omnibus, quæ intelligitis ad officium vestrum pertinere. A vobis igitur abist omnis favor, odium, gratia, studium vindicandi, & similia quæ transversos agunt homines, & sincerum corumpunt iudicium. Ne timeatis improborum minas quibus illi animos adolescentium ab officio solent abstergere. Quam enim habent in vos potestatem? potius eum timete, qui vester est Dominus, qui vitæ ac rebus potestatem habet. Illius (inquam) tanti Principis timor vobis ob oculos semper obversetur: incurretis (scio) in aliquot improborum ac dissolutorum odium; sed pluris sit vobis unius Patris vestri cœlestis amor & charitas, quam omnes omnium hominum inimicitia. Estote semper memores verbi illius, quo Servator noster & summus præceptor suos discipulos ad constantiam hortabatur: *Si vos (inquit) Odit mundus scitote quod me prius odio habuerit.* Vos igitur propter ipsum *Christum* omnes flocci facite nebulonum minas, offensiones, inimicitias; dummodo gloriæ Dei possitis inservire fideliter. Hæc sunt, de quibus nunc pro temporis brevitate vos admonendos esse existimavi præter illa, quæ vos in aula hesternæ die audivistis. *Primus Ob.* Maximas tibi gratias agimus, præceptor humanissime, & *Christum* precamur, ut sua dona tibi semper adaugeat. A te verò vehementer petimus, ut (si tibi molestum non est) præscriptam des nobis hortationem tuam, quo illam inter nos quandoque relegentes memoriæ tenaciùs insigamus. P. Id ego faciam primo quoque tempore, quandoquidem rem sanè honestissimam postulatis. *Primus Ob.* Optamus etiam à te (si placet) commentariolum scriptum habere de præcipuis officii nostri capitibus, ut simus certiores quid potissimum sit nobis hac in re observandum. P. In ipso tempore de hoc admones, & sic ego jampridem in animo habebam: sed me quotidie aliud ex alio impedit. Dabo igitur ejusmodi commentariolum, quod videlicet contineat quicquid ad ob-

observatorum publicorum officia pertinebit ; id autem describetis ex ipso archetypo meo, quod ideo servari volo, ut cæteris quoque tradere possim futuris observatoribus : Nunc redite in suum quisque auditorium. *Ob.* Recta imus, præceptor.

COLL. 7.

Clericus, Magister.

L Icétne, magister, ut ego & patruelis eamus domum ? **M.** Quid eò ? **C.** Ad nuptias consobrinæ. **M.** Quando est nuptura ? **C.** Crastino die. **M.** Cur tam citò vultis ire ? **C.** Ut mutemus vestimenta. **M.** Per me licet eatis ; hâc tamen lege, ut cras huc redeatis cubitum. **C.** Quid si volet patruus ut expectemus repotia ? **M.** Non detinebit vos, satis scio, dummodo dicatis ei quâ lege dimiserim. **C.** Verum fatebimur. **M.** Abite, & ab omni cavete intemperantia ; facitèque ut *luceat lux vestra coram hominibus, ut glorificetur vester ille cælestis Pater.* **C.** Ita quidem speramus fore, ipso nos in omnibus adjuvante.

COLL. 8.

Laurentius, Magister.

L Icétne exire, magister ? **M.** Quæ tibi est exeundi causa ? **L.** Ut quæram in foro aliquem ex nostratibus. **M.** Quid istud opus est ? **L.** Mandare illi volo, ut meos admoneat de pane mihi aut adferendo, aut mittendo. **M.** *Ubi panis deficit, omnia sunt illuc venalia.* **L.** Istud vulgatum est apud nos proverbium. **M.** Imò ubique pervulgatum, adeò panis mortalium vitæ est necessarius. Sed ad rem tu nunc prodire vis ? **L.** Si tibi placet, magister, mei negotii occasionem non amittam. **M.** Abi, & festina ante prandium redire. **L.** Dabo equidem operam.

COLL. 9.

Beatus, Præceptor.

L Icétne mihi exire unâ cum fratre ? **P.** Quid causæ est ? **B.** Ut mater emat nobis calceos ; deinde ut tonsorem adeamus. **P.** Quid eò ? **B.** Resectum capillos. **P.** Quid nunc opus est ? **B.** Ut cras (si Dominus permiserit) invisamus patrum. **P.** Ite, & mature redite ad studium. Sed, heus pueri ! adferite mihi a matre testimonium in

crastinum diem, aut testem adducite. B. Deo juvante, id curabo diligenter. Nunquid aliud vis, præceptor ? P. Ut meis verbis matrem officiosè salutetis.

COLL. 10.

Albertus, Præceptor.

PRæceptor, licétne nobis ire ad tonsorem ? P. Quid eò ? A. Ut capillum tondeamus. P. Libenter quotidie exiretis sexies ? quin expectate in crastinum diem, ut eatis unà cum cæteris. A. Atqui propter forum turba erit in tonstrina. P. Quid tum ? satis habebitis otii ad expectandum. Recipite vos ad studium. A. Ut libet, præceptor.

COLL. 11.

Bergius, Præceptor.

PRæceptor, accersor à Patre. P. Ubi is est ? B. In diversorio. P. Quando venit ? B. Advenit modò. P. Quis tibi tam citò nunciavit ? B. Misit ad me famulum. P. Ubi est ? B. Præ foribus me expectat. P. Cur illum non intromisisti ? B. Noluit intrare. P. Quid ità ? B. Quia (ut ait) festinatione urgetur. P. Voca illum, ut paucis conveniam ; deinde abi : sed cura ut quàm primum huc adsis. B. Eo vocatum.

COLL. 12.

Ludimagister, Ruscineus.

UBI est Martinus ? R. Ivit ad forum. L. Quid eò ? R. Emptum, ut dixit, cingulum. L. Injussu meo exire non debuit ; sed hoc nihil ad te. Quis dabit vobis merendam ? R. Dixit se horà secundà reversurum, ut det nobis. L. Quid si fallat ? R. Id non est moris ejus. D. Nisi ad horam adfuerit, admone uxorem de vestra merenda, habet enim clavem alteram cellæ penuarix.

COLL. 13.

Præceptor, Scarronus.

DEmiror unde nunc venias. S. Domo redeo, præceptor. P. Cur iveras domum ? S. Petatum merendam. P. Quamobrem non attuleras ? S. Mater erat occupata. P. Quid tum ? debuisti exire injussu meo ? S. Non debui, fateor. P. Quid igitur meruisti ? S. Pla-

gas accipere ; sed ignosce mihi, quæso, præceptor. P. Cur non petivisti eundi potestatem ? S. Quia non audebam te interpellare. P. Quid agebam ? S. Tenebas libellum quendam, & legebas aliquid. P. Fieri potest ; sed vos tamen sæpe me interpellatis ob rem leviolem : nunc igitur para te ad vapulandum. S. Parce mihi, obsecro, Præceptor. P. Sine ut prius cogitem aliquantisper. Agè, parco, tum quia ingenuè confiteris, tum quod satis studiosus mihi videris. S. Gratias ago maximas, præceptor humanissime.

COLL. 14.

Gulielmus, Ludimagister.

PPræceptor, non restat mihi charta ad scribendum, visne dare codicem ? L. Quem in usum ? G. Partim ad colloquia, partim ad exemplaria. L. Retulisti in codicem tuum ? G. Retuli. L. Ostende. G. Ecce tibi, præceptor. L. Quid illud ? retulisti octodecim : vis ergò de majore ? G. Si tibi placet. L. Pete à famulo ; ac ne dubitet, ostende illi tuum codicem, ut idem in suum referat. G. Audio. L. Audi item : cave abutaris chartà, ne tibi pater graviter succenseat. G. Faxit Deus ut bene utar.

COLL. 15.

Grivetus, Ludimagister.

PPræceptor, licétne prodire ? L. Quamobrem ? G. Ut emam cultellos mensarios. L. Ubi sunt, quos habebas ? G. Reliqui domi. L. Quid ità ? G. Quia jam obtuli erant & inutiles. L. Habésne pecuniam ad emendos alios ? G. Mater dedit mihi. L. Quis erit adjutor ad emendum ? G. *Gerardus*. L. Ite sanè, & cavete, nè vobis imponatur. G. Cavebimus, Deo juvante. L. Omnes quidem juvat, sed eos potissimum, qui ad ejus honorem omnia referunt.

COLL. 16.

Vernetus, Ludimagister, Spatula.

PPræceptor, licétne pauca ? L. Loquere. V. Nos duo proponebamus, si tibi ità videtur, ire, dum cæteri ludunt, foras ambulatum. L. Quò vultis ire ? V. In proxima suburbana. L. Quid autem agetis ambulantes ?

tes? S. Tractabimus colloquium aliquod. L. Sed de bonis & honestis rebus. S. Hæc temporis serenitas & tam pulchra terræ facies præbunt nobis honestum aliquod argumentum. L. Nunquam deest Dei laudandi materia duntaxat veris ejus cultoribus. V. Nunquam profectò, sed ut ad propositum revertamur, permittis nobis, præceptor, extra urbem prodire? L. Nisi mihi perspecta esset vestra perpetua fidelitas, & verus amor literarum, nunquam permetterem: præsertim cum pravi adolescentes me sæpe in hoc genere sefellerint. Vos igitur prodite, deinde maturi ad cœnam revertimini.

COLL. 17.

Isaias, Ludimagister.

PRæceptor, licétne prodire? L. Quò prodire cupis? I. Ad sartorem. L. Quid eo? I. Petitum femoralia. L. Jàmne facta sunt, opinor. I. Sunt. L. Rectè opinor dicis, quia res incerta est. I. Atqui promiserat mihi in hunc diem, L. Quid si fallat? I. Nihil mirum fuerit. L. Nunc quoque verè loquutus es: nam rarò ad promissum tempus fidem præstant artifices. F. Viso tamen, præceptor, si mihi permittis. L. Nihil impedio. I. Nunquid vis præceptor? L. Imò, ut properes, nè desis prælectioni. I. Bene mones, abeo.

COLL. 18.

Caius, Præceptor.

Licétne prodire? P. Quo? C. Domum. P. Hem tam sæpe itare domum? C. Mater jusserat, ut ego & frater se adiremus hodie. P. Cujus rei gratià? C. Ut ancilla vestimenta nobis excuteret. P. Quid illud! Sùntne vobis pediculi? C. Et multi quidem. P. Cur uxorem meam non admonuistis? C. Non aucti sumus. P. Quasi verò illa sit usq; adeò difficilis. Ancillam habeat eà potissimùm gratià, ut nostram omnium curet munditiem: nec vos ignoratis illud; sed gaudetis matris invisendæ occasionem vobis dari. Vos igitur manete; cras ego curabo, ut vobis excutiantur vestes. C. Sed mater nos objurgabit. P. Egomet eam placabo; quiescite.

COLL.

COLL. 19.

Tornator, Ludimagister, Discipuli.

PRæceptor, licétne cras ire domum (L. Quid eò ?
 T. Petikum panem. L. Non tibi Restat ? T. Restat
 quidem, sed parum admodum. L. Quid frater ? éstne
 tecum iturus ? T. Jussit pater. L. Quando conveni-
 sti illum ? T. Die *Jovis*, cùm venisset in hanc urbem.
 L. Ubi illum vidisti ? T. Apud forum. L. Nonne men-
 tiris ? T. Non mentior. L. Unde probabis ? T. Sunt
 ex condiscipulis qui aderant. L. Qui tandem ? T.
 Adsunt *Blasius* & *Audax*. L. Estne verum pueri ? D.
 Omnino verum. L. Quí scitis ? D. Vidimus ejus pa-
 trem, audivimus ipsa verba. L. Si ita est, permitto
 ut eas domum cum fratre. T. Vale præceptor. L.
 Vos servet Dominus Deus. T. Idem tibi precamur
 ex animo. L. Sed heus ! quando huc aderitis ? T.
 Crastino, die vesperi, Deo juvante. L. Cura, ut pro-
 missi memineris. T. Curabo. L. Scilicet, ut soles. T.
 Imò meliùs, spero. Nunquid vis ? L. Ut verbis me-
 is salutem dicas parentibus. T. Faciam libenter ; ite-
 rum vale præceptor. L. Vos quoque valetè, & lento
 gradu ambulate propter æstum solis. L. Ità facere so-
 lemus.

COLL. 20.

Magister, Villarianus.

Quid sibi vult, quòd abfueris, hàc totà hebdoma-
 dà ? V. Oportuit me manere domi. M. Quam-
 obrem ? V. Ut matri adesset, quæ ægrotabat. M.
 Quod illi officium præstabas. V. Sæpius ei legebam.
 M. Quid legebas ? V. Aliquid ex sacris literis. M.
 Sanctum istud & laudabile ministerium. Utinam sic
 omnes studerent verbo Dei ! Sed quid ? nihil agebas
 præterea ? V. Quoties opus erat, illi ministrabam cum
 ancilla. M. Hæccine vera sunt omnino ? V. Habeo
 testimonium. M. Profer illud. V. Ecce ! M. Quis scrip-
 sit ? V. Famulus noster, matris nomine. M. Agnosco ejus
 manum, quia sæpe ab illo mihi attulisti. V. Licétne igi-
 tur

tur redire in sedem meam? M. Quidni liceat, cum mihi satisfeceris? V. Gratias ago, præceptor.

COLL. 21.

Lacerus, Hypodidascalus.

PRæceptor, licetne mihi prodire? H. Quæ tibi est prodeundi causa? L. Est mihi eundum ad forum. H. Quid eo? L. Ut emam corium. H. In quem usum? L. Ad calceorum soleas. H. Quis te adjuvabit in emptione? L. Quidam oppidanus, cui hoc mandavit pater meus. H. Debueras adire me cum cæteris, qui ad forum prodierunt. L. Occupatus eram. H. Qua in re? L. In scribendis ad patrem literis. H. Quando eas dabis? L. Hodie, si quem in foro nostratium ostendero. H. Abi, & memineris ad horam solitam adesse. L. Meminero.

COLL. 22.

Arator, Ludimagister.

PRæceptor, tuo permissu hora primâ prodieram, nunc redeo. L. Curasti negotium tuum? H. Curavi, gratia Deo. L. Factum bene. Quota est hora? A. Instat secunda. L. Voca mihi famulum? deinde ito ad merendam cum cæteris.

COLL. 23.

Eusebius, Præceptor.

PRæceptor, visne mihi mutuo dare aliquantulum pecuniæ? P. Quid opus est tibi pecunia? E. Ut *Sylvio* satisfaciam. P. Quantum debes illi? E. Assem cum semisse. P. Quo nomine? E. Quia scripsit mihi aliquot colloquia. P. Ostende. E. Vide, si placet. P. Adi hypodidascalum, dic ut det quantum petis. E. Gratias ago, præceptor. P. Non est quod agas; sed refer in codicem tuum. E. Quin jam retuli. P. Factum bene; ostende ipsi hypodidascalo.

COLL. 24.

Blasius, Ludimagister.

Licetne mihi, præceptor, adire tutorem? L. Quæ te causa movet? B. Jusserat ille ut se hodie convenirem si liceret per otium. L. Quando jusserat? B. Nudiustertius.

G

L. Ubi

L. Ubi illum vidisti? B. In area, quæ est è regione templi.
 L. At vide ne mentiaris, B. A me absit mendacium. Si vis
 dabo testes ex condiscipulis, qui mecum aderant. L. Qui
 sunt illi? B. *Daniel & Corderias*; visne ut eos accersam?
 L. Mane, ego illos conveniam. Sed dic quid eget tutor
 operâ tuâ? B. Ad aliquid scribendum. L. Qua igitur ho-
 râ vis illum adire? B. Nunc, si tibi placet. L. Quando huc
 redibis? B. Cùm primum me demiserit. L. Nunc abi,
 atq; illi ex me dic salutem plurimam. B. Faciam libenter.

COLL. 25.

Scriba, Magister.

PRæceptor pater te invitat ad prandium si tibi placet.
 M. Estne solus? S. Solus (opinor) præter domesticos.
 M. Excusa me illi, jam enim aliunde invitatus eram.
 Age tamen illi meis verbis gratias. S. Nunquid vis aliud?
 M. Nihil, nisi ut mature ad scholam redeas. S. Mature,
 juvante Deo.

COLL. 26.

Gasper, Ludimagister.

Licetne prodire, præceptor? L. Quo? G. Primum ad
 sartorem, deinde ad tonsorem. L. Cur ad sartorem?
 G. Ut curem tibialia reficienda. L. Sûntne lacerata? G.
 Adèd lacerata ut vix induere possim. L. Cur ad tonsorem?
 G. Ut illi ostendam ulcus, quod mihi his diebus subortum
 est in femore. L. Detege, ut videam. G. Vide, quando ita
 placet. L. Est furunculus. G. Ità conjiciebam. L. Cùm
 aperueris tonsori, roga illum ut emplastrum ulceri aptum
 adhibeat. G. Faciam quod suades. L. Sed numquis est qui
 tecum prodire velit? G. Imo *Johannes Fluvianus*. L. Quod
 habet negotium? G. Tonsorem quoque vult adire. L. Ita
 igitur unâ & redite similiter. C. Nunquid vis præterea?
 L. Ut maturetis redditum, ne merendâ vestra mulctemini.

COLL. 27.

Franciscus, Ludimagister.

PRæceptor, licetne nobis prodire? L. Estisne multi, qui
 prodire vultis? F. Ferme omnes. L. Quid hic sibi
 vult? F. Est hodie mercatus; inde fit ut fere, sibi quisque
 velit

velit aliquid emere. L. Nunc ego sum occupatior, quàm ut singulorum prodeundi causam possim cognoscere; adite igitur subdoctorem, qui cognoscat; & si vacat, vos deducat ipse. F. Gratias agimus præceptor humanissime.

COLL. 28.

Magister, Theophilus.

Hodie igitur *Petrum* convenisti? T. Hodie, M. Ubi? T. In Templo. M. Quotà horà? T. Octavà matutinà. M. Nunquid rogasti quando sit redditurus scholam? T. Rogavi. M. Quid ille? T. *Nescio*, inquit. M. Debuiisti illum ad reditum exhortari. T. Id ego feci & multis quidem verbis. M. Bene fecisti; sed quid ille respondit? T. Se adhuc à patre detineri ad fructus colligendos. M. Quid si ad ipsam patrem scribas de statu nostro scholastico? fortasse enim movebitur, ut filium citiùs remittat. T. Si tibi ità videtur, faciam, idque diligenter. M. Fac igitur primo quoque tempore; sed audi, scribe plenissime, deinde literas tuas mihi ostende priusquam des perferendas. T. Sedulo faciam, præceptor.

COLL. 29.

Farrarius, Magister.

Præceptor, licétne mihi exire? M. Quò tibi eundum est? F. Ad tonsorem. M. Non est tibi aliud negotium? F. A tonsore, ire emptum ligulas; illinc me ad sutorem conferre. M. Cur ad sutorem? F. Ut uni ex calceis meis annectat corrigiam. M. Ista omnia quando confeceris? F. Intrà horæ spatium, ut spero. M. Erunt multi fortasse in tonstrina expectantes. F. Fieri potest; sed si videro diutiùs mihi morandum illic esse, expectabo in diem *Sabbati*. M. Estne alius qui prodire velit? F. *Pontanus* ait se velle chartam emere. M. Scisne illi opus esse? F. Scio. M. Ite igitur unà; curate diligenter suum uterq; negotium, ne sitis cessatores. F. Deo juvante, cavebimus.

COLL. 30.

Carbonarius, Præceptor.

Licétne exire? P. Quo? C. Ad sartorem. P. Quid eo? C. Ut mihi tunicam faciendam metiatur. P. Quæ tibi

est materia? C. Niger pannus. P. Ubi est? C. In arca mea. P. Sartor autem quis tibi est? C. *Petrus Sylvius*. P. Estne peritus artifex? C. Sic audiui; & est notus patri meo, qui iussit ut illum adirem. P. Ubi habitat? C. In *vico Xenodochii*. P. Non nimis longe est; cave discurras. C. Cavebo. P. Facile à me veniam impetrant, qui nunquam fallunt. C. Avertat Deus ut unquam fallam.

COLL. 31.

Luterinus, Præceptor.

PRæceptor licétne pauca? P. Loquere quid velis. L. Cùm interdum dicis alicui nostrum, *Ubi est follis?* vel *Cedo follem*; non apparet utrum *follis* sit masculini an fœminini generis. P. Non apparet fateor; quid tum? L. Unde igitur scire possumus? P. Cur me de hoc nunquam rogasti? Tam multa tam sæpe interrogamus, ut vereamur ne tibi molesti simus. P. Quasi verò illud unquam præ me feram; contra, eò magis amo vos, quo me rogatis sæpius. Quid enim magis cupio, quam ut aliquando vos videam & optimos & doctissimos. M. Habemus gratiam maximam, præceptor humanissime. P. Eam gratiam ego & vos Deo nostro debemus, qui solus suà bonitate utrisque bonam dedit voluntatem. L. Faxit illi ut hoc beneficio recte semper utamur in ipsius gloriam. Sed dic, quæso, cujus generis est *follis*? P. Masculini. L. At ego potiùs fœminini dixissem. P. Quamobrem? L. Quia tale est *pellis*, quod est in *Rudimentis* pro exemplo positum. P. Non abs re id conjiciebas. Nam *is* finita, quale est *pellis*, magnà ex parte fœminina sunt. L. Non igitur omnia? P. *Vix ulla est iam generalis regula, quæ exceptione careat*. *Follis* igitur sub exceptione cadit, quia masculinum est. Sic aliquot alia; ut *ignis*, *piseis*, *axis*, &c. L. Sed unde illa dignoscam? P. Facile cognosces, cùm perveneris ad *Grammaticæ* regulas. Sed interim *Latine* loquentes attentè observa, tèque ad eorum imitationem diligenter accommoda. L. At illud longum est præceptor. P. *Non fiunt nisi longo tempore præclara ædificia*.

L. Expe-

L. Experientia nos istud docet. At pater meus vellet me annuo spatio doctum videre. **P.** Ego verò istud unius diei spatio videre vellem. Sed quid agas? omnibus in rebus expectandum tempus est. Pater tuus, quia non didicit literas, nescit quid Doctrina valeat, neque quantis laboribus illa comparetur. **L.** Verum dicis; sed quid illi respondere possum, cum apud me conqueritur de temporis longi spatio in discendis literis? **P.** Docebo te inter cœnandum, nunc ito lusum cum cæteris, ut me in musæum recipiam. **L.** Ignosce mihi quæso, præceptor, quod te interpellaverim. **P.** Nihil me interpellasti, non enim occupatus eram. Præterea, si te audire mihi molestum fuisset, nonne poteram te in aliud tempus rejicere? **L.** Tuo jure id poter s. **P.** Abi igitur.

COLL. 32.

Castronovanus Præceptor.

S Alvus sis, præceptor. **P.** Auspicato advenis: quid nuntias? **C.** Orat te pater meus, ut animi causâ eamus una in hortos suos suburbanos. **P.** Ad eam rem nos invitat serenitas, & nunc fumus feriati. Sed quid illic aspectu jucundum videbimus? **C.** Varias & pulchras arbores cum suis fructibus, item herbarum & florum miram varietatem. **P.** Nihil est illis rebus hoc tempore jucundius. **C.** Ea est Dei erga nos beneficentia. **P.** Quem quidem assiduus laudibus prosequi debemus. **C.** Sed vereor nè patri in mora simus. **P.** Tantisper expecta dum togam muto, ut sim ad ambulandum expeditior. Jam paratus sum; nunc eamus. Sed estne domi pater? **C.** Præ foribus nos expectat. **P.** Bene res habet, vide ut eum decenter salutes. **C.** De hoc, te docente, sæpe admoniti fuimus.

COLL. 33.

David, Ludimagister.

Pater meus tibi salutem plurimam dicit. **L.** Ain' tu? quando rure rediit? **D.** Heri tantum. **L.** Ut valet? **D.** Optimè. **L.** Mater vero ubi est? **D.** Adhuc est in Gallia. **L.** Ubi in Gallia? **D.** Aurelia. **L.** De illa quid auditis? **D.** Esse bona valetudine præditam, Dei beneficio. **L.** Do-

minus Deus conservet eam. D. Ita precor. L. Dic vicissim patri salutem plurimam verbis meis. D. Faciam sedulo.

COLL. 34.

Buchodus, Ludimagister.

PRæceptor, licétne pauca? L. Dic liberè. B. Cur non dicimus *hic arbor*, sicut *hic labor*? Item cur genitivum *arboris* non proferimus penultimâ longâ, ut fere in cæteris nominibus terminationis ejusdem? L. Quia loquendi usus aliter probavit. Nec enim ubique locum habet analogia: sed, ubi ea deficit, sequendus est eorum usus, qui rectè & purè locuti sunt. Nam ipsa *Latinitas* usu & auctoritate magis quàm ratione constat. B. Da igitur auctoritatem de nomine *arbor*. L. *Arboris exesa truncus*, apud *Virgilium*. Nonne hîc manifestè vides & genus & accentum? B. Video Præceptor. Sed suntne alia eodem accentu? L. Imprimis *Græca* omnia, ut *Castor, Castoris*; sic *Hæctor, Nestor*, & similia. Item hæc duo neutrius generis, *aquor aquoris*; *marmor marmoris*, sunt & adjectiva quædam, ut *memor, memoris*, & ex eo compositum *immemor*. Talia quoque sunt ex *decus* & *corpus* composita, ut *indecor indecoris*; *tricorpor, triscorporis*. Sed hæc apud Grammaticos annotata facilè per te invenies. Nam ista ætas tua majorem indies requirit diligentiam. Huc accedit quod hæc ipsa, quæ tuo labore & diligentia inveneris, firmiore tenebis memoriâ. B. Ago tibi gratias, humanissime præceptor, quod me tantâ humanitate non solum doces, sed etiam admones. L. Benè facis; sed interim volo meminere, soli Deo acceptum referre quicquid boni ex labore meo in te proficiscitur. Frustrâ enim docendo laboramus, nisi laboribus nostris divinus favor accesserit. Nosti istud Apostoli; *Neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat: sed qui dat incrementum Deus*? B. Eßemus profecto plumbo stupidiore, si ista ignoraremus, quæ nobis tam sæpè inculcas, tamque diligenter. L. Tanto diligentius vos oportet tum meminisse tum recordari. B. Sed jam tempus est ut ad quotidianum pensum te referas. Ego vero interea me abdo in muscolum.

COLL. 35.

Præceptor, Olivarius.

DIC *Latine*, *A Book*. O. *Liber*. P. *Liber*, *cujus generis?* O. *Masculini*. P. *Quî scis?* O. *Ex bene loquendi usu & consuetudine*. P. *Ostende usum*. O. *Nam quotidie loquentes sic dicimus, Hic liber cujus est?* Dicimus item sæpenumerò *Liber meus, liber tuus, bonus liber*, & similia. P. *Bene respondisti*; Sed *quis loquendi usum te docuit?* O. *Tu ipse, præceptor*. P. *Ergone tenes omnem usum linguæ Latine?* O. *Si tenerem, non essem discipulus*. P. *Quid igitur?* O. *Magister fortasse*. P. *Abi, responso tuo contentus sum*. O. *Gaudeo sanè*. P. *Age gratias Deo, qui tibi dedit ingenium & mentem bonam*. O. *Utinam semper agnoscam ejus in me beneficia!* P. *Utinam ille favore suo tua studia prosequatur!* *Quid hoc sibi vult, Olivari?* O. *quod mihi bene precaris*. P. *Ergo tu quoque memento bene ex animo precari omnibus, præcipue verò condiscipulis tuis*. O. *Meminero, præceptor*. P. *Addendum fuerat, Deo juvante*. O. *Oblitus sum, fateor*.

COLL. 36.

Ludimagister, Daniel.

ATtende, *Daniel*, discas ut *Latina* bene *Anglice* vertere: D. Attendo præceptor. L. At diligenter. D. Imò diligentissime, & ex animo. L. Bene facis. D. Propone igitur mihi *Latina* ut nobis interdum soles. L. *Quid opus est?* D. *What is needful*. L. *Gallina*. D. *To an hen*. L. *Ut*. D. *That*. L. *Illā*. D. *She*. L. *Sit*. D. *May be*. L. *Bona*. D. *Good*. L. Rectè vertisti. Nunc ad singulas partes hujus orationis responde nominatim. D. Respondebo quoad potero, dummodo mihi præieris. L. *Quid*. D. Est nomen. L. *Opus*. D. Nomen. L. *Est*. D. Verbum. L. *Gallina*. D. Nomen. L. *Ut*. D. Conjunctio, in hoc loco. L. *Illā*. D. Pronomen. L. *Sit*. D. Verbum. L. *Bona*. D. Nomen. L. Age, dicamus iterum, ut singula paullo plenius intelligas. D. Quid nunc respondebo? L. Indica breviter singularum partium declinatum, ut vos docere soleo. D. Præito igitur ut cœpisti. L. *Quid*. D. *Quid*, *cujus*, nomen substantivum anomalum.

malum. L. *Opus*. D. *Hoc opus, operis, ut hoc onus, oneris.* P. Falleris, *Daniel*. D. Quid ita? L. Quia *opus* hic est adjectivum. D. Eho, adjectivum! quomodo declinatur? L. Est indeclinabile. D. Me miserum! nunquam istud audieram. L. Addendum fuit, *quod sciam vel quod meminerim*. D. Quamobrem? L. Quia, fortasse audieras, sed memineras male. D. Fieri potest; sed perge (quæso) me docere. Quid *Anglice* significat istud nomen? L. Non solet *Anglice* verti, nisi junctum cum verbo *Sum, es*. D. Da exemplum. L. Quotidie in ore habes exempla. D. Nunc mihi non occurrunt. L. Nonne soles dicere, & audire ex condiscipulis, *Opus est mihi obarta, atramento, pecunia, & similia?* D. Sæpe dico, fateor & sæpe audio; parùm adverto. L. Nunc igitur adverte, & manda memoriæ. *Opus est mihi pecunia ad libros emendos, I have need of money to buy books, vel sic, I want money; vel I have to do with.* D. Da item aliud exemplum, quæso. L. *Opus est tibi virgis, ut tua expellatur pigritia, Thou hast need of rods, that thy sloth be driven away.* D. Fateor equidem, præceptor, sed Deus (ut spero) mei miserebitur. L. Omnium miseretur Deus qui piè illum invocant. Sed de nomine *Opus* jam satis multa, quod ad vos attinet: ad cætera redeo. *Est*. D. *Sum, es, esse*, anomalum. L. *Gallina*. D. *Gallina*, gallinæ, ut *mensa, mensa*. L. *Ut*. D. Non declinatur, quia est conjunctio; *Anglice, That, to the end that, for that*. L. *Illa*. D. Ille generis masculini; *Illa* scæminini; *Illud* neutrius. L. Declina in scæminino. D. *Illa, illius, illi, &c.* L. *Sit*. D. Jam dictum est. L. *Bona*. D. *Bonus*, generis masculini; *bona* scæminini; *bonum*, neutrius, nomen adjectivum. L. Confer ad exemplum. D. *Iustus, iusta, iustum: bonus, bona, bonum*. Nunc mutuò vos interrogate, ut plenius omnia tractetis.

COLL. 37.

Blunderius, Hypodidascalus.

PRæceptor. H. Quid vis? B. Licetne mihi ire domum?
H. Cur ante horam? B. Pater jussit ut nunc adirem.
A. Quid eget operà tuâ? B. Vult me in villam mittere.
H. Quid eò? B. Petitum uvas, & eadem operà nunciatum
ali-

aliquid villico nostro. H. Quid si fallis? B. Adferam testimonium ut soleo. A. Quando redibis? B. Horà primà, ut spero. H. Quì tam cito? B. Villa nostra non longè hinc est. H. Ito sanè.

COLL. 38.

D. H.

PRæceptor, placétne audire excusationem meam? H. Quando abfuiſti? D. Hesternò die. H. Quotà horà? D. Primà. H. Quæ fuit causa? D. Accerſitus fui. H. A quo? D. A patre. H. Quis tibi nunciavit? D. Famulus noster. H. Cur me non adivit? D. Quia dicebat ille se urgeri festinatione. H. Suntne tibi testes? D. Adsunt, præceptor. H. Abi, sede in loco tuo; ego interim eos interrogabo.

COLL. 39.

Hypodidasca'us, Michael.

CUR non venisti citius? M. Expectabam fratrem. H. Ubi est? M. Restitit in foro. H. Cur eum non adduxisti? M. Volebat emere atramentum. H. Imò pyra, mala, aut aliquid è cæteris fructibus. M. Nescio, tamen illud dicebat. H. Cum sitis fratres, cur non habetis domi commune atramentum in ampulla? M. Frater nihil vult habere commune mecum. H. Vult igitur omnia sibi propria? M. Illud est. H. Admone me, cum venerit, ego illum docebo quid sit fraternitas. M. Faciam, præceptor. H. Abi in locum tuum.

COLL. 40.

D. O.

Licétne abesse horà secunda? O. Quid habes negotiì? D. Pater eget operà meà? O. Qua in re? D. Ut tibi aliquid scribam. O. Sed interim non reddes quæ præscripta sunt vobis. D. Jam edidici. O. O factum bene! D. Placétne tibi audire me? O. Cras audiam, quum licebit per otium. D. Permittisne igitur ut abſim præceptor? O. Age permitto; sed ita ut crastino die scriptum adferas testimonium. D. Ego semper tibi adfero aut à patre scriptum, aut à nostro famulo patris nomine. O. Rectè facit pater: Sunt enim multi, qui me pascunt mendaciis. Nunc abi & patri dic salutem verbis meis. D. Faciam præceptor.

COLL.

COLL. 41.

Magister, Caperonus.

HEus! *Caperone.* C. Hem! Præceptor. M. Quid flet frater tuus? C. Ægrotat. M. Quî scis? C. Satis apparet. M. Quo signo? C. Quia vomuit. M. Quid illi dolet? C. Caput & stomachus, ut dicit. M. Cur non recipit se domum? C. Non ausus est. M. Tu vero non audebas me admonere? Agè, duc illum tu ipse domum usq; & matri narra diligenter ut ille se habet. Propera; quid cessas? duc eum lento gradu. C. Ducam, Præceptor.

COLL. 42.

Hypodidascalus, Tiliacus.

HEus! *Tiliace,* sequere me in cubiculum; est quod ego te seorsim monere velim. T. Adsum, præceptor. H. Nunquamne mature in scholam venies? T. Non possum venire citius. H. Semper istud dicis: quid impedit? T. Nemo est domi nostræ qui me expergefaceret. H. Nemo? T. Prorsus nemo. H. Non Habetis ancillam? T. Habemus quidem, sed non curat me excitare. H. Imò, tu (ut opinor) non curas surgere; nonne verum dico? quid taces? responde nunc tandem aliquid. T. Me miserum! quid agam? H. Nihil est quod verearis, fateri verum. T. Quid si confessus ero? H. Ego tibi ignosciam, crede mihi. T. Ah pudet! N. Ne pudeat verum fateri, quæso, alioqui vapulabis. Pergin' tacere? Heus observator, vise ad matrem ejus & roga. T. Ne mittas oro præceptor, dicam tibi rem omnem, nihil reticebo. H. Age, esto animo bono. T. Sic est profecto, ut dixisti. H. Non satis istud est, volo audire sigillatim omnia. Narra mihi planè quemadmodum sese res habeat. T. Cùm venit ancilla me excitatum primum nihil respondeo, quasi serio dormiam; deinde, si magis urgeat, attollo ægre caput, sedeo in lecto, thoracem injicio humeris quasi statim surrecturus. H. Quam pulchre narras! Ità me Deus amet, nunc te magis amo quam unquam. Perge. T. Quamprimum egressa est ancilla cubiculo, tum ego reclino caput in pulvinum, ac demitto pedes. H. Etiamne redormis? T. Ego verò redormio bene placidè quæ-

H. Quam-

H. Quamdiu? T. Donec ancilla secundo veniat. H. Cùm redit, quid tibi dicit? T. Exclamat, vociferatur, insanit. H. Quibus utitur verbis? T. Hem! nebulo (inquit) quandoeris in schola? Ego dicam præceptori tuo, ut te bene verberet; tu nunquam vis surgere nisi bis aut ter excitatus fueris. H. Bona fide promittis facturum te posthac officium? T. Si unquam recidero, causam non dico quin palam cædar virgis, idq; acerbissime. H. Belle quidem promittis; sed quomodo præstabis promissa? T. Adjuvante Domino Deo. H. Quâ ratione flectes illum? T. Fide & assiduis precibus. H. Alioqui nihil possis obtinere. T. Credo equidem. H. Non satis est credere, nisi cures efficere diligenter. T. Curabo pro viribus, ac dies noctesque id unum meditabor. H. Optimè loqueris, dum tamen memor esse pergas. T. Quomodo possem oblivisci? Nunquam desinunt istud monere concionatores; tu vero ferè quotidie ad id nos hortaris, & bene facis, præceptor, quia omnes simus valde negligentes, sed ego primus omnium. H. Da igitur operam, ut tu omnium primus mores istos mutes, ac memento præcipue semper verax esse. T. Faxit Deus, ut nunquam mentiar. H. O quam felix esses! T. Satis in præsentia felix ero, si tantum me absolveris. H. Faciam quod tibi sum pollicitus; sed ea lege, ut promissi tui memineris, & re ipsa præstes, quemadmodum nunc mihi recitasti. T. Quid igitur restat, quo minùs abeam liber? H. Imo aliquid restat; mane & audi etiam nunc. T. Quamdiu voles, præceptor. H. Inter cætera, excutias oportet istam pigritiam quæ te in lecto detinere solet. *Non enim decet studiosum adolescentem somniculosum & inertem esse, sed alacrem & experrectum*, cujusmodi vides aliquos ex condiscipulis. Non tenes memoria divinum Petri Apostoli præceptum? T. Quid illud est? H. *Sobrii (inquit) estote & vigilate.* T. O quoties audieram! sed (proh dolor!) nunquam usurpavi. H. Fac ut studiose usurpes in posterum, neque illud solum, sed etiam cætera bene vivendi præcepta, quæ toties audivisti. Quod quidem si diligenter feceris, tibi imprimis bene consules, jucundus eris parentibus

bus & mihi, & condiscipulis tuis; denique (id quod est præcipuum) charus eris Deo, qui studia in gloriam sui nominis magis indies promovebit. T. O quantum fructum sentio ex ista admonitione tua! H. Vehementer sanè gaudeo, & tuâ & condiscipulorum causâ. T. Quid si nar-
ras illis meam pœnitentiam? H. Ego verò narrabo primo quoque tempore, ut exemplo tuo discant nihil esse accep-
tius Deo quam culpam agnoscere, & ad frugem bonam redire. Vale, fili, & adesto horâ tertiâ in auditorio. T. Ago tibi gratias ingentes, amantissime præceptor.

COLLOQUIORUM SCHOLASTICORUM LIBER IV.

Paullo graviora continens, præsertim in moribus
& Christianâ Doctrinâ.

COLL. I.

Frisus, Samuel.

O Bsecro te *Samuel*, da mihi operam paulisper. S. Quid istud est? F. Nescio quid incidit mihi in oculum, quod me habet valde malè. S. In utrum oculum incidit? F. In dextrum. S. Vis inspiciam? F. Inspice, amabo te. S. Aperi quantum potes, ac tene immobilem. F. Non queo à nictu continere. S. Mane, egomet tenebo sinistra manu. F. Ecquid vides? S. Video aliquid minutum. F. Exime, quæso, si potes. S. Quin jam exemi. F. O factum bene! quid est? S. Cerne tu ipse. F. Est mica pulveris. S. Et quidem usque adeo pusilla ut vix cerni possit. F. Vide quantum doloris adferat oculis res tam exigua. S. Haud mirum quidem. Nullum enim è membris exterioribus oculo tenerius esse dicitur. Inde etiam fit ut experiamur nihil esse nobis carius. F. Hoc Deus approbat, cùm de
sua

sua in nobis caritate loquens apud *Zachariam*. (2 cap.)
 sic ait, *Qui vos tangit, tangit pupillam oculi mei*. S. Oim-
 mensam Dei bonitatem, qui nos tantopere charos habet.
 F. Non mihi rubet oculus ? S. Aliquantulum: nempe quia
 fricuilti. F. Credin' tu mihi adhuc dolere ? S. Quidni
 credam, qui toties talem molestiam sum expertus ? F. *Ex-*
perientia est rerum magistra. Ita vulgò dicitur. F. Quid
 pretii dabo isti medico pro labore ? S. Quantum pacti
 sumus. F. Brevis est conclusio, ergò nihil. Sed tamen
 habeo tibi gratiam; atq; utinam detur referendi locus.
 S. Quin potius avertat Deus. F. Bene correxisti; dixeram
 imprudenter, at sine dolo. S. Sic accepi; sed interim
 joculari licet, præsertim ut in *Latina* lingua nos exercea-
 mus. F. Faxit Dominus Deus, ut omnia studia nostra ad
 gloriam ipsius referantur. S. Faxit, precor.

COLL. 2.

Alexander, Carolus.

ECce ! reddo tibi commodatum, & gratias ago maxi-
 mas. C. Non est quòd agas : sed tu satisne usus eras ?
 A. Satis diu usum concessisti, quæ tua est humanitas. C.
 Quoties opus erit, quæso nè parcas rebus meis. A. Non
 parcam, quando ita jubes. C. Pergratum mihi feceris. A.
 Gratiam habeo maximam; tu verò nostris utere si quis
 usus fuerit. C. Non est quòd moneas; satis mea sponte
 sum impudens. A. Imò verecundus nimis. C. Esto, ali-
 quando tamen senties. A. Ità velim; bene vale. C. Te
 servet Dominus Deus.

COLL. 3.

Claudius, Quintinus.

CUR diligenter audire debemus Evangelium ? Q. Ut
 discamus Deum colere ex voluntate ejus. C. Nihil
 aliud respondes ? Q. Quid responderem ? Nihil enim scio
 præterea. C. Nonne etiam ut sobrie & justè vivamus ?
 Q. declara mihi illa duo adverbia, quæso. C. *Sobrie*, i. e.
 continenter; *juste*, i. e. in justitia; nempe, ut faum cuiq;
 tribuamus. Ita fit, ut *sobrie* ad vitam cujusque privatam
 pertineat; *juste* autem ad charitatem, quam proximo
 debe-

debemus. Q. Sed audi, mi *Claudi*; nonne cultus Dei omnia illa complectitur? C. Probe sentis *Quintine*: sed volui experiri, an responsionem tuam recte intelligeres. Q. Bene fecisti. Nam de sincero verbi divini intellectu nihil nimis dici potest. Et de hac re quidem tecum pluribus verbis libenter agerem; sed nos hora ipsa admonet, ut discedamus.

COLL. 4.

Observator, Baptista.

FRater tuus semper in concione aut garrit, aut ineptit, aut aliquem incitat, ex quo fit, ut sæpe notandus sit, deinde vapulet. B. Quid vis faciam? O. Cur non sæpe mones? B. Nunquam desisto monere. O. Perge precor. B. Nihil est quod mihi preceris: nunquam cessabo, donec (volente Deo) aliqua ex parte se correxerit. O. Sic usurpabis *Catonis* præceptum. *Quando mones aliquem*; nō sinit cetera. B. Sed oro te, mi *Nicholae*, ut quoties eum notaveris, id mihi renunties. O nunquam finis esset, adeo frequens est nomen ejus in meis commentariolis. B. Saltem fac me semel certiozem, cum primum commiserit, quo sit accusandus; tum ego dicam patri, cujus verba magis timet quam verbera. O. Istud non est parvum bonæ indolis argumentum. B. Ità spero quidem. Facies igitur quod rogo? O. Ego vero, atque libens.

Castrensis, Ricardus.

COLL. 5.

QUID consilii tractabas modo cum præceptore? R. Si scire cupis, illum percontare. C. Cur me celas? R. Ut ne palam facias. C. Non ideo (crede mihi) te rogo, ut id proferam, quid enim proficerem? R. Quamobrem igitur tam cupidè rogas? C. Nimirum ut mecum tacitus gaudeam, si quid boni audieris. R. Itane paratus advenis, ut à me extorqueas quod mihi soli, idq; à præceptore creditum est? C. Quod mihi dixeris, surdo & muto dictum puta. R. Egdne tergum meum in fidem tuam committam? C. Id profectò potes, & quidem sine periculo. R. Nunquam dices tam commodè, ut istud mihi persuadeas. C. Dabo si-

dem

dem me taciturnum. R. Etiam si ter quaterve sanctissime juraveris, *Non prodam*. Proinde tu desine percontari. C. Hem! Ubi est illa nostra amicitia? R. Nescis illud dictum sapientis, *Quod taciturnum esse vis nemini dixeris*? C. Audivi aliquoties; sed *quod amico dictum sit, nemini dictum videtur*. Est enim *amicus quasi alter idem*. R. Eadem tibi dicet qui scire ex te volet, & item alius, qui ex illo: atque ita ad aures omnium perveniet. Itaque si me tibi posthac vis amicum esse, me missum facito. C. Non sum Imperator, ut te missum faciam. R. Pergin' molestus esse? C. Abire malim, quam tibi molestiam exhibere.

COLL. 6.

D. N.

Quando vis adire domum? N. Nescio. Ubi Deo visum fuerit. Id enim pendet ex voluntate ejus, non mea. D. Quid si te accersat pater? N. Tunc intelligam Deum sic velle, ideoque parebo. D. Quid si alia fuerit Dei, alia patris tui voluntas? N. De hoc non est meum disputare, sed, ut confido, pater non temere me accerset. D. Ego quoque non aliter sentio; sed volui tantisper tecum fabulari. N. Gaudeo hunc nostrum sermonem non fuisse fabulosum. D. Utinam in scholis frequentiores essent sermones ejusmodi! N. Tum erunt, cum Deus ipse puerorum animos timore sui affecerit. D. Ergo precemur eum, ut id brevi contingat.

COLL. 7.

Antonius, Hieremias.

Quam pecuniâ emisti librum istum? H. Quam censes, nisi mea? A. Miror unde habueris. H. Quid miraris? An tibi debeo reddere rationem? A. Ego exigo? H. Videris exigere. A. Non exigo, inquam, sed sic solemus inter nos familiariter & libere fabulari, ut *Latine* semper discamus aliquid. H. Ea res, fateor, plurimum confert nobis ad *Latine* loquendi facultatem. Sed *nemo est tam lenis, quin interdum subirascatur*. A. Est ut dicis; sed *est brevis puerorum ira*. H. Quod autem de pecunia rogabas, eam à patre acceperam. A. Quando venerat? H. Abhinc octo dies.

dies. A. Miror quòd eum non viderim. H. Non est quod mireris. A. Quid ita? H. Quia vix sesquihoram hic moratus est. Cùm enim de equo descendisset, inéque paucis esset allocutus, *ascendamus*, inquit, *in tuum cubiculum, ut tecum liberius colloquar*. A. Sed, antequam narres cætera, velim scire quid sibi vellet adventus ejus tam inopinatus? H. Falso quodam rumore (ut fit) audierat me ægrotum esse. A. Quid ille, cùm præter spem te valentem invenit? H. Mirifice affectus est gaudio. A. Quis dubitat? H. Præterea, Deo optimo maximo maxime egit gratias. A. Libenter hæc audio; perge quæso. H. Tunc me de valetudine percontatur, unà precatur, non sine gratiarum actione; tandem quærit ecquid mihi opus sit. *Opus* (inquam) *Pater*. *Quâ* (inquit) *re eges?* *Libro* (inquam) *decem assium*. Tum ille promit ex marsupio decusssem, eum mihi in manum dat, & *vale* dicto, statim conscendit equum, atque abit. A. Cur tibi plus dedit quam petiveras? H. Istud ineptè quæris. Scilicet, ità lætus erat, quia me, præter spem, bene sanum offenderat; quòd si vel coronatum petivissem, tam facile dedisset mihi. A. O quantum debes illi summo Patri; qui tibi adeò bonum patrem dederit! H. Nè cogitari quidem potest quantum debeam. Nam etiamsi malum dedisset, deberem tamen non parùm. Sed quid cessamus auditum ire prælectionem? A. Jam instat hora tertia. H. Parata sunt mihi omnia. A. Mihi quoque. H. Eamus ergo in auditorium.

COLL. 8.

Sinertus, Villaticus.

UBI nunc est frater tuus natus maximus? V. Ivit in militiam. S. Quid ais? in militiam? V. Sic res est. S. Sic ergò valedixit literis? V. Jam pridem literarum satietas eum ceperat. S. Quid ita? V. Nescio nisi quia volebat liberius vivere. S. Quomodo permisit pater? V. Quid? putas permisisse? patre absente, matre invita, profectus est. S. O miserum adolescentem! V. Imo vero miserrimum. S. Quid faciet? V. Id quod cæteri, qui sequuntur illud vitæ genus;

4.
od
no-
au-
cu-
ar-
jus
ie-
te
A.
xi-
fo-
ur,
ihi
s ?
ar-
to,
lus
et,
en-
de-
i ;
ari
um
nus
ia.
nus

in
S.
tas
li-
pu-
est.
S.
tæ
s ;

genus : nempe, spoliabit, rapiet, ludet alea, potabit, scortabitur. S. Estne isthæc militum vita ? V. Omnino. S. Unde scis istud ? V. Audivi nuper ex patre, cum cœnaremus. S. Quorsum narrabat talia ? V. Docebat nos nihil esse certius quam Deum timere, qui custodit parvulos, eosq; in viam rectam paulatim inducit. S. Et præceptor ipse noster de his rebus sæpe nos admonet. V. Tantò magis debemus esse solliciti, ut parentes charos habeamus & præceptores, quorum opera Deus ad nostram institutionem utitur. S. Utinam utrisque præstemus quod ipse nobis in sua lege præcepit ! V. Ita faxit ille. S. Faxit, precor.

COLL. 9.

Lucas. Orestius.

AUDIO fratrem tuum jam rediisse ex *Germania*. O. Sic est. L. Solusne rediit ? O. Non omnino. L. Quis igitur cum illo ? O. Quidam civis hujus oppidi, qui ferè biennium illuc habitaverat. L. Cur iverat frater ? O. Missus illuc fuerat à patre, ut *Germanicè* disceret loqui. L. Quam igitur ob rem non fuit illuc diutius ? O. Jam non poterat ferre matris desiderium. L. O tenellum adolescentem ! quotum agit annum ? O. Septimum decimum, si rectè mater meminit, ex qua id audiivi sæpe. L. Age quo vultu à patre acceptus est ejus adventus ? O. Rogas ? pater non sustinebat aspicere : quinetiam nec salutatione dignatus, nec alloquio, jussit eum abire è conspectu. L. Quid præterea ? O. Nisi mater cum lacrymis intercessisset, jubebat apparitorem accersi, qui miserum in carcerem conjiceret. L. Atqui non poterat injussu Magistratûs. O. Nescio ; tamen conabatur. L. Quid postea factum est ? Cubuitne domi vestra ? O. Minime verò. L. Ubi igitur ? O. Sororis mex virum nostin' ? L. Tanquam digitos. O. Eò missus est à matre, dum patris ira deferveret. L. Quid tandem accidit ? O. Egit mater cum propinquis & amicis nostris, ut iratum patrem mitigarent. L. Sic igitur frater tuus cum patre in gratiam rediit ? O. Id non fuit magni negotii. Jam enim patrem cœperat pœnitere,

quòd sic excaudisset, quòdque tam graviter accepisset filium, L. Nempe *dies ejus iram lenierat*. O. Eà tamen lege recepit illum, ut promitterit se in *Germaniam* rediturum statim à vindemia. L. Vide quàm ineptus sit istè in matres nostras affectus. O. Atqui ipsæ matres sunt in causa: cur enim adeò tenere nos adamant? L. Naturam cogere difficile est. O. In hanc sententiam tenesne versum ex *Horatio*? L. *Naturam expellas furca licet usq; recurret*. O. Sed quid hoc? dùm fabulamur, à lusu cessatum est. L. Nihil inde nobis accidit mali: ad disputationes conveniamus jam.

COLL. 10.

Conradus, Linus.

UBI fuisti hodie post prandium? L. In horto præceptoris. C. Quid illuc iveras? L. Ille me miserat peti- tum olera. C. Quæ tandem olera collegisti? L. Vix enu- merare possum omnia. C. Saltem quæ occurrunt memo- riæ. L. Sed cur illud quæris? C. Ut interim recordemur aliqua rerum nomina, quæ parvuli didicimus. L. Pulchra est exercitatio; præsertim cùm aliquid nobis suppetat otii. Audi igitur; collegi allia, serpyllum, porros, cepas, nasturtium, cuminum, fœniculum, thymum, amaracum, hyssopum, apium, salviâ, satureiam. C. Herbæ sunt olen- tes, quas adhuc numerasti. L. Sic institueram memoriæ gratiâ. C. Perge porro. L. Pauca quidem restant, ut beta, cichorium, lactuca, oxalis, eruca, brassica, portulaca; plu- res non occurrunt. C. Quî potuisti tot meminisse? L. Præ- ceptor mihi dederat scriptum catalogum. C. Et noveras omnes? L. Nôram, alioquin eum interrogâssem. C. At- qui ego non novi omnes, quamvis nomina didicerim. L. Ego tibi plures etiam demonstrabo, cùm licebit no- bis in hortum ire. C. Multumne attulisti? L. Plenum ca- lathum. C. Sed de singulis quantum? L. Nimis es curi- osus: quid vis? De singulis attuli quantum opus fuit. C. Tametsi curiosus tibi videor, tamen hoc mihi velim respondeas: Scin' tu in quem usum præceptor tot olerum genera curaret apparanda? L. Partim ut jus benè condi- retur,

retur, partim ut minutal ex oleribus fieret. C. Quàm bene consulebat nobis? L. Optime; sed tamen ea non erat causa præcipua. C. Quænam igitur? L. Legistine unquam *Moretum Virgilio*? C. Carnem quidem legi: sed moretum nunquam edi, nec vidi, quod sciam. L. At videbis, spero: nam præceptor uxorem docuit conficere, & illa confecit ex ejus præscripto. C. An apponetur nobis aliquid in cœnam boni? L. Saltem jus carniū pingue, bene conditum, carnes optimæ, & minutal ex oleribus. C. Unde scis ista? L. Omnia vidi in culina cùm jussus essem adjuvare, præcipue in meis oleribus repurgandis. C. Quid moretum? non saltem gustabimus? L. Imò dabitur nobis, nam confectum est quod satis sit omnibus. C. Ista mihi sapiunt magis, præsertim æstate, quàm carnes ipsæ; aut pisciculi. L. Optarem profectò servari carnes in hyemem, ut totâ æstate olera & fructus esitarem. C. Atqui (ut accepi) ista minùs alunt. L. Id ego audivi aliquoties; sed quid opus est tanto studiosis alimento? C. Non tanto fateor; si tamen parentes nos viderint pallidos & macilentos; statim ejus rei culpam assignarent præceptor: nonne sic est? L. Non est dubium; sed quid agas? fere parentes (præcipue matres) nobis indulgent nimium. C. Vera quidem dicis; sed tu interim matris indulgentiâ libenter frueris. L. Quasi verò tu minùs. C. Nè mentiar quod tibi ascribo, in me quoque frequenter experior. L. Non possumus parentum ergà nos affectum, nisi nostris vitiis, immutare; tantùm caveamus eorum abuti benevolentia: sed imprimis laudemus illum Patrem nostrum benignissimum, qui nobis tales progenitores dedit. C. Ista libens audio; sed nos hora vocat. L. Age, finem imponamus.

COLL. II.

Morileus, Dotheus.

Unde redis? D. E Foro. M. Quid emisisti? D. Carnem. M. Qualem? D. Vitulinam. M. Ostende, quæso; fere nova res est hoc tempore. D. Vide. M. Bona videtur mihi. D. Non falleris, opinor. M. Quot sunt libræ? D. Nolunt

lanii appendere vitulinam. M. Cur non? D. Propter novitatem. M. Vide astutiam: scilicet quisque vendit quam potest carissime. D. Rem acu tetigisti. M. Quantum putas pendere? D. Duas libras & paulo amplius. M. Quanti emisti? D. Agè, divina. M. Non sum divinus. D. Atqui multi divinant, qui tamen divini non sunt. M. Fieri potest, sed ex quibusdam conjecturis: alioqui divinatio vetita est in divinis literis. D. Divina igitur ex conjectura. M. Emisti totum duobus assibus. D. Paulo minoris. M. Quanti ergo? D. Tenta iterum. M. Viginti denariolis. D. Nolo te diutius torqueri de nihilo. M. Dic igitur sodes. D. Hoc totum constitit mihi sex quadrantibus. M. Profecto fortuna tibi pulchrè favit. D. Quam mihi *fortunam* narras? M. Hic mos est loquendi. D. *Mos* (ut dicitur) *tyrannus est pessimus*. Atque utinam bonos mores tam studiose coleremus quam obstinatè retinemus malos! M. Tunc meliùs se haberent omnia. Nos igitur fortunam istam *Ethnicis* & impiis relinquamus. *Fortuna nihil est: solus est Deus, qui favet nobis, solus est adjutor & protector noster*. M. Istud quidem certo scio, fideliter credo, & verè confiteor: sed quid agas? *Sæpe labitur lingua nihil mali cogitante animo*. D. Oportebat te illud meminisse, *Ne lingua præcurra mentem*. M. Istud quidem didicimus è septem *Sapientum* dictis; sed non semper occurrunt ejusmodi pulchrè dicta; licet ea mandaverimus memoriæ. D. Tanto igitur magis illa est exercenda, ut nobis cùm opus est suppetat. M. Isto tuo admonitu, discam esse alias prudentior. D. Sed audio signum dari; desinamus.

COLL. 12.

Herus, Famulus.

Fuistine hodie in foro? F. Fui. H. Quando? F. Post concionem sacram? H. Quid emisti nobis? F. Ferè nihil. H. Quid autem? F. Butyrum. H. Quanti? F. Quadrante. H. Tantillum? F. Non ausus sum amplius emere. H. Quid timebas? F. Ne bonum esset. H. Satis prudenter factum. F. Cur istud dicis, here? H. Quia malim te esse hac in re timidior, quam audacior. Sed nunquid emisti præterea?

4.
no-
am
tas
nti
qui
est,
est
mi-
nti
olo
hoc
for-
es ?
est
re-
se
&
qui
tud
sed
no.
rai
um
di.
ur
pe-
en-

on-
mil.
te.
id
m.
re
ra-
a ?

Lib. 4.

Colloq. Scholast.

III

terea ? F. Nihil. H. Eho ! nihilne ? F. Nihil prorsus. H. Vah, quàm parce nobis obsonatus es ! F. Quid aliud emere potuissem ? H. Quasi nescias quibus cibis oblectari soleam. N. Scio te amare caseum molliusculum, & pyra, & alios fructus recentes. H. Recte dicis ; cur ergo non emebas ? F. Caseus ipse carior erat pro nostrâ pecuniola. H. Quid fructus ? F. Alii erant non satis maturi, de aliis ego dubitabam essentne boni. H. Miser, non poteras gustare ? E. Atqui istæ mulieres nihil gustare permittunt, nisi te empturum affirmes. H. Nihil mirum ; multi enim gustarent animi tantùm gratia. Tu igitur esto alias prudentior. F. Quomodo ? H. Si videris pulchrum aliquem fructum, eme aliquantulum denariolo, ut facias periculum. F. Quid tum præterea ? H. Si tibi sa- puerit, tum emito amplius ; sin minus, relinquito, & aliò te conferto. F. Bona est ista cautio. H. Memineris igitur ut ipse postea utaris. F. Ego, ut spero, meminero diligenter. Nunquid vis præterea ? H. Ut cures quæ tui sunt officii, deinde literis incumbas.

COLL. 13.

Caroletus, Quintius.

Adfuisti matutinæ precationi ? Q. Adfui : tu vero ubi eras ? C. Iveram ad patrem in cauponam. Q. Quid eo ? C. Heri vesperi jusserat ut se convenirem bene mane. Q. Qui ausus es tam mane prodire, idq; inconsulto præceptore ? C. Jam heri veniam impetraram, antequam iretur cubitum ; sed dic mihi, quid ille à precatione palam admonuit ? Q. *Audiui (inquit) esse inter vos, qui sæpe- numero Anglice fabulentur, & nemo interea vestrum mihi quicquam indicat : quod est argumentum consensio- nis omnium in eodem peccato.* Hæc fuit accusationis summa ; deinde in eam sententiam multa dixit, quæ meminisse non potui. C. Sed quæ tandem fuit conclusio ? Q. *Quam- obrem (inquit) admoneo vos, ut alius alium ad Latine loquendum cohortemini diligenter, & eorum omnes, qui parere noluerint, ad me quamprimum deferatis, ut huic malo remedium adhibeam* C. Nullum igitur verbum licebit ef-

ferre *Anglicum*. Q. Quantum ex verbis ejus colligere potui, non ita rem intelligit. Non enim (ut scis) usq; adeo est severus exactor, ut statim puniat, si cui verbum aliquod inter colloquendum exciderit. C. Aliquoties (ut memini) palam dixit, edictum suum ad eos demum pertinere, qui cum *Latine* sciant, tamen semper latibula quærunt, ut *Anglice* fabulentur, idque de rebus ineptissimis. Q. Ea est quorundam pertinacia, ut malint sapissime vapulare repugnando præceptis honestissimis, quam laudari atque etiam diligi obsequendo. C. Meministi' audire ex ipso præceptore, *Nitimur in vetitum*? Q. Memini atque adeo est verissimum: tamen qui doctrinam *Christi* libenter amplectuntur, non studio peccant neq; malitia. C. Istud præstat verus ille timor Domini. Q. Tales igitur, quoad licet per naturæ infirmitatem, sedulo cavere nituntur, ne quid scientes faciant, dicant, aut cogitent, quo Deus vel minimum offendatur. C. Ergo studeamus & nos id ipsum cavere: studeamus recte vivere, & Dei nostri parere voluntati; non modò ne vapulemus, sed magis ut illi optimo Patri nostro placeamus. Q. Ita fiet, ut vere simus non *tenebrarum*, sed *lucis filii*. C. Sed de his alias plura: nunc ad disputationes nos recipiamus. Q. Ecce! vocat signum.

COLL. 14.

Albertus, Tirotus.

Nunc demum redis a foro. T. Quid demum? Tanta est ad lanienam turba, ut vix accedere potuerim. A. Quas attulisti nobis carnes in diem crastinum? T. Bubulam & vervecinam. A. Estne in foro carniū magna copia? T. Tanta profectò ut mirer adeo caras esse. A. Nihil mirum: Ut multæ sunt carnes; ita multi qui carnes edunt quotidie. Sed quæ potissimum vidisti carnis genera? T. Vidi bubulam, vitulinam, ovillam, vervecinam, suillam, hœdinam, agninam. A. Nihilne ampliùs? T. Quid velles præterea? A. Nihil igitur erat ferinæ? T. Non queo referre simul omnia; imò etiam ferinam vidi. A. Qualem? T. Cervinam & aprugnam. O quam pinguis est aprugna? A. O quam ineptus es! T. Quid ita? A. Quia falleris

4.
oo-
est
od
ni)
ui
ut
est
e-
ue
so
eò
n-
æ-
et
id
i-
a-
n-
o-
e-
d

a
n.
-
a
-
s
?
-
d
o
-
t
a
s

falleris in rerum nominibus. Nam quod in sue domesti-
co dicitur *arvina*, id in sue fero (id est, apro) *callum* vo-
catur; & est in eo genere durissimum. T. Illud quidem
audire non memini. A. Nunc audisti, manda (si vis)
memoriæ. T. Tu verò, doctor, unde illud didicisti? A. Do-
mi nostræ ferina caro res est frequentissima. T. Unde Vo-
bis tanta est copia? A. Pater habet ruri ferarum multarum
vivarium, ex quo interdum solidi apri in urbem adferun-
tur. T. Quale est vivarium istud? A. Locus est fere qua-
drangulari formâ amplissimus, muris altissimis septus un-
dique, consitus multis & proceris arboribus; inter quas
sunt dumeta maxime densa. T. Quales sunt illius arbores?
utrùm urbanæ an sylvestres? A. Sylvestres fere omnes:
sed in his sunt potissimum quercus & fagi; quarum glande
pascuntur cervi, apri, damæ. T. O quantas meritò gratias
Deo debetis, qui vobis largitus est tantum rerum omni-
um abundantiam! A. Non sumus immemores beneficio-
rum ejus. Pater enim plurima bona in pauperes ero-
gat; quod tamen tibi uni dictum esse velim. T. Cur ita;
A. Quia talia non vult prædicari. T. Tanto magis lau-
dandus, quod Christi præceptum vere sequitur, cujus ver-
ba apud *Mattheum* scripta sunt; *Cum facis* (inquit) *ele-*
emosynam; & quæ sequuntur. A. Quoto capite? T. Sexto,
nisi me fallit memoria. A. Sed hæc hætenus: Satis enim
sumus collocuti, & jam ad disputandum convenitur. T.
Eamus igitur. A. Sequere me, aut (si mavis) præcede.
T. Ego neutrum faciam, sed unà ibimus.

COLL. 15.

Grinandus, Moverotus.

Tantum igitur hodie è villa revertisti? M. Hodie tan-
tùm, idque paullo ante prandium. G. Atqui dixeras
te futurum illic modo biduum. M. Ità sperabam fore & sic
pater promittebat. C. Quid igitur obstitit quo minus re-
dieris citius? M. Mater me detinuit, tametì etiam cum
lacrymis eam obsecrarem ut me missum faceret. G. Sed
cur te tam diu remorata est? M. Ut se comitarer in reditu.
G. Quid vero agebas interea? M. Colligebam fructus cum

rusticis nostris. G. Quos fructus? M. Quasi non sint tibi noti fructus autumnales & serotini, pyra, mala, juglandes, castanæ. G. O jucunda exercitatio! M. Non est jucunda solum, sed etiam frugifera. G. Sed hoc malum, quod interrim quinque aut sex prælectionum fructus tibi periit. M. Non omnino periit, spero: curabo pro viribus ut aliqua ex parte recuperem. G. Quid facies? M. Describam quam potero diligentissime. G. Quid tum postea? M. Ediscam ipsam auctoris orationem. G. Sed sententiam non satis intelliges. M. ipsa me juvabit præceptoris interpretatio, ut sensum magna ex parte assequar. G. Nec tamen id satis erit. M. Tu (si placet) aderis mihi per otium, ut conferamus una. G. Libenter equidem faciam. Sed ne istud quidem sufficiet. M. Non habeo quod possim amplius. G. Quando præstitisset vivam audire Magistri vocem! M. Multo sane perstiterat; sed quando id mihi non contingit, nec mea culpa factum est, nihil habeo quod me accusem in hac parte. G. Recte dicis; fac igitur habeas animum bonum. Nam quod ego tecum pluribus verbis de hac re disputavi, non ideo feci, ut vellem te adducere in desperationem; sed totum illud profectum est ex meo in te amore singulari. M. Haud mihi dubium istud est; quo sit ut majorem tibi habeam gratiam. G. Sed ecce! vocat nos ad coenam tintinnabulum. M. Nuntius opportunus.

COLL. 16.

Johannes. Rubetus.

SAlve, Rubete. R. O *Johannes*, auspicato advenis valésne bene? J. Optime, gratia Dei, tu vero ut vales? R. Recte sane, Dei beneficio: sed quando rediisti domo? J. Nudius tertius. R. Bene habet, opportune venisti. J. Nempe sciebam instare vacationis terminum. R. Placétne ut otiose aliquandiu confabulemur? J. Maxime, dummodo semotifimus ab hac turba clamosa ludentium. R. Bene mones; secedamus in auditorium illud quod est apertum. J. Quam apte hîc sedemus? Age loquamur libere. R. Sintne perfecta vestra vindemia? J. Omnino. R. Quantum temporis posuistis in toto opere? Dies circiter quindecim.

R. Tu

R. Tu igitur semper interfuisti? J. Nullum intermisi diem.
 R. Quid agebas? J. Uvas sæpius colligebam. R. Cum verbo *Colligebam* debuisti aliquid addere. J. Quidnam quæso? R. *Et edebam*. J. Quid opus fuit? De hoc nemo dubitare potest. Quis enim fructus bonos & maturos legit, quin edat etiam ex optimis? R. Profecto recte loqueris: euge! responsum laudo. J. Jamne putabas os occlusisse mihi? R. Istud ne cogitavi quidem. J. Quid igitur? R. Non expectabam tam promptum, tamque prudens responsum. J. Nihil est quod mireris. Nam, ut est in proverbio, *Sape etiam est olitor verba opportuna locutus*. R. Cui debes hoc proverbium? J. Magistro *Juliano*. Is enim dictat nobis interdum proverbia ejusmodi, & pulchras sententias ex bonis autoribus. R. Optime vobis consulit; sed quibus horis solet id facere? J. Nonnunquam à cœna, sæpius autem cùm auditorio nihil habemus reddere. R. Utinam sic omnes facerent, dummodo non esset impedimento quotidianis scholæ exercitationibus. J. Bene subjunxisti istam exceptionem per adverbium *Dummodo*. Sunt enim quidam pædagogi, qui suis dictatis & privatis lectionibus sic onerant pueros suos, ut non possint in schola satisfacere. R. Inde fit, ut ipsi præceptores interdum conquerantur de talibus pædagogis. Sed quid agimus? Redeamus ad sermonem institutum. J. Placet. R. Fuistine semper occupatus in uvis colligendis? J. Opus illud in paucis diebus absolvitur, propterea quod ita magnus operariorum numerus ad id locari solet. R. Quid deinde fit? J. Calcantur uvæ, vinum hauritur è cupis majoribus, eadem opera diffunditur in dolia: deinde uvæ ipsæ nondum expressæ subjiciuntur prælo in torculari; postremo exportantur & abjiciuntur vinacea. R. Atqui non curabas ista? J. Imo curabam aliqua ex parte. Nam agendis omnibus intereram, maxime ut sollicitarem operarios. R. Eras ergo illic tanquam præfectus, & quasi magister operum? J. Imo etiam revera magister operum & præfectus, Pater enim me præfecerat. R. Quam gaudebas isto magisterio! Quam pulchrum erat videre te cum tua gravitate

vitae aliis imperantem, alios adhortantem, alios denique arguentem ! J. Profecto si vidisses me, dixisses alium esse quam in schola discipulum. R. Ut video, non eras otiosus. J. Imò, ut bonus paterfamilias, adhibebam saepenumero manus operi, ut ipsos operarios, meo exemplo instigare. R. Non abs re (ut apparet) patre te huic muneri præfecerat. J. Nempe aliis in rebus expertus erat meam diligentiam. R. Absit tamen verbo jactantia. J. Ego sic intelligo; sed liberè sic loquor, quia cum familiari meo, R. Sed pergamus. Quanta est vobis vini copia ? J. Mediocris, qualis ferè hoc anno ubiq; esse dicitur, tamen si vinum rubellum habemus affatim, album non item. Verum quicquid est, contenti sumus, & de manu Domini cum gratiarum actione recipimus. R. Quot implevistis dolia ? J. Plus, minùs quadraginta : sed sunt alia aliis majora. R. Papæ ; Non tibi videtur magnus proventus ? J. Satis quidem ; sed non pro ratione anni superioris. R. Quid refert ? quanto minor est quantitas, tantò etiam pluris vendetur. J. Sic ferè solet evenire : sed nonne tibi videor satis narrare de vindemiis ? Quid præterea desideras ? R. Quoniam sic abundamus otio, volo etiam aliquid ex te audire de fructibus arborum. Est enim quasi altera vendemia. Nonne habes multos ? J. Plenis tabulatis, quæ est Dei benignitas. R. Quando collecti sunt ? J. Quo tempore vinum faciebamus, familia colligebat. R. Quæ sunt vobis ejusmodi fructuum genera ? J. Mala, pyra, castaneæ, juglandes : sed malorum & pyrorum multa est varietas. R. Quid coto-neæ ? Non etiam habetis ? J. Imo habemus, sed ea sub malorum genera continentur ; unde & alio nomine appellantur mala Cydonia. R. Quid autem attulisti huc rediens ? J. Nihil nisi quasillum uvarum selectarum ; sed singulis posthac hebdomadibus mihi afferentur plenis saccis mala, pyra, castaneæ. R. Interea da mihi, quæso, aliquot ex uvis tuis. J. Eamus in cubiculum meum, illic dabo tibi. R. Equidem paratus sum ; eamus. J. Illic etiam agemus de repetendo ultimo in diem *Lunæ* colloquio : nam, ut opinor, id præceptor imprimis exigit.

COLL. 17.

Eustathius, Boscomellus.

A Udivi patrem tuum venisse hodie in Gymnasium. B. Verum audisti. E. Quam venerat gratia? B. Ut pro meis alimentis præceptori numeraret pecuniam, simul ut me illi commendaret. E. Nunquamne te commendarat? B. Imo sæpissime. E. Quid sibi vult ista commendatione tam frequenti? B. Amore vero me prosequitur. E. Quid tum? B. Ideo cupit me diligenter erudiri. E. Quid si commendet ut sapius vapules? B. Ea est fortasse causa; sed quid inde? non propterea me diligit minus. E. Unde istud colligis? B. Quia *puero tam necessaria est correctio quam alimentum*. E. Verum quidem dicis, sed pauci ita judicant. Nemo enim est quin pænam quam virgam malit. B. Illud est naturale omnibus; quis negat? sed tamen *patienter ferenda est pæna, præsertim justa*. E. Hæ habentur in libello morali sententiæ? *Quod merito pateris, patienter ferre memento*. Sed quid si pæna sit injusta? B. Ea quoque patienda est nihilominus. E. Cujus causa? B. Propter *Jesum Christum*: qui mortem injustissimam, eamque acerbissimam tulit pro peccatis nostris. E. Utinam id nobis in mentem veniret quoties aliquid patimur! B. Præceptor id nos sæpe monet, quoties occurrit occasio: Sed *surdus narratur fabula*, ut est in Proverbio. E. Ergo demus operam, ut simus posthac diligentiores. B. Ita faxit Deus.

COLL. 18.

Grandinus, Thomas.

C UR non interfuisti hodiernæ concioni? T. Occupatus eram in scribendis literis. G. Non poteras differre negotium? T. Urgebat tabellarii festinatio. G. Atqui præceptor docet nos, omnia postponenda esse Dei negotiis. D. Docet quidem, neque id mihi dubium est; sed nunquam sumus adeo perfecti quin sæpe Deum terrenis istis postponamus. G. Istud malum est. T. Pessimum vero; sed semper homines sumus, nisi Deus nos Spiritu suo immutaverit. Sed dic, quæso, fuitne frequens

quens auditorium? G. Non admodum; pro more solito. T. Unde fit istud? G. Ignoras populum nunc esse occupatum in vindemiis? T. Non ignoro; sed non possunt homines divinis rebus unicam horam impendere? G. De hoc non est meum tibi reddere rationem; hoc tantum dico, *Turpe est doctori, cum culpa redarguit ipsum.* T. Papæ! quantum colaphum impegisti mihi! Vale: verbum non amplius addam. G. Esto igitur aliàs prudentior.

COLL. 19.

Molinaus, Cararius.

TU igitur cras (ut audio) discessurus es. C. Cras, si Dominus permiserit. M. Eho! cur tam cito? C. Urget me pater. M. Imo, tu urges patrem. C. Itane tibi videtur? Quomodo patrem urgere possum? M. Assidua missione literarum. C. Tantum semel scripsi instare vacationem scholasticam. M. Quando misisti literas? C. Hebdomade superiori. M. Quo die? C. *Veneris.* M. Quid facies domi? C. Instat vindemia, interim colligendi sunt fructus arborum. M. Poteras expectare dimissionis diem. C. Nescio quando sit futurus. M. Spero fore ad finem proximæ hebdomadis. C. Sed istud non est in nostro situm arbitrio. M. Ne in præceptoris quidem. C. Cujus igitur? M. Solius Dei qui hominum consilia suo nutu gubernat. C. Atqui *Satanus* videtur interdum gubernare. M. Quantum Deus ipse permittit. Sed ista sapientioribus relinquamus. C. Tutius est: monet enim proverbium, *Ne futor ultra crepidam.* M. Sæpe istud ex præceptore audivimus. C. Idem quoq; non semel docuit nos illam *Pauli* sententiam, *Noli altum sapere, sed time.* M. Illud etiam frequenter habet in ore, *Altiora te ne quaesieris.* C. Sed audin' tu ad cœnam signum dari? M. Adhuc pulsat aures meas tintinnabulum. C. Eamus in aulam, ne desimus precationi. M. Cras ante discessum te salutabo.

COLL. 20.

Petrinus, Croteranus.

QUO ludi genere hodie te exercuisti? C. Juglandium. P. Ecquid lucri fecisti? C. Imo, perdidisti. P. Fortuna igitur

4.
ito.
pa-
mi-
hoc
ico,
ex!
non

si
C.
ibi
ua
ra.
C.
id
nt
n,
m
fi-
us
tu
e.
us
Ve
i-
li
m
d
a-
as

igitur tibi adversa fuit. C. Nescio quæ fortuna; tantum scio mea culpa id accidisse; sed ita volente Deo. P. Cur Deus id voluit? C. Ut hinc discam ferre graviora cum acciderunt. P. Quasi verò Deus lusiones puerorum curet. C. Curat profecto; quin etiam *nihil sit in rerum natura sine Divina providentia*. P. Siccine philosopharis? Quisnam te ista docuit? C. Non tute audivisti toties ex concionatore nostro? P. Fieri potest ut audierim; sed quid agas? fluxa est mihi memoria. C. Nimirum, quia illam non exerces. P. Quomodo exercenda est? C. Primum diligenti attentione, hoc est, diligenter advertendo ea quæ audivimus, aut legimus; deinde eadem sæpe repetendo; denique docendo alios ea quæ didicimus. P. Ista nobis sæpius inculcantur à præceptore; sed (me miserum!) quam supina est hæc mea negligentia? C. Sic sumus omnes, nisi Spiritus ille Dei nos excitet. P. Quid igitur faciam? C. Expergiscere, mi *Petrine*, toto animo, totisque viribus ad Deum aspira, illum assidue & pro affectu precare, vigilans esto, pravos fugito, versare cum bonis, tum moribus facillimis effice ut eos tibi familiares reddas. P. Quid tandem consequar? C. Rogas? Si te istis moribus assueseceris, Dominus Deus sua clementia tui miserebitur, brevique animum tuum immutatum senties. P. O quam opportunus hic mihi congressus fuit! Obsecro te, mi *Croterane*, ut sæpius colloquamur. C. Per me non stabit quoties utrique licebit per otium. P. Gratias ago maximas. C. Non est quod agas; recipiamus nos in auditorium.

COLL. 21.

Ægidius, Massuerius.

CUR hic dispergebas pisa? M. Quando? Æ. Post prandium. M. Id faciebam animi causa. Æ. Sed pisa illa unde habueras? M. Acceperam è conchula, ubi reposita erant ut crastino die coquerentur. Æ. Debutistine animi causa malum facere? M. Non putabam id esse

esse malum. Æ. Annon est malum conculcare panem pedibus? M. Istud ego nollem facere. Æ. Cur nolles? M. Quia *panis est nobis maxime necessarius*. Æ. Et pisa ipsa, & cætera quæ eduntur, Deus in usum nostrum creavit. M. Non ignoro illud; quin etiam pisces libenter vescor si bene cocta & condita sunt. Æ. Præterea, vellesne abuti rebus tuis? M. Minime. Æ. Tanto minus alienis debes. M. Istud satis intelligo. Æ. Ergo non recte fecisti. M. Non recte fateor; non tamen animo malo. Æ. Cur igitur fecisti? M. Mea ineptia me ad illud incitavit. Æ. Quid inde meruisti? M. Plagas. Æ. Recte dicis, sed (opinor) non ex animo. M. Imo certè, ne me accuses, oro. Æ. Quandoquidem sponte fateris, non accusabo: sic enim velle se dixit præceptor sæpissime. M. Quid ille dixit; Æ. Ut de rebus ejusmodi levioribus neminem ad ipsum deferamus, qui modo culpam libens agnoverit. M. Istud ergo beneficium tibi debebo, mi *Ægidi*. Æ. Nihil velim mihi debeas hoc nomine; sed mecum precare Deum ut à malo nos liberet: M. Quotidie in schola quater aut quinque palam precamur. Æ. Quid tum? M. Præterea privatim quoties cibus sumitur, quoties cubitum itur, quoties cubitu surgitur: Nonne satis hæc sunt? Æ. Præter illa, sæpe monet præceptor, ut interdum pro se quisque precandi causa secedat aliquo in secretum locum; meministi? M. Memini probe: sed (ut scis) difficile videtur esse, ut pueri secretis precibus assuescant. Æ. Et tamen paulatim assuescere optimum fuerit. M. Progressu temporis Deus ipse noster ad eam rem nos incitabit, atque assuesfaciet. Æ. Ità fore sperandum est: si tamen in verbi ejus tum lectione, tum auditione sedulo proficiamus.

COLL. 22.

Varro, Castrinovanus.

Quid est quod hodie tam cito à patruo redieris, præsertim cum fuerit convivium? C. Quid illic fecissem diutius? V. Cœnam expectasses, ut ederes de prandii reliquis.

4.
em
es?
pifa
re-
ter
el-
ni-
non
no
ad
as.
no
fa-
tor
no-
do
ibi
no-
et:
re-
es
ar-
no-
u-
M.
ut
m
us
et.
m

e-
m
i-
s.

quius. C. Satis ederam in prandio. Præterea, jussit patruus ut domum reducerem præceptorem, quem ego ad convivium deduxeram. V. Quid tuns patruelis? cur in ludum vobiscum non rediit? C. A matre retentus est in unum aut alterum diem. V. Quamobrem? C. Ut illi refarciantur vestimenta. V. Illa est mulierum cura. Sed age, quoniam nunc otiosi sumus, narra mihi (quæso) aliquid de convivio. C. Quid de illo scire cupis? V. Primum, qui convivæ fuerint; deinde, quam lautum & opiparum convivium. C. Convivæ fuerint hi præcipui, quatuor Syndici, Sub-præfectus urbis, & alii duo primæ notæ e Senatorum numero. V. Nostine? C. De facie quidem: sed eorum non teneo nomina. T. Nulline præterea? C. Duo item ex patrui mei familiaribus. V. Quotus accumbebat præceptor? C. Quotus esset non observavi: sed erat in media ferè mensa, e contraria parte mei patrui. V. Tu vero? C. Hui inepte, qui istud roges! Egone homunculus cum tantis viris epularer? Satis hoc mihi honorificum fuit, quod ministrarem. V. Nullene erant mulieres? C. Nulla præter uxorem patrui, quæ quidem sedebat in mensa extrema. V. Quid illa tam remota? C. Sic voluit ipsa, ut identidem commodius surgeret propter ordinem ministerii. V. Quid filius? C. Juxta matrem assidebat. V. Habeo de convivis, nunc expecto de convivio. C. Onus mihi valde magnum imponis ac difficile, maximè propter memoriam: sed quando (ut dixisti) plusculum otii nacti sumus hoc pomeridiano tempore,, dabo equidem operam ut aliqua ex parte expleam desiderium tuum. V. Pergratum mihi feceris. Eà tamen lege, ut par pari referas, si quando dabitur occasio. V. De hoc nihil est quod dubites. Incipe. C. At ego interea sedere volo, quia longa est narratio. V. Eamus sub pergulam, ut in umbra commodius fabulemur. C. Audi nunc jam. V. Quia (ut ais) longa est narratio, dic mihi primum, quota hora accubitum est? C. Ferè decimà. V. Quota surrectum? C. Paulo ante meridiem. V. Sedebántne omnes commode? C. Commodissime. V. Nunc ad rem aggredere. C. Accipe igitur mensæ præludia. V. Appone, cum voles. C. Im-

C. Imprimis apposita sunt tenella crustula, mellita operâ pistoris cum aromate. V. Optimum sane exordium, & ad conciliandos animos aptissimum. C. Omitte, quæso, istas interpellationes, ne mihi perturbetur memoria. V. Posthac non interpellabo, nisi si quid opus erit requirere. C. Secutæ sunt pernæ salitæ, hilla infumata, lucanicæ, linguæ bubulæ sale quoque & fumo induratæ. Atque hæc ad excitandam appetentiam, & sitim acuendam. V. Quasi vero non satis accueretur Solis æstu & fervore. C. Sic docti solent facere convivatores. V. Ist hæc audio libenter, præsertim cum exprimas omnia propriis & significantibus verbis. Perge porro. C. Eodem ordine interposita sunt acetaria è lactucis capitatis, avium intestina frixa, minutalia ex vitulina, cum ovorum vitellis integris. Et hæc hætenus de præludiis, qui missus primus fuit. V. Nihil interim bibitum est? C. Indigna homine quæstio. Quis enim vino hîc parceret? Vix tres, & quidem strenuissimi, fundendis potibus sufficebamus. Sed de potibus agam posterius; sine me cibos expedire. V. Age, sino. C. In secundo missu hæc fere fuerunt, artocræ, pulli gallinacei elixi cum lactucis, bubula, vervecina, vitulina, suilla recens & salsa, jus carniū ovorum vitellis croco & omphacio suavissime conditum, aliquot item juscula ex oleribus. V. Hic plus opinor fabulatum quam esum fuisse, quia scilicet assa expectabantur. C. Vix mensam attigerant, cū illa tollere jussi sumus. Venio igitur ad tertium missum, in quo assa hæc fuerunt exposita, pulli gallinacei, pulli columbini, anserculi a tiles, & fuculi, item cuniculi, armi vervecini; postremo, ferina duorum generum, opere pistorio incrustata. V. Quid præterea? C. Quid? Hem! (penè prætermisi) dux perdices interjectæ cum lepusculo, fabæ virides frixæ, & pisa cocta cum siliquis. V. Nihilne piscium? C. In tempore admones. Erat trutta ingens, quæ divisa fuerat in partes quatuor præter caudam; prægrandis item lucius ad eundem modum quadripartitus. Taceo minutos
piscēs

pisces & mediocres; partim elixos, partim assos aut fri-
xos, item cancos fluviatiles; magno omnia numero; sed
hæc magis ad ostentationem quam ad necessitatem; de iis
enim fere nihil gustatum est. V. Unum mihi videris præ-
termisisse. C. Quid illud est? V. Nulline erant intinctus?
C. Imo singulis propemodum ferculis addita erant scitifi-
simi saporis embammata, quæ coquus ipse miro artificio
concinnaverat. Nec vero defuerunt capparides ex oleo
& aceto, mala citrea, olivæ conditivæ cum sua muria,
acetum rosaceum, succus oxalidis. V. O quot & quanta
gulæ irritamenta! C. Adde etiam, corporis & animi im-
pedimenta. V. Sed quis, quæso, fuit ultimus actus fabulæ?
C. Tandem cum jam nec carnes nec pisces ullus ederet,
jubet patruus apponi bellaria; in quibus hæc fuerunt præ-
cipua, caseus recens pinguis-^{simus}, itemque vetus multi-
plex, scriblitæ, placentulæ, oryza in lacte cocta, & bene
saccharata, Persica præcocia, ficus, cerasa, uvæ passæ, cary-
otæ, tragemata serotina, salgama multorum generum, &
alia, quæ nunc mihi non occurrunt. Tanta denique fuit
omnium esculentorum affluentia, ut mensa ipsa vix susti-
neret. Quid quæris? quater aut quinque mutati sunt or-
bes & quadrulæ. Cibos crassos & duriores magnâ ex par-
te integros in culinam referebamus; adeo pauci attinge-
bant, propter delicatiorum copiam. V. Quid confert
tanta cibariorum abundantia & diversitas? C. Ad gra-
vandam stomachum, & morbos complures generandos.
Sed quid agas? Sic serè hoc tempore vivimus. V. Qui tali-
bus viris convivia faciunt, certare videntur de copia, de
apparatu, de splendore & lautitia. C. Et tamen extant in-
ter hujus civitatis leges quædam (ut audiavi) sumptua-
riæ. V. *Silent leges inter convivia*, ut obiter è Cicerone
detorqueamus aliquid. C. An putas omnes convivas illâ
sumptuum immanitate delectari? V. Non, puto nisi
forte sint lurcones, aut asoti, aut *Apiciani* (ut ita di-
cam) ventricolæ. Caterum, quid est cause? C. Rogas?
Convivorum non modò stultitia, sed etiam insania.
V. *Maxima pars hominum morbo jactatur eodem*; ut

ait *Horatius*. C. Sed nos hanc censuram omittamus, juxta proverbium, *Ne futor*, &c. V. Redeamus igitur ad propositum. Quale vinum appositum est? C. Si de colore quæris, album, nigrum, fulvum, sanguineum, déq; singulis coloribus vina multiplicia. Si de bonitate; omnia ferè generosissima: sed imprimis commendabant illud vini genus ex *Burgundia*, quod vulgò vocatur *Arbosum*. V. Unde hoc petebatur? C. E patruï cella vinaria. V. Habetne multum ejusmodi? C. Duos cados vini *Helvoli*, duos item albi limpidissimi. V. Quis fuit prandii exitus? C. Ubi videt patruus convivas omnes penè desessos edendo, bibendo; colloquendo; tunc vinum fundi jubet singulis, omnes ad extremum potum invitat. Hinc ordine tolluntur omnia, insternuntur mensis latiora mantilia ex lino tenuissimo, datur aqua odorifera manibus leviter abluendis; ego & patruelis de more, Deo gratias agimus; ipse verò patruus clarà voce agit universo cœtui. Tandem primus Syndicus, convivarum nomine, satis accurato sermone, publicas agit gratias convivatori, simul objurgat eum, quòd tam munifico & sumptuoso apparatu convivatus fuerit. *Imo* (inquit patruus) *mibi quæso ignoscite, quod vos pro dignitate non satis ampliter tractaverim*. His dictis, surgunt è mensa universi, magna pars vale dicto statim discedit; cæteri manent, stantes & colloquentes in aula. V. Quid vos interea qui ministraveratis ad mensam? C. In culinam ad prandium nos recepimus, corpus illuc otiosè & animi sententia curavimus. V. Ubi erat interim præceptor? C. Patruus illum seorsum vocaverat ad alloquium. V. Credo, ut te & filium suum de meliore nota commendaret. C. Istud est verisimile. V. Nescis quæ fuerit causa tanti convivii? C. Quid meâ scire refert? V. Tantò minus igitur meâ. C. Rectè colligis, & sic expectabam. V. Atqui non sum Dialecticus. C. Tibi est naturalis Dialectica. V. Eandem habent & rustici. C. Sed age, dic mihi serio, non ego te tractavi magnificè? V. Tali convivio nunquam interfueram. C. Gaudio stomacho tuo satis esse factum. V. Est Deo gratia, qui

qui dedit nobis otium tam jucundum. C. Surgamus tandem; nam audio pueros lulu discedere.

COLL. 23.

Pastorculus, Pæsatus.

T *Ityre qui patula resides sub tegmine mori,
Tunc hic solus eris, tam letus, tamque supinus?*

P. O Melibæ, Deus nobis hæc otia fecit;

Ille Deus magnus, nostrum qui fecit in usum

Omnia, dans propriam cunctis animalibus escam:

Qui mare, qui terras, & quod tegit omnia cælum

Condidit, ille opifex rerum, qui summus habetur.

Pa. Carmina mitte loqui, nunc me liquere Camænæ:

Est mihi mens alibi, cupio certare merenda.

P. Sed tamen hæc tecum poteris residere sub umbra:

Namque hic (ut cernis) locus est satis amplus utrique.

Pa. Mittamus ergo verliculos, & merendas nostras con-

feramus. P. Per me non stabit; scrutemus peras; age

explica tuam. Pa. Expecta parumper; dic mihi prius

quid habes in merendam? P. Panem. Pa. Quasi verò sine

panem merenda esse soleat. P. Nè panem quidem paupe-

res semper habent. Pa. In tempore admones, ponendæ

erunt reliquæ nostræ in eorum corbulam. P. Quid si

reliquiarum nihil fuerit? Pa. Saltem restabit panis, &

hoc satis erit. Sed dic tandem, nunquid habes opsonii?

P. Etiam dubitas? Mater mea nunquam committeret,

ut me in scholam mitteret sine aliquo opsonio. Pa. Dic

ergò quid est? P. Divina. Pa. Non sum vates, nec ve-

lim hanc merendæ horam in nugis terere. P. Saltem

periculum facies quam valeas conjecturis; qua de re jam

aliquid in Rhetoricis audivimus. Pa. Aut caseus aut caro

est residua ex prandio? P. Neutrum. Pa. Dic sodes, ut ac-

cingamus nostri operi. P. Ne te diutius torqueam, sunt

pyra præcocia. Pa. Ain' tu? res nova; nondum hæc anno

videram. P. Vide nunc. Pa. Quàm matura sunt! P. Cur

non addis etiam, Quàm bona! Pa. Sed nondum gustavi.

P. Satis acutè me reprehendis. Accipe, & gusta. Pa. Papæ!

quàm mitia quam boni succi! P. Nonne meritò maximas

gratias agere debemus Deo nostro, tam benigno Patri, qui nobis indignis tot bona, tamq; varia largitur? Pa. Qui non facit, is profecto est ingratus. P. Agedum, vescamur bonis ejus cum gaudio & gratiarum actione. Pa. Jamdudum esurio. P. Sed tu nullum habes opsonium? Pa. Vide frustum crassum vetusti casei. P. Edamus primum pyram, caseo claudemus stomachum. Pa. Sed maturemus, ne forte hora nos opprimat. P. Neutrum cessare video, certe quod ad me pertinet, non queo comesse citius. Pa. Ne tamen ita devores porcorum more. Ecquid pudet? P. Quia dicebas esse festinandum. P. *Maturemus* dixeram, non autem *festinemus*. P. Ego non adeo scrupulose inter hæc verba discrimen facio. Pa. Vult tamen praeceptor, ut proprie loquamur, quantum per captum ingenii licebit. Nam bene loquendo, bene etiam scribere condiscimus. P. Contra, diligenter scribendo, consuescimus etiam recte loqui. Pa. Hæc duo inter se conjuncti sunt. Sed heus! otiose (inquam) edamus; satis habemus temporis. P. Nonne tota hæc hora ad merendam libera est? Pa. Hodie quidem libera: sed tamen desinamus, ne panis deficiat nos, & nihil reliqui fiat pauperibus. P. Eamus ergo ad puteum, ut aliquantum potemus. Pa. Hem! verborum proprietate semper abuteris; istud *bibere* est, non *potare*. P. Quod mihi non parcas, habeo sane gratiam. Ex prava institutione prima hæc contraxi. Pa. Verissime igitur *Quintilianus* dixit, *Hæc ipsa magis pertinaciter hærent, quæ deteriora sunt*: meministi? P. Memini, sed interim juva me, ut hauriamus aquam è puteo. Pa. Enitere validius; nimium me laborare sinis. P. Tanto bibis jucundius. Pa. Bibitum satis est; recipiamus nos in aulam, ne precationi deficiamus, & actioni gratiarum. P. Tu præcede; dum urinam illuc eo redditum.

COLL. 24.

Leonardus, Pellio.

D Emiror tuam negligentiam. P. Qua in re tandem? L. Quod te non curas diligentius. P. Ego vero me curo fortasse nimis. Satis edo, bibo, dormio; quæ est Dei

Dei

Dei erga me benignitas : præterea pectus capillum, lavo manus, faciem, dentes, oculos; & hæc mane præcipue : quinetiam, cum tempus postulat corpus exerceo, relaxo animum, & ludo cum cæteris. Quid vis amplius ? L. Mittamus ista ; non ea sunt quæ in te reprehendo. P. Quid igitur ? L. Circumspice vestimenta tua, à calce ad verticem nihil integrum invenies ; omnia sunt lacerata & obsoleta. Ista profecto nequaquam vestrum genus decent ; si saltem curares vestitum tuum sarcendum, aut quoquomodo instaurandum. P. Loqueris tu quidem quæ libet : quod si parentes haberes tam procul remotos, fortasse non esses elegantior. Si mihi pecunia suppeteret, non paterer me usque adeò pannosum esse. L. Nec ideo tamen cares negligentia. Cur enim non petis aliunde mutuo ? P. Unde peterem ? L. Si non aliunde, certè à præceptore posses. P. Quid si dare nollit ? L. Nemini denegat ex discipulis domesticis, si quidem videt opus esse. P. Id ego non ignoro ; sed sum verecundior, quàm ut audeam ex eo petere. L. Ah ! rusticus est iste pudor. P. Malo tamen verecundus esse, quàm impudens. L. *Verecundia* (ut dixit quidam) *est bonum in ad-lescente signum* ; sed ubiq; adhibenda est mediocritas. P. At eo sum ingenio, ut semper vereor offendere quempiam. L. Ingenium laudo ; sed *est modus in rebus*. Nam ille offendendi metus habere locum debet in rebus turpibus aut certè indecoris : hic vero nihil tale video. Est enim usitatum in hominum societate, ut alii aliorum operà indigeant. Quis igitur mihi vitio dabit, si quid ab amicis aut commodato petam aut mutuo ? P. Nemo reprehendet, nisi forte rebus ejusmodi abuti velis. L. Tu vero (quantum ego te novi) abuti nollis. P. Apage istum abusum ! L. Quid ergo jam obstat, quo minus petas, præsertim ab homine facillimo, tuique (ut apparet) amantiissimo ? P. Age, petam ; sed per epistolium, quod ut reddas, tibi dabo. L. Reddam profecto libentissime, teque illi commendabo diligenter. P. Equidem non parvam tibi gratiam habeo, quod me tanti feceris, ut ad hanc fiduciam hortarere. L. Nunc restat,

ut scribas quod dicis epistolium, reliqua mihi commit-
tas. P. Bene vertat Deus quod cœpimus. L. Ne dubites;
res prospere succedet.

COLL. 25.

Clavellus, Quercitanus.

Nescis quid mihi his diebus in mentem venerit?
Q. Quid istud, quæso? **C.** Cogito in gymnasium
me recipere. Quid in gymnasium? Habitandi causa?
C. Non ut inquilinus habitem; sed ut vobis convivam in
mensa præceptoris. **Q.** Utinam istud ex animo ac verè
diceres! **C.** Ex nostra mutua consuetudine atque amici-
tia deberes satis intelligere, me nihil apud te neque si-
mulare, neque dissimulare solitum. **Q.** Planè istud jam-
pridem intelligo: sed audito ex te isto verbo, me rapuit
affectus in eam exclamationem; ita prorsus oblitus eram
mei. **C.** Non aliter dictum tuum accipio: sed ad rem. Pa-
ter quidem non cogit me, sed ex vultu & verbis ejus satis
video, id illi placere maximè. **Q.** Nempe hoc illud est,
novit pater tuus, vir prudentissimus, *liberalia ingenia*
cogi nolle, duci facile. Sed tamen non dubito id fieri di-
vini instinctu numinis; tu vero quid judicas? **C.** In ea-
dem sum sententia, præsertim cum ego quoque in eam
partem sponte propendeam. **Q.** Magnum argumentum,
istud esse ex Deo consilium. **C.** Id ego crediderim: nam
qui ad eam rem coguntur à parentibus, ferè quærunt
subterfugia quibus detrectent imperium. **Q.** Ego (ut
fatear ingenue) aliquando id in me sum expertus, ante
scilicet quam ingressus essem. Quid enim censes? Au-
diebam ex istis *Satanæ* mancipiis tot maledicta, tum de
præceptore, tum de disciplina; ut mihi viderer carce-
rem aut piltrinum ingredi veriùs quam gymnasium.
Quòd si tu quoque in aliquam ejusmodi pellem incidis-
ses, non dubium est, quòd ille manibus pedibusque obnixè
conatus esset abstergere te ab isto tam sancto propo-
sito. **C.** Nemini adhuc palam feceram. **Q.** Quod mi-
hi dicis, non est palam facere. **C.** Satis scio, sed mihi
istud excidit ex *Terentio*. Nunc pergamus ad reliqua.

Q. Quid

Q. Quid restat, nisi ut Deum preceris, & pergas gnaviter in sententia? Audies de quotidiano victu in nostra mensa, de præceptoris & hypodidascali familiaritate in audienda prælectionum repetitione, de facilitate præceptoris in ipso convivio, de illo à cœna placido studiorum certamine, de libertate colloquendi per otium de honestis, de libera inter nos reprehensione. C. De his (inquam) omnibus satis multa narraſti mihi alias, quæ quidem valde placent omnia; mihi tamen nihil videtur utiliùs, quàm illa perpetua *Latine* loquendi exercitatio. Quis enim major est studiorum fructus? Quid honestius? Quid jucundum magis? præsertim ubi alius alium sine odio aut invidia libere reprehendit? Quid, quod victi in earum rerum certamine pudore tantum puniuntur, victores etiam præmio donantur? Omnes denique vestræ exercitationes vel auditu ipso me delectant mirifice. Q. Quanto magis illud diceres, si videres ista; si, dum geruntur, interesses! C. Ego (Deo volente) interero. Q. Utinam propediem! C. Ita spero quidem; unus tamen restat mihi scrupulus, quo me facile (si voles) liberabis. Q. Faciam bona fide, si potero; sed interim vide ne *nodum in scirpo* quæras, ut antea vidimus in *Terentio*. Age, qui tandem scrupulus iste est? G. Suspecta est mihi vestra disciplina scholastica: non quod velim ob id incæpto desistere; sed ut alacrius veniam, & jucundius, ubi ea de re te audiero. Q. Nisi tu is esses, qui (ut ego novi) me nec vanum nec mendacem existimas, equidem malletm de hoc omnino tacere, quàm ea tibi referre quæ sentio. C. Quid ita tandem? Q. Quia difficile est ea verisimilia facere quæquam alioqui verissima cùm de his vulgus hominum pessima quæque dicat & judicet. C. Quorsum istud, quæso? Q. Nam improborum mendaciis adeo male audit nostra disciplina inter istos idiotas, ut mirum sit unum aliquem habitare in schola nostra velle; tametsi (quod est opus Dei) quo pejus audimus, eo plures ad nos conveniunt. C. Nihil opus est tam longa insinuatione; dic mihi plane omnia, ne timeas, non me absterrebit.

Omnia præcepi, atque animo mecum ante peregi. Q. Adverte igitur animum, dicam brevissime quicquid alicujus esse momenti videbitur. Imprimis illud velim tibi persuadeas, præceptorem esse nobis multo humaniorem, quam in schola apparet. Tam enim familiariter versatur inter nos, quam prudens pater solet inter liberos. Cur igitur (inquires) est palam tam severus? Respondeo, Quia sine tali severitate (ut ex ipso audiui, cum aliquando familiari cuidam narraret) tanta turba scholastica, tamque variis moribus prædita, nec coerceri, nec in officio contineri posset. Suo enim quisque more, suo quisque arbitrato vellet vivere. C. Quinetiam miror ego mecum sæpius tantam esse in tota schola reverentiam, tantum silentium, tantam denique modestiam. Q. Multo magis mirarere, si unquam vidisses scholas paganicas. C. Vidi aliquando, atque consideravi diligenter. Plus est silentii in gymnasium nostro sexcentenario, quam quadraginta puerorum, imo triginta in istis scholis trivialibus. Sed perge, quæso; vereor, ne sis Orator *Asianus*: Jam enim incipit oratio tua quasi longius aberrare. Q. Atqui etiam interpellas ipse. C. Nihil extra propositum dixi; sed nunc prosequere. Q. Vis in summa dicam tibi? Disciplina hæc domestica licet paucis improbis odiosa videatur, bonis tamen & studiosis propter utilitatem valde placet. Nam, si domi res esset dissoluta, quid nobis tutum foret contra lascivorum & petulantium insultus? quæ nobis quies? quæ studiorum tranquillitas? Itaque disciplina ipsa veris studiorum amatoribus est persugium, & quasi propugnaculum non secus ac nautis portus in tempestate: Denique quisquis est inter nos pacificus, & ad rectè semper agendum paratus, is est à disciplina tutissimus. Nec vero id agit præceptor, ut nos plagis & verberibus trahat ad literarum studia; sed nos potius inducere nititur his maxime rebus, honeste & liberali tractatione, benevolentia, humanitate, facilitate morum, beneficiis, denique virtutis & studiorum amore. Ex quo fit, ut major pars nostrum sic affecta sit, ut illi ex animo parere studeat cum caveat

caveat offendere, eum tanquam parentem diligat, observet, revereatur. C. Alioqui discipulorum officio non fungere mini. Q. At sunt quidam verberones, qui nec Deum timent, nec parentes, nec verbera, qui & literarum studia oderunt *cane peior & angue*, ut verbis utar *Horatii*: talibus inquam severa interdum adhibetur disciplina; quia videlicet necessitas cogit. C. Sat habeo. Nunc enim video quorsum spectat vestræ disciplinæ severitas. Q. Nimirum, ut mores bonos tueatur, malos autem ut corrigat, aut expellat. C. Ego disciplinam istam sane deosculor, tantum abest ut reformidem. Te autem mihi *Quercetane* amo equidem de ista loquendi libertate, quā mihi stimulos acriores addidisti. Q. Ego vero immortales gratias ago Patri cœlesti, qui tibi mentem bonam dederit, & sincerum iudicium. C. Vale igitur, & me (si Dominus permiserit) expecta in proximam hebdomadem. Iterum vale & inceptum nostrum tuis precibus *Christo* commenda etiam atque etiam. Q. Precor tibi noctem quietam, & somnum placidum.

COLL. 26.

Florentinus, Basilus.

Quid est quod ita te tristem video? B. Me miserum! vix sum compos animi, ita sum timore perculsus. F. Quid (inquam) istud est? B. Præceptor nos deprehendit? F. Qua in re? furtone? B. Ah! minime gentium. F. In quo igitur? B. In secreta computatione. F. Indignum facinus! B. Heu me miserum, me miserum! quid agam! F. Ah! nè te afflictes tantopere. Qui aderant tecum? B. *Flavianus & Forensis* O perditos, qui me huc impulerunt! F. Ubi id factum fuit? B. In cubiculo *Flaviani*, qui utinam hodie è lecto non surrexisset. F. Quomodo tandem deprehensi estis? Non erat obseratum cubiculum? B. Imo erat. Sed (ut scis) præceptor claves habet omnium conclavium: præterea, putabamus illum in conventum hodiernum fratrum accessisse; alioqui pessulum obdidissemus ostio. F. Utcunque res habet, Deo volente accidit. B. Sic omni-

no sum persuasus ; sed fere ita solemus nostra omnia, si-
 ve bona, si ve mala, vel prudentiæ nostræ attribuerè, vel im-
 prudentiæ. F. Qua occasione computationem istam ac-
 ceperatis ? B. Illi duo (quod satis nōsti) non sunt con-
 victores. F. Quid tum ? B. Domo allatæ fuerunt eis ad
 victum nescio quæ cupediæ, quæ utinam in via periis-
 sent. F. Sed noluit Deus : perge. B. Et quia illos interdum
 per otium doceo, heri post cœnam, ad istas epulas me
 invitarunt in hodiernum jentaculum. F. Tibi infaustum
 jentaculum ; sed quid ? eratne vinum ? B. Imo plûs satis
 erat vini. Habent enim vini doliola in cella præceptoris.
 F. Quid præceptor, ubi vos sic epulantes vidit ? annon ex-
 canduit gravissimè ? B. Nihil prorsus commotus est ; sed
 subridens, *Volo (inquit) esse de isto symposio, si placet.* F. O
 molestum convivam ! Quid vos ? B. Attoniti omnes ob-
 muteffimus. Nam, eo dicto, statim se proripuit. F. Om-
 nia signa hic video esse pessima. B. Quis ita non judicet ?
 F. Oportet præceptorem rem aliunde olsecisse. B. Suspe-
 ctus est mihi quidam qui nos indicaverat. F. Quem suspi-
 caris ? B. Dicam tibi post rei exitum. F. Quod invenie-
 tis huic malo remedium ? B. Nescio ; valde stupemus
 omnes, tametsi duo illi convivatores mei nihil videntur
 esse solliciti ; habent enim in promptu causam. F. Quid
 tandem causari queunt ? B. *Iveramus jentatum*, inquit,
quia mane cum cæteri jentarent eramus cum parentibus qui
beri nobis attulerant alimenta. F. Istud quidem est aliquid ;
 sed non tamen sic pœnas evadent. B. Cur non ? F. Quia
 id fieri debuit in triclinio palam, non autem clanculum
 in cubiculo. Illud etiam causam gravabit, quod te
 (cum sis convictor) quasi ad crapulandum adduxerint,
 quod quidem ipsi præceptoris est maxime odiosum : tua
 tamen causa est longe pessima. B. Cedo igitur quid faciam,
 mi *Florenti* ? F. Age, conferamus consilia, quibus
 (si fieri potest) absolvaris. B. Nihil est quod a me ex-
 pectes in eo genere ; (neque enim consilii locum habeo
 neque ullam remedii copiam :) sed tu, (obsecro) ex-
 plica vires ingenii tui ad me cito juvandum. Animus

pendet mihi: instat pœna, satis vides, ea (nisi quid impedi-
diat) post cœnam exigetur. F. Id nequaquam fiet. Cùm
enim crimen publicum non sit, non erit pœna publica.
B. Sive publice, sive privatim id futurum est, non differe-
tur. F. Recte judicas. B. Id causæ est, quamobrem nunc ad
opem tuam confugerim: Quod si me deseris, actum est;
dabo pœnas gravissimas. F. Ad Deum potiùs confugien-
dum fuit, sine quo nullum valet consilium, à quo item sal-
lus omnis & petenda & speranda est. B. Res est manifesta
satis, & ego priusquam te audirem, non prætermisi præ-
candi officium: sed tamen vult ille Pater clementissimus,
ut iis utamur auxiliis quæ nobis offert ipse, & quasi in
manum dat. Quare te oro per nostram arctissimam ne-
cessitudinem, consilio tuo nunc mihi succurras. Hic non
est cessandi aut tardandi locus; huc igitur vires tuas
intende; hanc causam suscipe, obsecro. F. Quandoqui-
dem sic instas, ut vim adferre quodammodo videaris,
dicam ex animo & vere quod sentio. Nôstin' præpto-
ris ingenium? Novi (opinor) ex parte aliqua. F. Ergò
memoria tenes, nihil esse illo clementius, iis quidem quos
videt submissos esse, & culpam ingenue confiteri; superbis
autem & contumacibus vix aliquid potest ignoscere. B.
Egomet illa non semel observavi. F. Scin' igitur quid
facias? B. Dic mihi quæso. F. Dum tua res adhuc integra
est, tibi suadeo, ut hominem solus adeas in musæum, &
orationem habeas in hanc sententiam: "En ego, præ-
ceptor humanissime, graviter peccavi fateor; sed (ut
scis) prima est noxa, quam admiserim. Nunquam enim
antea quicquam admiseram quod flagris dignum vi-
deretur. Quamobrem clementissime præceptor, hanc
primam culpam (si tibi placet) pristinæ integritati
meæ condonabis: quod si unquam posthac recidero,
causam non dico, quin plectar severissime. Hac aut si-
mili oratione illum (ut spero) exorabis. B. O consilium
prudens & opportunum! F. Utere, si tibi videtur. Tale
certe est, quare mihi dari vellem in ejusmodi malo. B.
Sed unum restat, de quo sum sollicitus. F. Eho! quid restat?

B. Non

B. Non potero tam breviter & commodè dicere in conspectu præceptoris quàm tu nunc dixisti. F. Non debes adeo de verbis meis esse sollicitus, modo tenes sententiam. B. Propemodum teneo. F. Bene habet, scribe nunc crasso modo ut poteris; deinde conferemus una: postea edisces ad verbum diligenter. B. Hoc nihil est neque tutius, neque certius: sed quo tempore censēs illum adire posse opportunè? F. Cùm primùm videbis eum à prandio se recipere in bibliothecam: aut si fortè (ut solet) ambulatum in horto solus iverit, tunc illum statim sequere. B. Quo tum utar exordio? F. Non opus est alio, quàm quo apud illum uti solemus omnes. B. Quid est illud? F. *Præceptor, licetne pauca?* B. Bene vertat Deus omne consilium tuum. Nunc eo scriptum quod dixisti, deinde te revissam. F. Matura, nam instat hora prandii.

COLL. 27.

Ambrosius. Gratianus.

Subtristis mihi videris, *Gratiane*, quid rei est? G. Dies noctesque de patre absente cogito, & ob eam rem interim mœrore conficior. A. Quamdiu absuit? G. Quatuor abhinc menses. A. Nihil ad vos interea scripsit? G. Ex quo discessit nè verbum quidem audivimus. A. Fieri potest, ut scripsit: sed aut literæ interciderunt, aut fuerunt interceptæ. G. Quod dicis verisimile est. Nam antea, ubicunque esset, solebat nobis scribere. A. Nonne hac æstate iverat *Lutetiam*? G. Eo certe consilio tunc sese in viam dederat. A. Confido saluum esse. G. Ego quoque non diffido; sed non ideo meus allevatur dolor. A. Quid ait mater? G. Ferè semper lamentatur: inde fit, ut mihi duplicetur ægritudo. A. Sed tamen non usque adeo te macerare debes; potiùs enim de illo benè sperare oportet, quam te sic macerare. Quid enim sunt quatuor menses? Quotula est pars eorum, qui tot annos domo absunt, interim jactati *per varios casus per tot discrimina rerum!* G. Sed quid me consolantur aliorum casus & pericula? A. Vide tamen, ne sis nimium delicatus, qui patris desiderium

rium tantillo tempore ferre non queas. G. Ferrem equidem æquo animo; modo illi bene esse saltem intelligerem. A. Cui potest esse male, qui in Deum spem omnem collocavit? *Sive enim vivimus, sive morimur, Dei semper sumus*; ut divus *Paulus* ait. G. Nihil dubito illud esse verissimum; sed ea est carnis hujus infirmitas. A. Quid faceret igitur, qui in *Christo* spem nullam habet? G. Nescio. A. Sed cave tamen ne ista tua impatientia Deus ipse offendantur. G. Delictum meum subinde agnosco, & supplex imploro veniam. A. Facis, ut debes. Sed audi quæso, quid mihi nunc in mentem venerit. G. Quid istud est? A. Quid si pater tuus navigaverit in *Britanniam*, negotiandi causa? Illic enim nunc est libertas maxima. G. Quam libertatem dicis? A. Evangelium, quod illuc auditur liberrimè. G. Ain' tu Evangelium nunc esse in *Britannia*? A. Certa res est. G. Atque Idololatriam profligatam? A. Omnino. G. O auditu jucunda Evangelia! A. Imo jucundissima. G. Sed unde scis ista? A. Unde sciam, rogas? Miror ego te adhuc ignorasse quod in ore est omni populo. G. Mirari defines, si scias ubi nos habitemus. A. Ubi, quæso? G. In angulo totius urbis remotissimo. A. Atqui putabam vobis esse domicilium in vico ad *Molardum*. G. Jam ante migraveramus quam peregre pater esset profectus. A. Quod igitur ignorabas, nunc habito certissimum, utq; magis credas, hoc audi præterea; Major pars *Britannorum*, qui ob Evangelium in hanc urbem, tanquam ad asylum, sese receperant, in patriam remigrabant jam ante dies quindecim. G. O mi *Ambrosi*, quantum me isto nuncio de *Britannicis* rebus hodie recreasti! qualem adhibuisti meo dolori medicinam? A. Sic solet Deus noster suis adesse in extremis angustiis. G. Mirum, ni pater est in *Britannia*. Jam pridem enim sæpius querebatur, quod non esset tutus illuc accessus ad mercaturas obeundas. A. Quinetiam *Britannus* quidam homo, neque levis, neque nugator, narrabat his piebus patri meo, se litteras certas illinc accepisse, in quibus hoc erat inter cætera, omnes undique ob *Christi* nomen profu-

gos

gos in ipsa *Britannia* excipi humanissimè, tractarique benignissimè. G. Quid est igitur quod amplius dubitemus? A. Nulla (ut audis) restat eà de re dubitatio. G. Tantùm superest, ut imprimis Dei optimi maximi bonitatem extollamus, quantà possumus laude & gratiarum actione, deinde sedulo atque assiduè precemur, ut sua beneficia non modo confirmet, sed etiam indies magis ac magis augeat. A. Igitur mi *Gratiane*, memineris patris salutem ipsi Deo per *Christum* sæpissime commendare, idque votis & precibus ardentissimis. G. Utinam ille suo Spiritu sic afficiat animum meum, ut ex imo pectore ejusmodi precès effundere valeam, quas ipse dignetur exaudire! A. Votum sanctissimum, modò (quod quidem credo) ex animo profectum. G. O mirabilem consolatorem Deum nostrum! O quantum valent in adversis rebus veri amici consilium & consolatio! A. Sed quo nunc is? Domum recta propero, ut hæc matri quamprimum nunciem, atque ejus animum omni expleam gaudio. A. Faxit Deus, illa seriò exhilaretur. G. Ità precor.

COLL. 28.

Diffimangæus, Jonas.

S Alve, *Jona* optatissime. J. Salve & tu, vindemiator jucundissime. D. Quomodo se habet schola? J. Optimè. D. Jamne redièrunt multi? J. Vix quarta pars nunc abest. D. Quid igitur? J. Docetur, legitur, scribitur, repetitur. D. Ista sunt generalia & quotidiana; sed quid sit in nostra classe? J. Idem quod sit in cæteris, & quod fiebat ante vacationem. D. Ergone jam seriò habentur prælectiones? J. Jam abhinc octo dies. Nam quid aliud fieret? D. Solebamus per aliquot dies exerceri in iis repetendis, quæ antea didiceramus. J. Tribus diebus totis nihil aliud actum est. D. Quid probatio? Jamne incepta est? J. Hui! incepta? propemodum finita est; cras sexta classis interrogabitur. D. Me miserum! exclusus sum à præmio. J. Etiamne præmium sperabas? D. Quidni sperarem? Unicuique sperare licet, præsertim studioso. J. Malim ego nihil

hil separare. D. Quid ita? J. Nam si nihil contigerit, nulla erit mihi frustratio, neque molestia, sin consequar aliquid, id ego in lucro deputabo. D. Nunquámne legisti. *Vivere spe vidi, qui moriturus erat?* J. Imò verò legi, & memoria teneo; sed hoc nihil ad propositum. D. Cur non? J. Quia illic loquitur *Ovidius* de spe illa quæ in rebus adversis retinenda est; quem sensum expressit *Cato* noster hoc disticho;

Rebus in adversis animum submittere noli:

Spem retine. Spes una hominem nec morte relinquit.

D. Tu igitur nihil speras? J. Spero vitam æternam. D. Dicebas modo sperandum esse in rebus adversis. Quæ tibi sunt adversa? J. Ea quæ me oppugnant quotidie. D. Quæ tandem sunt illa? J. Propria caro, *Satan* & improbi homines qui me injuriis afficiunt. D. Ex quo tempore factus es Theologaster? J. Nec sum Theologus, nec Theologaster; sed quod dico, id ego didici è sacris concionibus. D. Laudo equidem: sed agè; dic mihi seriò; estne acta classis nostræ probatio? J. Jam tibi seriò dictum puta. D. Dolet mihi non interfuisse. J. Citiùs venisses: quid agebas? D. Mater me coegit vindemiæ exitum expectare. J. Credo; sed tu tuà voluntate coactus es. D. Ut fatear ingenuè, libenter expectavi. Sed quid agas? *Homines sumus*, ut aiunt. J. Imò pueri. D. Sed vix credas quàm sit jucundum rusticari, præsertim ubi tanta est omnium fructuum affluentia. J. Estne vobis magnus vini proventus? D. Tantus profectò, ut majorem vidisse non meminerim. J. Quid aiunt rustici in hac tanta ubertate? D. Nihil aliud quàm potationes & crapulas crepant; quinetiam, vino jam perinde abutuntur, quasi aqua fontana sit. J. Ea est stulta plebis dementia, ut Dei beneficiis nunquam rectè uti sciat. D. Scilicet istud est quod dicitur, *Nunquam sapiunt stulti, nisi in angustiis*. J. Ergo plectuntur merito. D. Quid quod admonitiones etiam irrident. J. Sunt qui nullam omnino ferre possunt, quin bene & comiter etiam monentibus

tibus irascuntur. D. Audi aliquid gravius; fuerunt, qui mihi verbera minarentur, cum eos humanissime admonerem. J. Istud mihi novum non est. Nam & quidam mihi aliquando pugnum intentavit; quod nisi veritus esset mei patris auctoritatem, profecto vapulasset acerrime. D. Sed omittamus eos quia cæci sunt, nec tamen se tales esse intelligunt. Jactant se probe callere quid sit Evangelium; cum revera Evangelio adversentur. J. Si verbi divini Ministros, & Pastores suos non audiunt; qui putas fieri posse, ut nos audiant? D. Sequamur ergo quod præcepit *Christus, nolite sanctum dare canibus*. J. At sunt quidem simplices & benefici, qui auditione verbi divini mirum in modum delectantur; hi sunt, quos docere est jucundissimum. D. Quam gaudeo, quoties in tales incido! ut ego illos complector libenter! J. Nec immerito. Nam ubi eos docueris, tum demum frueris laboris tui fructa, non sine voluptate maxima. D. Sed nos quid cogitamus? Nonne vides, ut nox ferè nos oppresserit? J. Discedamus igitur, & cras (si Dominus permiserit) pluribus verbis agemus una, de studiis alacriter repetendis.

COLL. 29.

Ruffinus, Sylvester.

Pater tuus (ut accepi) rediit è *Gallia*. S. Rediit sanè. R. Quando? S. Die *Lunæ*, vesperi. R. Adventus ejus non tibi molestus fuit? S. Quid? molestus? Imò verò jucundissimus: sed cur istud rogas? R. Quia forsitan illo absente liberiùs vivendi est tibi potestas. S. Nescio quam mihi libertatem narres. R. Potandi, ludendi, cursitandi. S. An igitur putas me nihil aliud agere, dum pater abest? R. Sic fere solent omnes. S. Dissoluti quidem. Non quod ad me attinet, absente patre sic vivo ut eo præsentem. Non poto, sed bibo quantum satis est; ludo, cum tempus posulat; non discuro, sed cum bona matris venia, in publicum prodeo, cum aliquid habeo negotii. R. Etiamne matri tantopere subditus es? S. Æque ac patri. Quid enim

enim putas? Nonne de utroque æquale est præceptum Domini? R. *Honora* (inquit) *patrem tuum & matrem tuam*. S. Quid *Ethnicus* ille auctor *Distichorum Moralium*?

* *Dilige non ægrâ charos pietate parentes;*

Nec Matrem offendas, dum vis bonus esse parenti.

Quid *Paulus* noster? *Filii* (inquit) *obedite parentibus in Domino*. Nonne parentis nomine *pater & mater* continentur? D. Idud à *Latinis* observatur auctoribus. S. Quinetiam, si quod esset reverentiæ discrimen, videremur optimo jure plus debere matribus; ut quæ dolores tantos ac labores propter nos pertulerunt. R. Novi ego ista, & quæ dixisti placent mihi omnia. S. Cur ergo mihi repugnabas? R. Ut ea quasi repugnantia nobis accerferem sermonis materiam. Nam (ut tute nosti) præceptor sæpe nos exhortatur, ut nostrum otium in ejusmodi sermonibus impendamus. S. Bonum sanè otium, quod honesto in negotio consumitur. R. Huc pertinet illud *Africani* apophthegma, qui dicebat, *Se nunquam minus otiosum esse, quam cum otiosus esset*; ut ex *Cicerone* didicimus. S. Sed jam tempus monet, ut huic sermoni finem imponamus. R. Recte mones; fortasse enim tua causa cœna tardatur domi. S. Plura (si Dominus permiserit) in proximo congressu. R. Precor tibi noctem prosperam. S. Et ego tibi placidam per membra quietem.

COLL. 30.

Nomenclator, Desiderius.

NON satis mirari possum, te non esse diligentiorē,
D. Qua in re videor esse negligens? N. Quod manere nunquam ades in tempore; atque inde fit, ut pœne quotidie noteris in catalogo. Cur tu es adeo somnulosus? D. Mea sic fert natura. N. Corrige naturam istam; hoc est naturæ vitium. Quid tibi profuit *Catonis* nostri dictum? D. Quodnam, quæso? N. *Plus vigila semper nec somno deditus esto*. D. Ne plura; ego probe memini. N. Nihil prodest meminisse, nisi ad usum tuum accommodes. D. Utinam & hoc, & alia præcepta salubria tam

facile ad bene vivendi usum transferemus, quàm ea facile ediscimus ! N. Ut verum fatear, *præcipere quam præstare multo est facilius*, Sed tamen *eniti debemus, ut vel monitis vel precibus proficiamus aliquid, & indies evadamus meliores.* D. Qui id non facit, ejus salus desperanda est. Sed nihil difficilius emendatur, quàm naturale vitium. Omnia fere vitia sunt nobis naturalia ; & nisi Dei bonitas servaret nos, essemus omnes sceleratissimi. D. Quid igitur faciendum ? N. Fortiter cum vitiis nostris pugnandum est. D. Quo duce ? N. Ipso Deo. D. Quibus armis ? N. Divinis & spiritualibus. D. Ubi tamen inveniuntur ? N. In epistola Sancti Pauli ad *Ephesios*. D. Quoto capite ? N. Sexto. D. Quid si per me locum non intellexero ? N. Non omnino intelliges, fatis scio : sed præceptor erit consulendus. D. Quid si mecum adfueris ? M. Adesse volo, certum est : verum captanda erit opportunitas. D. De hoc igitur alias consilium capiemus. N. Quando istud erit ? D. Proximo die *Mercurii*, si tibi ita videtur. N. Quotâ horâ ? D. Post meridiem primâ. N. Placet sententia. D. Nunc igitur discedamus.

COLL. 31

Trapezita, Raimundus.

L *Iceatne malum malo rependere ?* R. Cur istud quæris ? T. Ut iis respondere possim, qui in hac re mihi contradicunt. R. Breviter interrogasti, respondeo brevissime, *Non licet.* T. Cur non ? R. Quia vetuit *Christus*, & post eum Apostoli. T. Quid igitur faciendum est ? R. Malum bono compensandum. T. Annon satis est bonum bono rependere ? R. Non satis *Christiano* quidem. T. Quamobrem ? R. Nam *Christianum* oportet *Christum* præceptorem imitari. T. Quid fecit *Christus* in eo genere ? R. Sannavit eum, qui ipsi colaphum impegerat ; precatus est pro iis, qui ipsum in crucem sustulerant ; alia item multa fecit ejusmodi. T. Ni hilne igitur facit, qui gratiam pro gratia rependit ? R. Tantum facit, quantum faciunt *Ethnici*. T. Quid illi faciunt ? R. *Amicos diligunt, & referunt gra-*

gratiam illis, à quibus acceperunt. T. Nihilne amplius?
 R. Nihil. Nam quid amplius expectes ab iis, qui verum
 Deum non noverunt? T. Quid faciunt inimicis? R. Qui-
 buscunque modis possunt, eos persequuntur. T. Estne
Christiano peccatum? R. Si non licet (ut jam tibi probavi)
 conclude id peccatum esse. T. Atqui (ut vulgo dicitur)
vim vi repellere licet. Quam sententiam nobis quidam
 Poeta etiam latius interpretatus est his verbis:

Pellere vim vi jura sinunt, & vulnere vulnus.

Quid ad hoc respondes? R. Istud quidem permittunt
Ethnicorum leges; sed lex divina longe aliter loquitur.
 T. Quid est divina lex? R. Idem quod Dei verbum. T.
 Quicquid ergo sit contra Dei verbum, estne peccatum?
 R. Proculdubio peccatum est. T. Potésne ista probare ex
 divinis literis? R. Quidni possum? nihil facilius. T. Ad-
 fer mihi, quæso, sententias. R. Non credis id, quod est
 omnibus in confesso? T. Imò vero indubitanter credo.
 R. Quid igitur opus est Testimoniis? T. Ut contradicen-
 tibus certo respondere possim. R. Rectè intelligis: sed,
 quia non possis extempore memoriæ mandare, expecta-
 dum tibi describam in chartula, in qua etiam sit locorum
 annotatio, ut possis quibus voles etiam digito demon-
 strare. T. Optimum extempore consilium: quanto
 istud mihi commodius fuerit! sic enim per otium edifi-
 cam ut ad manum habeam, quoties erit opus. Sed quan-
 do mihi dabis? R. Cras (si libet) huc ad me revertere.
 T. Quota hora? R. A meridie prima. T. Sat habeo; in-
 terea vale. R. Te servet Dominus Deus.

COLL. 32.

Grimondus, Blevetus.

VI Semere hoc cingulum? B. Cur emerem? Unum
 mihi satis est; tu vero cur vis vendere? G. Quia sunt
 mihi duo. B. Nec tamen licet ut vendas, nisi vis in pœnam
 incurrere. G. Quid vetat me vendere res meas? B. Nihil ad-
 hac tuam habes. G. Eho! nihil? unde probas istud? B. Quia

nondum es tui juris; sed sub patris potestate: deniq; vis audire breviter tibi istud non licere? G. Maxime velim. B. De hoc lex est scholastica, cujus hæc est sententia: *Pueri injussu parentum, nec vendant aliquid, nec emant, nec permutent, nec alienent quovis alio modo. Qui contra fecerit, verberibus plectitor.* G. Istud ego non ignorabam; sed volebam periculum facere, an constans esses in observandis legibus. B. Tu igitur es simulator. G. In hac simulatione nihil video esse mali: num tu interpretaris male? B. Minime vero; nihil enim nocuisti mihi. G. Quid si nocuissem? B. Tulissem æquo animo, ut *Christianam* decet. G. Utinam adversa omnia sic feramus propter *Christum*, qui nihil non tulit salutis nostræ causa? R. Feremus certe, si exemplum ejus semper nobis proponamus ob oculos. G. Difficile id quidem est. B. Imò impossibile, nisi illius Spiritu semper adjuvemur: quod quidem assiduis precibus est impetrandum. G. O quam suavi sermone tantillum otii consumpsimus!

COLL. 33.

Sartor, Odetus.

ECquid hodie precatus es domi? O. Cur quæris istud? S. Quia non interfuisti matutinæ precationi. O. Quæ scis? S. Observavi. O. Atqui tu non es observator. S. Non sum. O. Quamobrem igitur observas? S. Quia es mihi charissimus. O. Quid tum? S. Dolebit mihi si vapulabis. O. Quid? an ego notatus fui? S. Etiam dubitas? O. Cum recitaretur Catalogus, nemo me excusavit? S. Nemo, quod sciam. O. Si me tantopere amas (ut dicis) cur tute non excusasti me? S. Quid causæ dixissem? O. Commentus esses aliquid? S. Ergo mentitus essem. O. Quid inde? S. Sed ex verbo Dei mentiri vetitum est. O. Fateor: sed erat leve mendacium. S. *Nihil leve judicandum est, quo Deus offenditur.* O. Negare id non possum; sed levia ista facile remittet nobis propter *Jesum Christum*, qui est deprecator noster & advocatus. Nam quotusquisque non

peccat

peccat quotidie sæpissimè ? S. Profectò nullus ; quin etiam vix precamur, aut aliquid boni operamur, in quo non insit aliqua peccati species. O. Quid ergò futurum esset nobis, nisi Deus facile ignosceret ? Unde & quotidie precantes dicimus, *Remitte nobis debita nostra*. S. Nihil dubitare debemus, quin remittat, si errata nostra seriò & verè agnoscamus, si ex animo petamus veniam, si fidem habeamus nobis ignosci. O. Quid igitur restat ? S. Illud restat, ut neque delectemur peccatis ; neque in iis persistamus ; neque malitiosè, scienter, & de industrià peccatum committamus. Nimis enim multa sunt, quæ per carnis infirmitatem peccamus, aut etiam per ignorantiam. O. Nihil dubito de peccatis illis, quæ ex carnis imbecillitate perpetramus ; qualis fuit *Petri* abnegatio. Sed quî fit ut peccemus per ignorantiam ? S. De hoc *Pauli* exemplum habes, qui scribens ad *Timotheum* in priore Epistola palam profitetur se, quamvis Ecclesiam Dei, persecutus fuerit, tamen veniam esse consecutum, quia ignorans id fecerit. O. Isto exemplo mihi abundè satisfacisti (nam & ego id legisse memini :) sed scin' tu quoto Epistolæ capite id scriptum sit ? S. Equidem non soleo vexare memoriam in retinendis capitum numeris ; mihi hoc tempore satis esse videtur aliquot sententias quasi raptim annotare, quas memoriæ mandare liceat, si quid interdum otii suffurare possum ex quotidiana studiorum præsentium occupatione. O. Utinam ego quoque id facere possem ! S. Quid impedit ? O. Vix ego queo satis præceptori facere in exercitationibus scholasticis ; tantum abest, ut aliis studiis aliquid temporis impertiri concedatur. S. Satis profectò quotidie sumus occupati ; sed hæc tamen ferenda sunt, quamdiu nobis opus esse, ipsi Deo & parentibus nostris visum fuerit. O. Ego propterea libenter fero, ac tolero omnes ejusmodi labores. S. Qua spe toleras ? O. Quia futurum spero, ut primi sint gradus, quibus ad majora aliquando perveniam. S. Sed de his alias pluribus ; nunc agamus

quod instrat. O. Quid istud est? S. Audin' tu ad cœnam signum dari? O. Bonum signum nuncias; jam sentiebam esuriem. S. Nimirum, quia merendam prætermisisti. O. Utinam eâ tam faciliè semper abstinere possem, quàm hodie carui libenter! S. Ego verò non libenter careo, nisi occupatus necessario negotio.

COLL. 34.

Phrygo, Stephanus.

S Alve, ambulator optatissime. S. Et tu salvus sis, cessator occupatissime. P. Satisne recte vales, mi *Stephane*? S. Imò rectissime; quæ est Dei optimi maximi benignitas. P. Equidem ex animo gaudeo; tibi que vehementer gratulor reditum istum incolumem. Ubi fuisti hoc toto anno? S. In *Italia*. H. Quam ob causam animum induxeras illuc proficisci? S. Ob famam regionis, de qua tam multa ubique prædicantur. Nec ignoras quam simus rerum novarum cupidi. Sic est natura comparatum: Sed quid illic invenisti? S. Certè multo plura quàm ex fama audiveram. P. Sed multa (credo) vidisti, quæ minime velles. S. Nempe scelera: sed, quod ad regionem attinet, terra est longè fertilissima, omni optimorum fructuum genere valde abundans, præcipuè vino præstantissimo. P. Scilicet ea potissimum res tibi arridebat. S. Ut verum fatear, mirè afficiebat palatum; nam quale dicas hoc nostrum vinum esse; villum vere dicas, si cum illo compares. P. Inde ergò tibi se offerebat pulcherrimum Dei laudandi argumentum. S. Pulcherrimum. Sic enim sæpe cogitabam; Quam bonus es, Domine Deus, qui nos
 “ amavisti usque ad delicias! Non enim solum ea cre-
 “ âsti nobis ad victum quæ terra sponte suâ producit;
 “ sed etiam tot genera rerum delicatissimarum, (quæ si
 “ moderate sumamus, & cum gratiarum actione) &
 “ corpus suavissimè nutriunt, & ipsum animum miri-
 “ ficè exhilarant. O! quibus verbis, quibus operibus

“satis digne glorificemus nomen tuum Domine: Denique sic afficiebar animo, ut nihil magis cuperem, quam divinas laudes semper in ore habere: sed (proh dolor!) aliis atque aliis subinde conceptis cogitationibus ignis ille paulatim exstinguebatur. P. Istud apud me non est novum: nam sæpe tale quid mihi solet accidere. S. Ea est naturæ nostræ inconstantia. P. Horis fere omnibus istud experimur; sed quid tandem egisti in tua *Italia*? S. Invisi, animigratia, aliquot urbes celebriores, alicubi etiam studui aliquandiu. P. Quas urbes invisisti potissimum? S. Multas quidem vidi in transitu: sed paucas contemplatus sum otiosus; nimirum, *Genuam*, *Florentiam*, *Venetias*, denique *Romam* illam, quæ olim *mundi caput* dicebatur, nunc autem est omnium abominationum fons & origo. P. Vidistine *magnam* illam *Bestiam*? S. Vidi obiter, cum per vicos (opinor) spectaculi gratia portaretur. P. Sed (ut ad rem) in quibus tandem oppidis commoratus es studio-rum gratia? S. *Roma* rediens transivi *Bononiam*, *Pavium*, *Mediolanum*. In eorum oppidorum singulis menses circiter tres versatus sum in vario literarum genere. Volui enim è singulis paucula quasi degustare, P. Quid autem vidisti novi in tot celeberrimis oppidis? S. Rogas? fere mihi omnia nova videbantur: sed longum foret tibi omnia narrare, præsertim nunc, cum mihi est aliquo properandum. P. Quo tandem? S. Ad patrum, qui me ad cœnam invitavit. P. Nolo igitur te remorari diutius: sed quando licebit nobis magis otiose confabulari? S. Cras à prandio, si volueris. P. Ego vero id percipio. S. Ad horam igitur primam expecta me in cubiculo. P. Fiet, hora est ad merendam opportuna.

COLL. 35.

Magister, Hypodidascealus.

Quid? quod hisce diebus inter nos egeramus satisne cogitasti? H. Etiam atque etiam cogitavi. M.

Ecquid placet tibi conditio quam obtuli? H. Maxime. M. Quid mensa, seu convictus? H. Nihil in ea re delidero. M. Quid restat igitur? H. Ut (si tibi non molestum est) præscribas mihi quas operas à me tibi præstari velis. M. Id verò est æquissimum: accipe igitur præcipua officii tui capita; quorum hoc primum est;

Quotidie mane diligenter curare, ut omnes domestici mei discipuli mature cubitu surgant pro ratione temporis, cum hyberni, tum æstivi: ubi surrexerint, ea curent, quæ ad cultum & munditiem corporis pertinent; postremo, ut adsint privata nostræ precationi.

Secundum, Ter quotidie in aulam deducere, manè scilicet, & ante horam undecimam ac tertiam pomeridianam. Illic (nisi egomet adero) expectare, donec aliquis ex doctoribus adfuerit; interea curare recitandos catalogos, & precationem dicendam, item observare sedulo, num quis ex ipsis doctoribus absit ab auditorio suo; si quis aberit, mihi statim renuntiare, aut ejus partes agere.

Tertium, Manere cum pueris domesticis, quoties non docentur in scholis: interea minores ad lectionem & scripturam instruere; cæterorumque repetitiones audire, quantum tempus & opportunitas patietur; omnes denique in officio retinere, admonere, arguere, objur-gare, virgis etiam, ubi opus fuerit, castigare.

Quartum, Feriatis diebus eos ad sacras conciones ordine deducere, ac domum similiter reducere.

Quintum, Quoties ludere permissum erit, subinde observare, ne quid præter officium & bonos mores vel factis vel dictis admittant.

Sextum, Suppeditare illis ex pecunia quam tibi in manus dabo, chartam, pennas, atramentum, & alia quædam duntaxat parvi pretii necessaria; eaque omnia in expensorum codicem referre. Id autem *Mercurii* & *Sabbati* potissimum diebus fieri solet.

Septimum, Quæ ad eorum libros, vestimenta & curam corporis pertinebunt non negligere; hoc est, interdum

ab illis librorum & vestimentorum rationem exigere, valetudinis & cultus corporis rationem habere, & alia ejusmodi (in pueris præsertim minoribus) curanda & observanda.

Octavum, Docere pueros tum in classe mea, tum in cæteris, præter tres superiores ; siquando necessitas postulabit.

Nonum, Interdum (si opus fuerit) me, & domi & foris in privatis negotiis adjuvare.

Hactenus audisti quæ mihi abs te præstari velim officia, quæque etiam ab aliis domesticis hypodidascalis exigere soleam. Eorum tamen omnium non adeo severus exactor fuero, quin ipse, quoties per otium licebit, aliqua tibi remittam, in quibus ego quasi vicarii partes agam. Intellextin' hæc omnia ? H. Ego verò diligenter omnia ; sed unum te oro, ad memoriam renovandam, des mihi eorum commentariolum, & simul cogitandi ac deliberandi spatium. M. Quantum temporis postulas ? H. Diem unum naturalem. M. Ego verò duos integros dabo. Interea (ut cœpisti) nullo tuo sumptu nobis perges convivere & commorari tam liberè quam si esses domi tuæ. H. Istud non sine humanitate facis ; quò fit, ut majori beneficio me devincias. L. Habebis à prandio quod requiris commentarium, cum primùm mea tibi manu conscripsero. H. Quid si mihi dictares ? M. Malim egomet scribere, ne quid fortè inter dictandum excidat. H. Ut libet.

COLL. 36.

Quæstor, Benignus.

QUam doleo me non interfuisse mane repetitioni vestræ ! B. Cur non venisti in ludum citiùs, ut serè soles ? Q. Me miserum ! non surrexi in tempore. B. Quamobrem ? Q. Quia nemo me expergescit. B. Quis te solet excitare ? Q. Hospes noster, aut ejus ancilla ; sed absente illo ancilla sæpe obliviscitur aut certè negligit. B. Ubi erat hospes ? Q. Sub auroram prodierat ad sua negotia, ut postea rescivi, B. Quid hospita ? nihilne curat ?

curat? Q. Quid putas eam curare? quotidie, ex quo surrexit, semper intenta est partim curandis filiis, partim cæteris domesticis rebus. B. Nullosne habes con- tubernales scholasticos? P. Prorsus nullos. B. Ah puer in- felix! qui neminem habes, quocum de studiis conferas! Q. Ob eam rem mea est miserrima conditio, quantum ego judico. Non enim possum arbitrio meo studere propter tantam mercatorum turbam, qui domum illam frequen- tant, & mihi toto die obstreunt. B. Non habes tibi cubiculum? Q. Quid mihi prodest habere? Est enim ita conjunctum gradibus & cochleis, ut ne felis quidem aut ascendat, aut descendat, quin feriat aures meas aliquis strepitus? B. Magna profecto molestia. Q. Illa verò mul- to major, quod supra meum cubiculum est amplissimum conclave, ubi merces asservantur: unde fit ut horis omnibus aliquæ graves sarcinæ vel importentur, vel exportentur. B. O Deum immortalem! quomodo illic potes vivere? Q. Quid ais, *vivere*? equidem non vivo, sed languero potius. Neque unquam mihi videor esse liber, nisi cum sum in schola tecum una & cum cæteris nostris condiscipulis. B. Quam doleo vicem tuam! Q. Utinam liceret mihi tecum habitare in his ædibus scho- lasticis! B. Nihil esset mihi jucundius; sed quid impe- dit? Q. Patris vetus amicitia cum illo hospite meo. B. Deberes patrem admonere de studiorum tuorum in- commodis. Q. Sæpe quidem monui, & coram & per li- teras. B. Quid ille respondit? Q. Frustra monetur; quasi *surdo narratur fabula*. A. Quid ita? Q. Quia nun- quam in discendi ludo versatus est, ideoque in studio- rum ratione nihil intelligit. B. Ego tamen, si mea res ageretur, omnem moverem lapidem ut voti compos efficerer. Q. Quid si præceptor ipse ad patrem meum scriberet? B. Nunquam istud illi persuaderes. Q. Cur non? B. Quia non vult ambire quempiam, ut discipu- lorum turbam sibi comparet: abhorreret enim ab omni tum ambitione, tum avaritia. Q. Quid igitur mihi fa- ciendum suades? B. Unicum habeo consilium. Q. Ne
mihi

mihi, obsecro, reticeas. B. Ea res per amicos tentanda est. Q. Idem mihi quoque aliquando in mentem venerat, sed nunquam ausus sum experiri. B. Quid dubitas? Q. Vereor ut hoc parùm succedat. B. Rei exitus in manu Domini: sed quid tentare nocebit? Q. Tentemus sanè. Nihil enim mali (ut confido) inde potest accidere. At ego nescio quâ ratione hîc petendum sit, B. Dic mihi non expectas ut brevi pater in hanc urbem veniat? Q. Spero venturum propediem. B. Quando igitur? Q. Ad calendas *Quintiles*. B. Optime est. Scin' igitur quid sit opus facto? Q. Doce quæso. B. Fac singulatim convenias duos aut tres ex paternis amicis præcipuis, qui sunt viri graves & honorati; nempe, ut plus valeat eorum auctoritas apud patrem tuum. Q. Benè mones; quid illis dicam? B. Narrabis diligenter omnes incommoditates studiorum tuorum. Q. Nihilne amplius? B. Doceris insuper quonam modo tibi provideri possit ut tempus redimas; quod apud istum hospitem tam misere hætenus perdidisti; & nisi eo remedio tibi maturè consolatur, actum esse de studiis tuis & eorum progressu. Denique ne ante destiteris, monere, orare, obsecrare; donec persuaseris, ut tibi promittant se acturos esse serîo cum patre tuo negotium. Q. Quid si recusabunt? B. Vix fieri potest, ut recusent omnes. Q. Non est verisimile, præsertim cum sint mei amantissimi, & mihi patris nomine gratificentur adeò libenter. B. Ad hæc res ipsa urgebit eos, nempe tanta studiorum tuorum jactura. Q. Pluribus verbis opus non est. Auxilio Dei fretus aggrediar primo quoque tempore. B. Sed interim memor esto, ut in divinas preces dies noctesque incumbas. Q. Ipso volente Deo, id curabo pro viribus. Satis enim scio nullum consilium mihi esse profuturum, nisi quoad ille juverit. B. Sed jam tempus est ut domum te recipias, nè fortè hospes offendatur. Quid cessas? Q. Cogito ne quid prætermiserim, de quo esses admonendus. B. Si quid alterutri nostrum præterea occurrerit, cras otiosè tractabimus. Q. Vale igitur, mi

Benigne, & perge, quæso, me tuis precibus adjuvare, quemadmodum juvisti optimo consilio. B. A Domino Deo profecta sunt omnia, qui, ut consilium dedit, sic dabit effectum. Q. Ita fore confido. Iterum vale. B. Vale, Quæstor suavissime.

COLL. 37.

Athanasius, Benjaminus.

Sicceine, me insciente, abiit pater tuus; ut mihi non licuerit eum convenire? B. Cur à prandio non venisti in diversorium ejus? A. Quia putabam tantum cras illum esse discessurum. B. Ego quoque idem arbitrabar; sed noluit occasionem prætermittere, quæ se extempore obtulerat. A. Adhuc ille meminit *Catonis* distichon illud,

*Quamprimum captanda tibi est occasio prima;
Ne rursus quæras, quæ jam neglexeris ante.*

B. Illud opusculum memoriâ tenet, ut in eo videatur ætatem contrivisse. A. Vide quanta vis sit memoriæ in iis, quæ rudibus annis didicimus. B. Ea est *Quintiliani* super hac re sententia; cujus verba (ut opinor) meministi. A. Memini; sed (ut ad rem) quæ fuit patri occasio, ut ante discefferit quam instituerat? B. Quidam *Lugdunenses*, quibuscum ad mercatum huc venerat. A. Aderasne cùm profectus est? B. Præstolabar illum in diversorio. A. Unde scieras mutasse consilium de profectioe? B. Eram in prandio, cùm inter ipsos convenerat, ut (expeditis quibusdam in urbe reliquis negotiis) equos sub horam secundam conscenderent. A. Quod superest, satisne ex animi sententia rem suam fecit? B. Ità feliciter, ut me ob eam rem ad divinas laudes vehementer hortatus fuerit. A. Tu nunc igitur (opinor) bene nummatus redis? B. Mene, rides? A. Cur ego id facerem? B. Pro tua libidine. A. Quasi verò animi gratia soleam irridere cæteros. B. Atqui ita putabam.

tabam. A. Longe aberras. Nam aliud est *jocaris* aliud *irridere*. Alterum caret vitio, estque inter amicos satis frequens: alterum est vitiosum, atque odio dignum; utpote quod ex contemptu fere profiscitur. B. Ignosce igitur mihi. A. Non gravis est culpa. Sed dic, rogo, nihil tibi pecuniæ dedit pater? B. Ne petivi quidem. A. Tamen sponte dedit? B. Aliquantulum. A. Quantum igitur? B. Perpusillum. A. Dic, fodes. B. Cur tam avidè inquiris? A. Ut amicorum more tibi gratuler. B. Nihil est gratulatione dignum. A. Fatere tandem quid sit. B. Soli asses quinque. A. Hui! tantillum? O stulte, qui non petieris duos aut tres decusses argenteos! B. Non ausus sum. A. Quid verebare? B. Ut plane denegaret, atque agrè ferret quod peterem. A. Nunquam id fecisset, modo petendi causam addidisses. B. Credo equidem, sed quid causæ attulissem? A. Rogas nonne sunt res sexcentæ, quibus indiget usus scholasticus? B. Multæ sunt, fateor. A. Tu vero adeone abundas rebus omnibus, ut tibi desit nihil? B. Imò desunt plurima; sed quibus facile caream. Præterea, satis novit pater quæ mihi opus sunt, cum studiorum causa tum ad victum cultumque corporis. A. Novit quidem, sed alia multa sunt illi & curanda & cogitanda. B. Credo esse illi præcipuam liberorum curam. A. Sed nimis ab eo remotus es. B. Sine me pervenire quò volo. A. Age, sino. B. Novit etiam pater me nondum esse idoneum ad recte tractandam pecuniam. A. Cur non? An tu ad eam rem non satis ætatis habes atque prudentiæ? B. Isthinc absum longissimè: Itaque pater dedit præceptori in mandatis, ut omnia mihi suppeditet ad usus vitæ & studiorum necessaria; ad quam rem præbet illi quantum satis est pecuniæ. A. Esio. B. Ergò si quid à patre peterem, me statim ad præceptorem remitteret; fortassis etiam irasceretur, & me graviter objurgaret. A. Facile est objurgationem pati, modò ne sequantur verbera. B. Facile est, credo; sed iis duntaxat, quos neque pudor movet, neque ulla parentum reverentia,

rentia, Ego autem ipsa verbera ferre malim, quàm patris irati oburgationem. Ex quo fit, ut sedulo caveam, ne quid illi præbeam causæ ad irascendum; id enim sub quinto præcepto Divini Legis continetur. A. Facis, ut pium decet adolescentem. B. Ejus rei laus non mihi, sed soli Deotribuenda est. A. Nempe à quo proficiscitur quicquid nobis inest boni. B. Faxit ille, ut quæ bona inspirat nobis, ea sequamur animo promptissimo. Sed, ut ad rem redeam, sermone reprehendis quòd nullam pecuniam à patre rogàssem. A. An ego te vellem ad fallendum patrem inducere? B. Mihi quidem non sit verisimile; me tamen ipsum sefellisti. A. Quomodo? B. Quia serio loqui videbaris, adeò aptè vultum verbis ipsis accommodabas. A. Sed quid censes de hac nostra confabulatione? B. Argumentum satis apertum dedisti nobis in hoc otio nostro vespertino. A. Ecquid habuit sermo noster quod reprehendisset observator, si fortè (ut solet) nos observàsset ex insidiis? B. Nihil, ut opinor. A. Profecto verum est quod nobis præceptor inculcat. B. Quid istud est? A. *Latine* linguæ copiam & facultatem comparari his potissimum rebus, sæpe scribendo, confabulando, legendis auctoribus, *Anglica Latine*, aut *Latina Anglice* convertendo. B. Ergo his rebus nos diligenter exerceamus, adjutore Domino Deo, in cujus manu sita sunt studia nostra omnia. A. Idem faxit, ut ejus erga nos beneficia vero cultu, dignisque laudibus perpetuò celebremus.

B. *Hoc opus, hoc studium, parvi properemus & ampli; Hæc sit votorum summa suprema, precor.*

A. Sed audi horologium. B. Nos opportunè admonet, itaque desistamus. Alioqui solis occasus nos hîc opprimet.

COLL. 38.

Honoratus, Vivianus, Pratenfis, Pedagogus.

Q'Uod caret alterna requie durabile non est;

Hæc reparat vires, fessaque membra novat. Ovid.

V. *Nec me offenderit lusus in pueris; est & hoc alacritatis signum.* Quintilianus.

Pr. Nulla res est quæ perferre possit continuum laborem.
Idem.

Pæ. Video quorsum spectant ista ; nimirum ut vos ambulatum ducam : sed eandem cantilenam semper ferè recantatis, ut solent vestræ aviculæ. H. Quid ergo vis dicamus, præceptor ? Pæ. Dicite posthac suam quisque sententiam ex *Novo Testamento*. V. Euge ! nihil erit nobis facilius : habemus enim in promptu multam earum copiam. Vis ergo præceptor, ut jam nunc incipiamus ? Pæ. Sanè velim ; quando (ut ais) tanta est vobis copia. V. Quis incipiet ? P. Tunc, *Honorate*, vis honoris tui causa hujus rei specimien edere ? H. Id ego libenter faciam, sed Dei honoris causa. Pæ. Laudo istud verbum, Divinus enim honor & gloria omnibus in rebus est præferenda. Eja ! incipe siquid habes. H. *Nisi abundaverit justitia vestra plus quam Scribarum & Phariseorum, non potestis ingredi in regnum cælorum*, Matth. quinto capite.

V. *Deposito mendacio, loquimini veritatem quisque proximo suo*. Ad Ephes. capite quarto.

P. *Filii, obedite parentibus in omnibus, hoc enim placet Domino*, Ad Colossenses tertio.

Pæ. Euge ! bonum specimien ; videte ut progressus respondeat ; hoc est, ut pergatis in posterum diligenter. H. Qui nobis principium dedit, dabit idem successus prosperos. Pæ. Ita sperandum est. Parate vos, ut prodiere maturemus. H. Mox aderimus paratissimi, Sumite suum quisque pallium, ut prodeatis honestius. Sed heus, pueri ! Pr. Quid vis Præceptor ? Pæ. Videte ut *Asalmos* etiam adferatis : alicubi in umbra cantabimus. Pr. Ita fiet ambulatio nostra jucundior.

COLL. 39.

V. M.

Fuistine hodie in Gymnasio ? M. Ubi ergo fuisset ? tu verò quid agebas ? V. Eram domi occupatus. M. Id evenit præter morem tuum ! soles enim abesse rariùs. V. Quam possum rarissime ; quid autem actum est ?

est? M. Nihil prorsus. V. Ergone remissionem habemus? M. Certo. V. Quamobrem? M. Propter mercatum hodiernum. V. Quis dedit? M. Ludimagister; permissu tamen Rectoris. V. Quid concessit? M. Vacationem ab omni munere scholastico. V. An in totum diem? M. A mane usque ad occasum solis; tametsi diligenter, & multis quidem verbis admonuit, ut in otio de negotio cogitarem, ne cras in ludum veniremus imparati. V. Quid igitur nos hoccine abutemur otio? M. Id verò ætatem nostram decet minimè. V. Tu verò quid putas facere? M. Me recipere in musæolum, nisi forte tibi magis placet ut sesquihoram aliquò prodeamus ambulatum. V. Egone recusarem? imò nihil est, quod nunc magis velim. Nam & nos interea tractabimus aliquem sermonem literatum, & simul corpus exercebimus. M. Eamus igitur extra muros. V. Quonam? M. Usq; ad ripam lacus. V. Valde istud mihi arridet; sed tu (si placet) me expectabis. M. Quamdiu? V. Tantisper, dum crepidas eo mutatum calceis. M. Ubi vis expectari? V. Ad *portam Franciscanam*. M. At vide ne me fallas. V. An ego amicum fallerem, cum sciam etiam *inimico servandam esse Fidem*? M. Abi, festina: ego, dum te opperior, aliquid interim legam. V. Salve, *Marcelle*. M. Quis iste salutator? V. Ecce! redii. M. Eho! tam citò mihi videris volasse. V. Nimirum, *affectus ipse pedibus alas addidit*. M. Eamus nunc, ducente Deo. V. *Solus Deus est qui suos ducit ac reducit*. M. Maturemus: satis longe hinc lacus abest. V. Tanto melius prandebimus, perge.

F I N I S.

t.
 a-
 er
 i-
 ?
 in
 ;
 t,
 n
 b-
 i-
 n
 n
 ?
 n-
 i-
 d
 -
 .
 .
 n
 -
 .
 .
 e
 -
 .